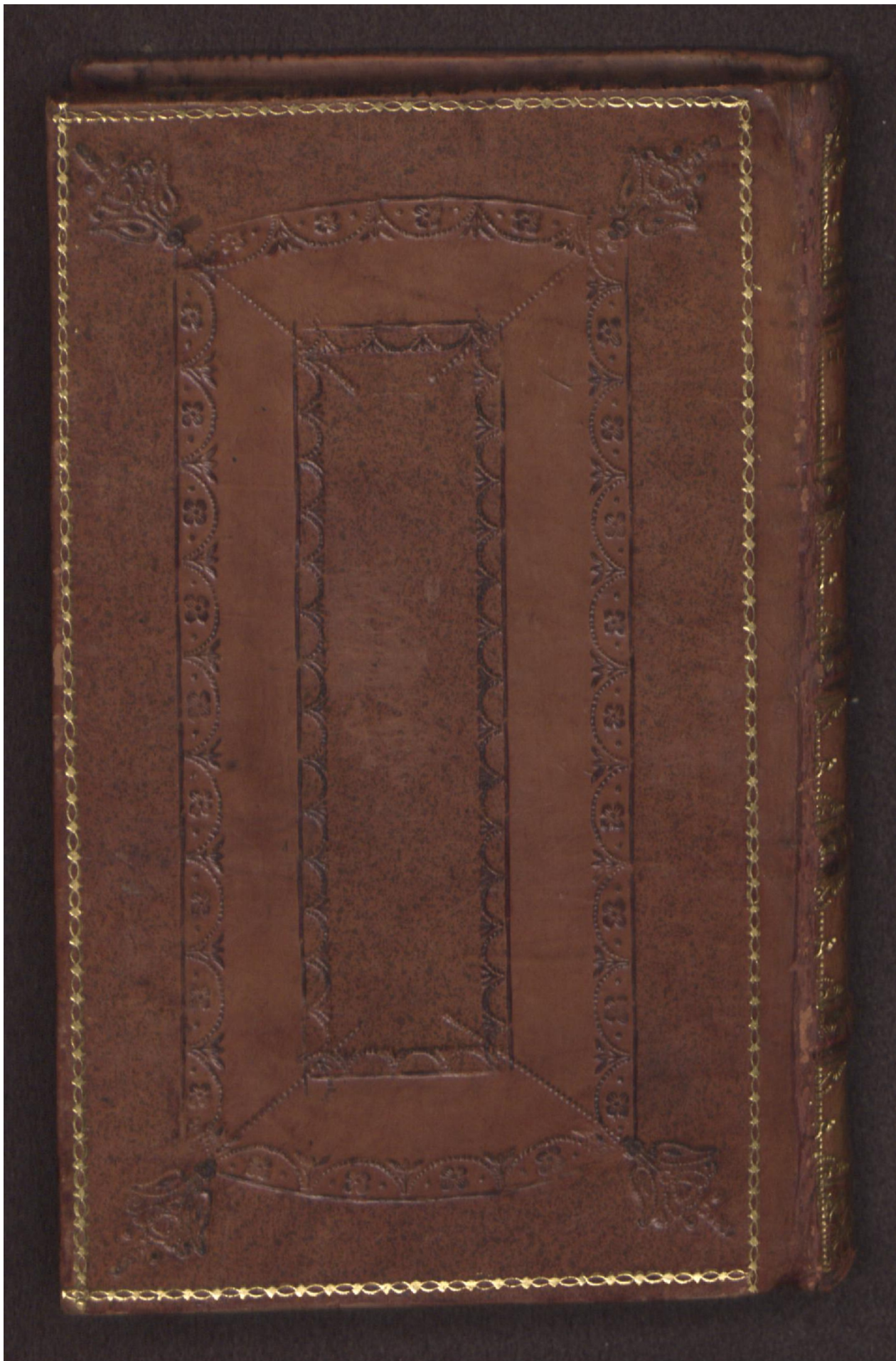

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

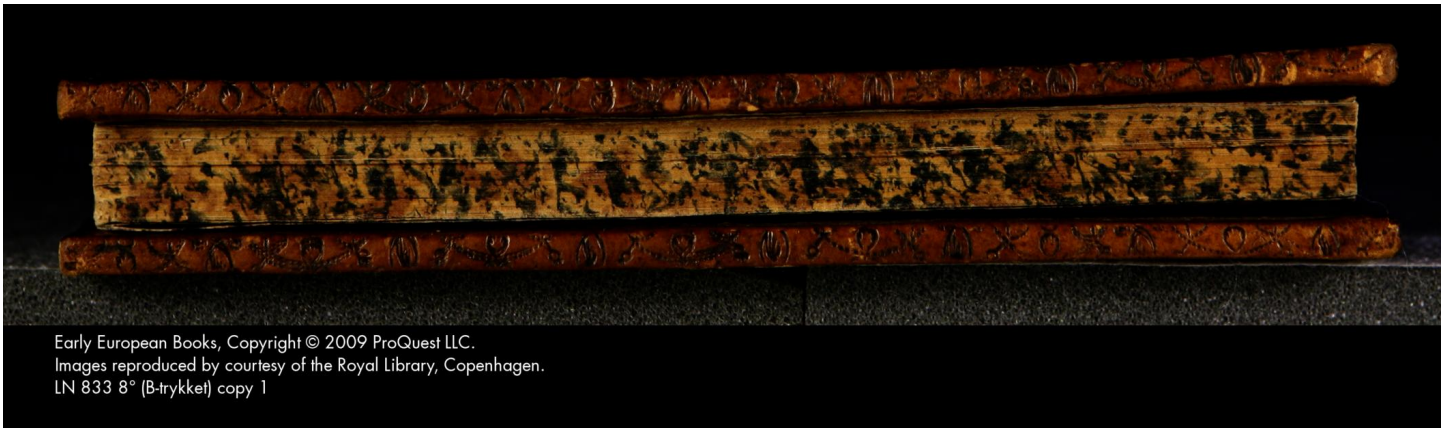

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

31-109

8°

Box

LN 833

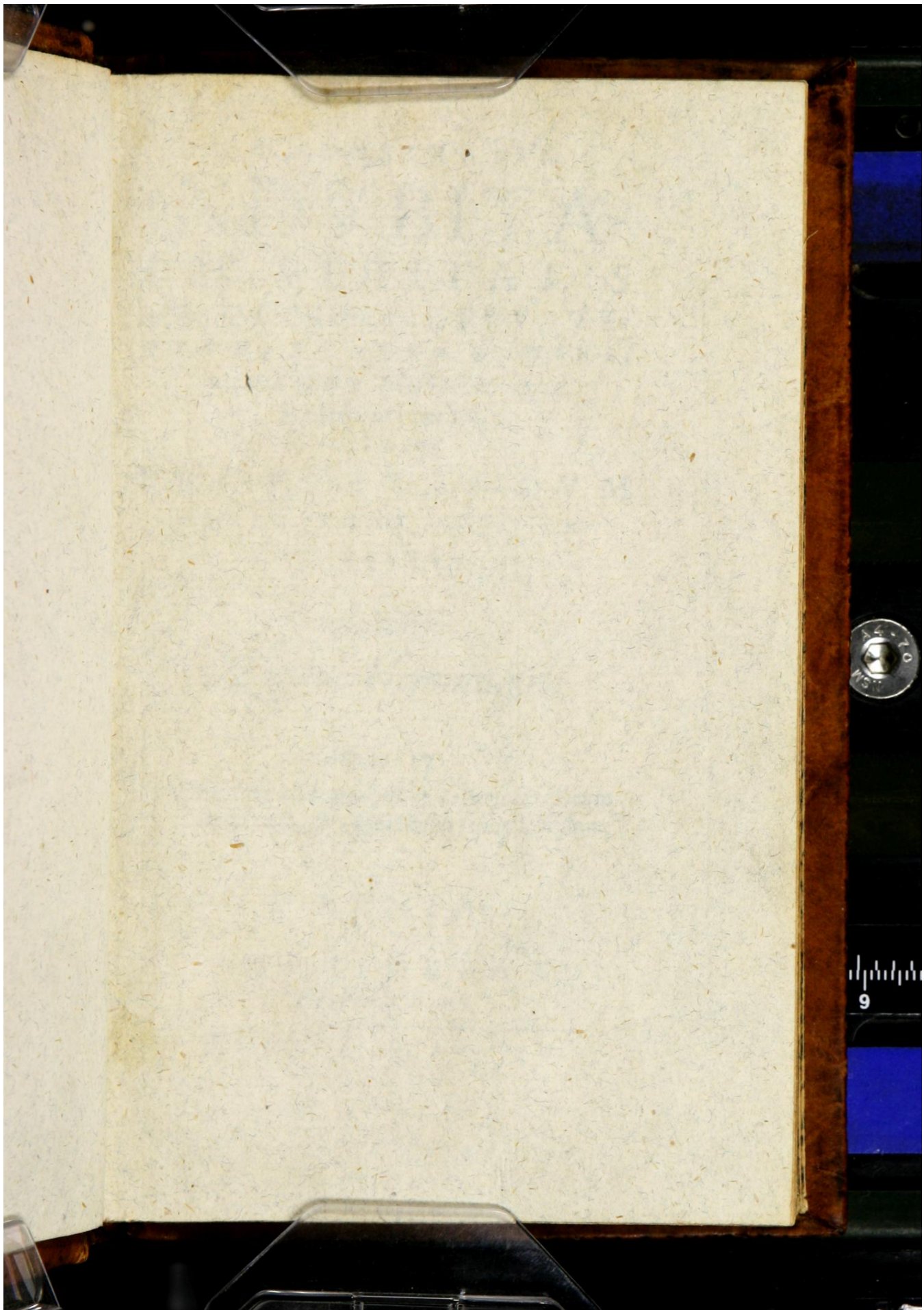
B-trykket

ex. 1

M

IN
TA
DE
RO

PR
CO

Hac
re

A

D E M O N S T R A T I O
I N D V B I T A -
T A E V E R I T A T I S
D E D O M I N O I E S V , V E -
R O D E O E T V E R O H O M I N E ,
v n i c o C h r i s t o , M e d i a t o r e a t q u e
R e d e m t o r e n o s t r o
v n i c o , e x
P R O P H E T I A R V M
C O L L A T I O N E A D E V E N -
T V M E X T R V C T A .

Authore

Nicolao Hemmingio.

Iohan. 17.

*Hæc est vita æterna, vt te cognoscant Deum
verum esse, & quem misisti Iesum Christum.*

H A F N I A E .

I M P R I M E B A T
Balthasar Kaus.

A N N O M . D . L X X I .

R E
VIR
T V T E
pientia
lium ar
Can

N
Q
uictus
Profet
mia Ha
uentuti
eramus
volupta
tem ne
non ch
τῶν ἀδελ
di cert
(Hæc
indign
mum c

R E V E R E N D O
V I R O , P I E T A T E , V I R -
T V T E , E R V D I T I O N E , E T S A -
p i e n t i a e x c e l l e n t i , D . O l a o O f f o n i o , l i b e r a -
l i u m a r t i u m M a g i s t r o , C a n t o r i p r i m a r i o &
C a n o n i c o v e n e r a n d i c o l l e g i j R o s c h i l -
d e n s i s d i g n i s s i m o , v e t e r i a m i c o
a c c o l l e g æ c h a -
r i s s i m o .

Nicolaus Hemmingius.

Q V A M fuerit nobis ante trigin-
ta annos, venerande vir, con-
uictus iucundus (cum ego quidem
Professor græcæ linguæ in Acade-
mia Hafniensi, tu vero moderatur iu-
uentutis in schola triuiali, *σύναιτος*
eram) sæpius cum summa animi
voluptate recordor. Reddidit au-
tem nobis conuictum suauiozem,
non chartarum Lusus, non alea, *μη*
τῶν ἀλείσων συμπεριφορὰ, non potan-
di certamen, non villæ res ludicræ,
(Hæc enim omnia tanquam Musis
indigna contempsimus) sed dulcissi-
mum cum sanctissimo rege Dauide

A 2 col-

E P I S T O L A

colloquium : cuius Psalmi, & in prandio, & in cœna, nostræ erant deliciæ, nostra ambrosia, nostrum nectar, vicem enim τὴν πραγμαμάτων supplebant. In hoc dulcissimo colloquio experti sumus verissimum esse, quod de laudibus Psalmorum scribit Gregorius Nyssenus in hanc sententiam. Quàm suavis & iucundus est humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ sese offerens, & omnibus ætatibus spiritualibus commode sese adiungens, & omnem ordinem progredientium subleuat: cum ijs qui iuxta Deum infantes sunt, colludit: cum viris, vnâ certat: iuuentutem moderatur: senectutem subleuat, atque sustentat: omnibus omnia fit, militum telum, athletarum institutor, exercentium se palæstra: vincientium corona, in mensa oblectatio: in luctu & funere consolatio. Nihil est in vita nostra quod huius officij expertus est. Hactenus Gregorius. Verum quoniam in quotidiana ista Psalmo-

rum

rum re
quæ p
bant,
alijs
superf
Iohan
dicece
M. La
ensis
copus
lans in
reder
lippin
charif
stis, v
peniti
in bre
genera
nem in
argume
dialec
plicare
& πρὸς
da, ni
ἡσυχασ

DEDICATORIA.

rum recitatione multa occurrebant,
 quæ prudenti attentione opus habe-
 bant, tu cum conuictoribus nostris a-
 alijs (ex quibus nobiscum hodie sunt
 superstites duo præstâtes viri Doctor
 Iohannes Scheldrupius, Bergensis
 diœceseos in Noruegia Episcopus, &
 M. Laurentius Barptolomæi Arhusi-
 ensis in Cymbrica Chersoneso Epif-
 copus, vterq; fidelis strenuus & vigi-
 lans in suo officio) mihi, vt recens
 redeunti, tanquã ex officina D. Phi-
 lippi Melanchthonis præceptoris mei
 charissimi, onus hoc graue imposui-
 stis, vt ego Psalmorum recitationem
 penitus præuiderem, singulos veluti
 in breuem summam contraherem,
 genera caussarum monstrarem, ordi-
 nem indicarem, partes distinguerem,
 argumenta eruerem, eruta ad leges
 dialecticas rouocarem, phrasas ex-
 plicarem, ac deniq; vsum indicarem
 & *περάξιιν*. Nihil enim iuuat *γνώσις* nu-
 da, nisi accedat *περάξις*, quam Paulus
αἰδοῦσιν vocat, videlicet, cum vere

A 3 senti-

E P I S T O L A

sentitur in corde, quod mente conceptum est. Etsi autem huic tanto labori impar fui, vicit tamen petitio vestra. Onus ergo hoc mihi à te alijsque nostris conuictoribus imponi ideo libentius sum passus, quia sperabam aliquid eruditionis mihi accessurum tanquam ἀντιμιόδιν laboris suscepti, præsertim cum ad imitationem diuini illius viri piæ memoriæ Philippi Melanchthonis præceptoris mei charissimi ἐξήγησιν susceptã formare instituerem. Multum enim refert quem in docendo tibi imitandum proponis. Solebat fidelissimus ille formator studiorum in enarratione institutorum Dialecticarum subinde Psalmos adiungere, vt vsum artis certius monstraret. Quod profecto ea dexteritate fecit, vt ipsius breues ὑπομνήσεις ingentibus plaustris commentariorum veterum meritò antependantur. Huius ergo viri cum haberem ἀπηχήματα quædam manu mea excepta, non prorsus desperabam de imitatione.

Etta-

Etta
præ
qui,
xi.
feci,
titud
adeo
tum
uerit
rand
it qui
dum,
niam
gis q
Quo
fuetu
dilect
mora
fa cer
certa
victor
miam
spirit
re coe
dulcit

DEDICATORIA

Et tamen si nulla spes erat assequendi
 præeuntem: tamen vel à longe se-
 qui, notatis vestigijs, laudem esse du-
 xi. Id quod eò maiori contentione
 feci, quia me vestra aufcultâdi prom-
 titudine alacriorem fecistis: Atque
 adeo incitastis, vt ab eo tempore to-
 tum me Theologico studio consecra-
 uerim. Ista nostra conuersatio, vene-
 rande vir, & ψαλμοχαρὲς studium fu-
 it quidem tum temporis nobis iucu-
 dum, at nunc multo iucundius: quo-
 niam lectione Psalmorum senes ma-
 gis quàm iuuenes delectari solemus.
 Quod autem huins veteris nostræ cō-
 suetudinis mentionem faciam, frater
 dilecte, eo pertinet, vt eius comme-
 moratione iuuenes ad simile in men-
 sa certandi studium excitent, in quo
 certamine non minus victus quàm
 victor gaudet. Nam vtriq; dulce præ-
 mium proponitur. Siquidem vterq;
 spiritualibus delicijs fruitur, & nectā-
 re cœlesti inebriatur. Porrò vt huius
 dulcissimæ nostræ consuetudinis me-

A 4 mo-

E P I S T O L A

moria, & tuorum beneficiorum erga me testimonium aliquod extaret, placuit hoc breue scriptum sub auspicio tui nominis in lucem edere. Quod sane scriptum eo consilio à me congestum putes, vt multorum mores, quos parum respondere Christianismo (quem Nyssenus doctissime definit imitationem Dei) adimaduerti, quantum in me est corrigerem. Nam quod homines multi, qui Christiani audiunt, viuant Epicuros, Sardana-palos, Nerones, aliunde proficisci nõ arbitror, quàm quod occultum sub pallio Christiani nominis epicurismũ tegant: quem epicurismum excuti melius non putabam, quam si demonstrarem iusta methodo, quam indubitata sit Christianæ religionis veritas: quam tametsi multi verbis profitentur, factis tamen negant. Deinde volui etiam hoc scripto ostendere meam sententiam de quibusdam cõtrouersijs horum temporum, quo intelligant fratres, cum quibus colloqui mihi

mih
ab A
tis &
qui h
tur. C
parca
refiat
verbi
tate)
dio fa
cè & a
ant, il
iltos p
es, pr
scripta
ædifica
Dei. D
eos, qu
sus A
gloria
natis t
fo, spe
quã
rix is T
tur ab

DEDICATORIA.

mihi non datur, quantum abhorream
 ab Arrij, Sabellij, Nestorei, Eutyche-
 tis & atiorū olim damnatis furoribus,
 qui hodie reuocari à nonnullis viden-
 tur. Quod autem illorum nominibus
 parcam, qui mihi cum veteribus hæ-
 resiarchis quodammodo, (etsi non
 verbis, consecutionis tamen necessi-
 tate) colludere videntur, pacis stu- x
 dio facio: sperans fore, vt citius ami-
 cè & ἀνώυμοι admoniti in viam rede-
 ant, illi præsertim qui incauti se in
 istos præcipitarunt laqueos. Hic di-
 es, proh dolor, satis docet, quantum
 scripta asperiora in fratres noceant
 ædificationi & concordia Ecclesie
 Dei. Doleo ex animo, quoties audio
 eos, qui vnà bella susceperunt aduer-
 sus Antichristi regnum pro Christi
 gloria vindicanda, se mutuis & vene-
 natis telis confodere. Quid hic, quæ-
 so, sperandum? profecto nihil aliud,
 quàm vt Principum animi paulatim x
 rixis Theologorum fatigati alienen- x
 tur ab Euangelio, & hostes doctrinæ x

A 5 purio-

E P I S T O L A

purioris triumphent tandem, vt interim taceam Turcico tyranno istis cōcertationibus viam aperiri ad inuadendum Christianū orbem, ad quod classicum canunt multi sub specie defendendæ veritatis. Verū si hic præceptorem suum Philippum sibi imitandum proponerent, melius consulerent tranquillitati Ecclesiæ. Quoties, quæso, lacesitus erat sanctus ille vir mordaciorib. scriptis? sed quid fecit? pacem Ecclesiæ prætulit priuatæ iniuriæ. Nam cum præuideret certamina domestica allatura esse Ecclesiæ & regnis ingentia pericula, maluit domi orare, quam foris tonare. Potius voluit tacitus à suis hostibus contemni, quàm victor cum periculo Ecclesiæ gloriari. Fertur hæc Dauidis verba frequenter in ore habuisse: illi detrahebant mihi, ego autem orabam. Hoc si hodie quidam facerent, tranquillior sperandus esset Ecclesiæ status, & felicior cursus Evangelij, quem nunc zelo quodam impedi-

pedi
vuln
quer
& di
at in
scan
schif
omr
cele
I E S
& rec
æterr
Spiri
ria in
ætern
de vir
ni cor
ludq;
perex
tibi g
mulæ
angel
ille M
victor
cato p

DEDICATORIA.

pediunt. Sed his tristissimis Ecclesiæ
 vulneribus solus Deus mederi potest,
 quem oro toto pectore vt docentium
 & discantium in Ecclesia corda vni-
 at in vero timore nominis sui, tollat
 scandala, impediatur hæreses, amoueat
 schismata, vt ipsius nomen à nobis
 omnibus *ὁμοθυμαδόν* prædicetur ac
 celebretur per Dominum nostrum
I E S V M C H R I S T V M, mediatorem
 & redemptorem nostrum vnicū. Huic
 æterno Deo, qui est Pater & Filius &
 Spiritus sanctus, sit honor laus & glo-
 ria in secula seculorum, & in omnem
 æternitatem, Amen. Vale reueren-
 de vir ac frater in Christo dilecte. Bo-
 ni consule hoc chartaceum munus, il-
 ludq; grata manū accipe. Quod etsi
 perexiguū est: tamen eius lectionē
 tibi gratam fore mihi polliceor. Ex
 musæo nostro ipso, die castissimorum
 angelorum, quorum dux est magnus
 ille Michaël filius Dei, in quo nostra
 victoria super diabolo mundo & pec-
 cato posita est. Anno 1571.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

I
et
in li
ta n
fra
& a
& c
uerf
res :
Dei
perf
Dec
foff
um I
munc
doctr
tum t
mēt
vt cu
confe
ternu
tum f
Prop
maie
go o
Ex

Π Α Ρ Α Σ Κ Ε Υ Η .

IM P R I M I S & ante omnia tenendum est, quo fundamento doctrinæ Ecclesiæ in libris Prophetis & Apostolicis tradita nitatur. Hoc enim bene iacto, demonstratio certitudinis Messia olim promissi & ante annum 1571. exhibiti & dulcior & charior erit. Nam ut armabit nos aduersus Mahometicos & Epicureos furores: ita introducet nos in pulcherrimum Dei sanctuarium, in quo summa laticia perfundantur corda eorum qui adhærent Deo, & collocant in Domino Iesu Christo spem suam. Ne igitur extra sanctuarium Dei sanctum, opinionibus cum bona mundi parte fluctuemus, fundamentum doctrinæ Ecclesiæ, firmissimum & immotum teneamus. Sunt autem huius fundamenti duæ partes adeo euidentibus & firmæ, ut cum illis nulla philosophica certitudo conferri possit, videlicet testimonium externum & interna certificatio per Spiritum sanctum. ^{pag. 11.} His enim Deus doctrinam Propheticam & Apostolicam tanquam maiestatis suæ sigillo confirmat. De his ergo ordine dicemus.

Externum uoco testimonium quod in
sensus

sensus hominum incurrit, ut veritatis cœlestis splendorem ad mentem transmittat. Huius externi testimonij partes sunt plures, ut sunt patefactio diuina, miraculorum excellentia, certissima prophetiarum completio, consensus in doctrina & cultu, tanti temporis duratio, ac cruenta plurimorum Martyrum confessio.

Etsi autem singulæ harum partium per se sufficerent ad euincendam doctrinæ Ecclesiæ infallibilem certitudinem: tamen optimo Deo placuit, tot modis nostræ infirmitati succurrere.

Prima igitur pars externi testimonij est patefactio diuina, per quam Deus ipse de sua arcana sede procedens, se olim sanctis patribus patefecit: Quibus suum verbum, quod solum Ecclesia DEI amplectitur, commendauit de sui noticia, de vero cultu, de reparatione imaginis Dei in homine, per naturalem & essentialem imaginem Dei, Iesum Christum Dominum nostrum, de præmijs obædientiæ erga Deum & pœnis contumaciæ. In omnibus hisce apparitionibus diuinis, eadem doctrina alijs atq; alijs verbis inculcatur.

Tametsi autem Dominus sæpissime apparuisse legitur, nos tamen paucas eius apparitiones recitabimus: in quibus summam

mam
cat, ill
Pri
paruit
angeli
enim
mis pa
monu
legen
men n
tis, vo
Omnis
hac fid
& Abe
dita pr
Eccle
net, ta
cepit, i
Deir
7.9. ac
Legis 8
impœn
sentent
credent
bifide,
promit
Post
num n
terram

mam doctrinæ Ecclesiæ proponit , inculcat, illustrat.

Primum itaq; Adamo post lapsum apparuit Gene. 3. & doctrinam Legis & Euangelij primus sua voce tradidit. Quod enim pœnas inflixit ob contumaciam primis parentibus nostris, in perpetuum testimonium iræ suæ aduersus peccatores , ad legem pertinet. Quod autem promisit semen mulieris contriturum caput serpentis, vox Euangelij est , quæ fidem requirit. Omnis enim promissio fide accipitur. Ex hac fide nouam obœdientiam Adam, Eua & Abel præstiterunt. In hac doctrina, tradita primis parentibus, semper acquiescit Ecclesia Dei. Hanc perpetuò amat , retinet , tuetur. Et sicut eam à maioribus accepit , ita transmittit ad posteros.

Deinde Deus apparuit Nohe, Gene. 6. 7. 9. ac factò stupendo vtramq; doctrinã Legis & Euangelij confirmauit. Nam cum impœnitentes diluuiò perdidit , legis suæ sententiam executus est : At cum Nohe credentem verbo suo , & obœdientem sibi fide, liberat, testimonium edidit seruatae promissionis gratiæ, quæ est Euangelij.

Post diluuium , vt doctrinam , hominum malicia quæ inundauerat iam super terram , ferè collapsam instauraret , apparuit

ruit Abrahamo decies, eius filio Isaac bis, Nepoti Iacob septies. In quibus apparitionibus eadem doctrina est proposita, & promissionis verbum clarius illustratum est, iustificationis gratuita ratio in Abrahamo proposita est, & obœdiendi necessitas monstrata.

Post hæc, in Aegypto Mofi apparuit Dominus, eandemq; doctrinam repetit, & confirmat, facto declarans discrimen inter cœtum hominum verbum suum amplectentium, & reliquum mundum perseverantem in sua aduersus Deum contumacia. Præterea multis Prophetis idem verbum Dominus in visionibus & in somnijs apparens commendauit.

In nouo quoq; Testamento idem Deus suum verbū sonuit de cœlo, & proprio ore nobis Christum doctorem commendauit, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit, hunc audite. ac si diceret: Olim promisi semen mulieris destructurum caput serpentis, & reparaturum imaginem meam in homine, sublata legis maledictione, Ecce hic adest, eum audite, quibus vita & salus cordi est. In hoc enim mihi complacui, hoc est, per hunc reconciliatus sum mundo, id est omnibus ijs, qui ipsum fide receperint.

Ad

Ad
net di
qui tel
xijos &
sunt.
vocen
que bi
gurati
celur
status
terris
sed etia
feruat.
sti in sp
sto & c
sus in
est, qu
mini di
signauit
Hæc
lijs, vñ
reuelat
re debe
ne ceda
omnib.
lis Iude
totus i
appari
abstrah

Ad hanc patefactionem diuinam pertinet dictum Iohannis. Iohan. 5. Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, pater λόγος & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt. Pater enim sonabat de cœlo hanc vocem : Hic est Filius meus dilectus, idque bis scilicet in baptismo & in transfiguratione. Filius ascendens visibiliter in cœlum, & sedens ad dexteram patris, testatus est de Euangelio, non solum dum in terris ageret visibiliter diuinis operibus : sed etiam cum Ecclesiam mirabiliter conseruat. Spiritus sanctus in baptismo Christi in specie columbæ testatus est de Christo & eius Euangelio, & visibiliter illapsus in Apostolos ipso die Pentecostis, hoc est, quinquagesimo à resurrectione Domini die, sua apparitione Euangelium ob signauit.

Hæ omnes apparitiones cum multis alijs, vnà cum angelorum concionibus & reuelationibus nostræ infirmitati inferuire debent, vt confirmet animos nostros, ne cedamus imposturis diaboli, qui cum omnib. Sophistis, Mahometistis, incredulis Iudæis, prophanisque gentibus in hoc totus incumbit, vt nos ab isto verbo tot apparitionibus Dei nobis commutato abstrahat : Quemadmodum nostros pri-

B   mos

mos parentes, à verbo vitæ quod acceperant, abstraxit infidiosis suis imposturis verbum Dei corrumpens.

SECUNDA pars externi testimonij est varietas miraculorum, hoc est, peculiarium & extraordinariorum operû Dei: quibus diuinæ clementiæ placuit verbum suum consignare. Sunt autem miracula, quæ ultra virtutem creatam, supra naturam, contra consuetudinem, obijciunt aliquid sensibus, quod in admirationem diuinæ maiestatis adducit. Huiusmodi miraculis & diuinis operibus Deus Legem & Euangelium quatuor annorum millibus confirmavit. Etsi autem alia sunt veteris, alia novi Testamenti miracula: Tamen omnium vnus est scopus, vnus finis, nempe vt confirmet veritatem Dei, hoc est, doctrinam Legis & Euangelij, atq; adeo veri cultus Dei.

In veteri testamento ante diluuiũ, duo insignia miracula occurrunt. Primum, in oblatione Abel & Cain, quo Legem & Euangelium, diuinitus confirmavit Deus. Non respexit Deus ad Cain sed ad Abel. Ille enim hypocrita fuit lege damnatus, hic pius, per fidem in promissum semen, declaratus est. Sed quomodo Dominus respexit? miraculo ignis, quo accendebatur

barur
tum fi
ter ig
confir
Dei. I
crifici
funtu
cidit v
tris: c
extre
Secu
fus con
adipes
laudau
lo dem
vsque:
nis: Q
de celi
nasse, v
Terti
nis igni
holocau
ni impl
Quar
igne e c
crina E
in mor
censa fi
& ad fi

barur hostia Abelis, declarauit istum cultum sibi placere. Legimus autem quater igni cœlesti accensas esse victimas in confirmationem doctrinæ, & veri cultus Dei. Primum, (de quo iam diximus) sacrificium Abelis igni de cœlo demisso absumtum est, quod cum videret Cain, concidit vultus eius, & cogitauit de nece fratris: quem postea imitati hypocritæ pios extremo prosequuntur odio.

Secundo Leuit. 9. ignis cœlitus demissus consumpsit super altare holocaustum & adipem: Quod videns vniuersus populus laudauerunt Dominum. Hic ignis è cœlo demissus in sacrificium Aaronis durauit vsque ad constructionem templi Salomonis: Quo tempore rursus renouatus fuit de cœlis, & durauit vsque ad tempora Manasse, vt Hebræi sentiunt.

Tertio in dedicatione templi Salomonis ignis descendit de cœlo, & absumpsit holocausta & victimas, & maiestas Domini impleuit domum, 2. Paral. 7.

Quarto Eliæ sacrificium absumtum est igne è cœlo missio, quo confirmabatur doctrina Eliæ, qui cum Domino locutus est in monte. Hic ignis cœlestis, quo accensa fuerunt sacrificia patrum, pertinet & ad significandam efficaciam sacrificij

Christi, & ad oblationem doctrinæ & cultus eorum, qui offerebant. Secundum in Enoch, quem virum Dominus è confortio hominum sustulit in cœlum, quo facto Deus doctrinam Euangelij confirmat, & signum edidit de futura vita, quæ credentibus est promissa.

Prætereo miracula Diluuij, confusio- nis linguarum, Partus aniculæ Saræ, Ar- dentis rubi in Aegypto, virgæ in colubrū versæ, decem mirabilium per Mosen edi- torum ante exitum de Aegypto, exiccati maris rubri & Iordanis, euerfionis Ieri- cho, legis datæ in monte Sinai, ieiunij Mo- fis, colloquij Mosis cum Deo, Miraculosæ pœnæ Choræ Datan & Abiron, percussio- rum à serpentibus, sanatorum ex intuitu suspensi serpentis ænei, Aquæ manantis de petra, populi diuinitus sustentati per Manna cibum cœlestem in deserto 40. an- nis, vbi nec vestes, nec calcei detriti sunt. Prætereo, quæ sub Iosua, sub iudicibus, sub regibus, & ducibus contigère diuina miracula vsque ad aduentum Domini.

Noui testamenti miracula non sunt mi- nus stupenda. Primum occurrit sterilis a- niculæ Elizabethæ partus. Deinde virginis Mariæ: vterq; ab angelo annunciatus, non sine perpetuæ doctrinæ ecclesiæ commen-
datione

datio
Ang
facta
nati
tuor
ctio
tio,
nem
rum
dita
H
ment
Dei.
signū
in oc
ore t
mih
rum.
operi
filio f
& ver
Te
fima
calyp
ritus
qui v
verb
quoc
Iacob

datione & confirmatione. Sequuntur & Angelorum conciones, Magorum stella, facta Christi diuina, eaque plurima, vt sanationes ægrotorum, suscitationes mortuorum, apparitiones in monte, resurrectio Domini, visibilis Spiritus sancti donatio, quinquagesimo die post resurrectionem Domini, & multa per Apostolos, eorumque successores in nomine Christi ædita miracula.

Hæc omnia cum veteris, tū noui Testamenti miracula sunt testimonia veritatis Dei. Ita enim ait Moses, Exo. 13. Erit quasi signū in manu tua, & quasi monumentum in oculis tuis, vt lex Domini semper sit in ore tuo. Num. 14. vsquequo non credent mihi in cūctis signis quæ feci in medio eorum. Iohan. 8. Si mihi non creditis, credite operibus meis. Vidua 3. Reg. 17. excitato filio suo dixit: Nūc scio quod vir Dei es tu & verbum Domini in ore tuo verum est.

Tertia pars externi testimonij est certissima Prophetarū cōpletio. vnde in Apocalypsi scribitur: Testimoniū Iesu, est spiritus prophetiæ. Et Iere: 28. Propheta, qui vaticinatus est de pace, cum euenerit verbū Prophetæ cognoscetur Propheta, quod miserit eum Dominus in veritate. Iacob de regno Iuda, & aduentu Christi

vaticinatur, & euentus Prophetiæ respondit: Balaam de Christo sub imagine stellæ prædixit, cuius vaticiniij veritatem euentus comprobauit, vt testatur magorum historia apud Mattheum. Esaias prædixit virgineum partum, quem completum testatur Euangelica historia. Danielis de quatuor Monarchijs prædictio completa est. Hic Propheta annum passionis Christi, & incoandi æterni regni quasi digito monstrauit. Dauid, Esaias, Oseas, & multi alij Prophetæ de vocatione gētium prædixerunt. Hic cum euentus, qui à nulla creatura prospici poterāt, vaticinijs prophetis respondeant, manifestū est à Deo monstratos esse, & vocem Prophetarum, quæ in ecclesijs nostris hodie sonat, diuinā esse. Hac igitur congruentia prædictionum & euentuum confirmati, firmissime statuamus, doctrinam ecclesiæ à Deo traditam esse. Augustinus ait firmitas fidei in eo est, quia omnia, quæ euenerunt in Christo, prædicta sunt.

QVARTA pars externi testimonij, est consensus Mosis, prophetarū, Christi, Apostolorū ac catholicæ totius ecclesiæ in doctrina & cultu. Nā hi omnes vnanimi consensu eandem legis & Euangelij doctrinā eandēq; colēdi Deū rationem tenuerunt.

Neque

Neque
mon
tion
ta ha
ferun
Q
dura
fioni
si ha
lo, n
sus to
retico
insidij
posue
dictu
ex ho
S E
ta cōf
ad Ch
vsq; di
suppli
doctri
infring
bus mi
ribus
Nā de
veluti
marty
Inte

Neque hunc consensum diuersitas ceremoniarum turbat, quæ pro temporis ratione mutatae sunt, neque subinde subortæ hæreses. Nam qui verè pij fuerunt mæferunt semper in fundamento.

QVINTA pars externi testimonij, est duratio & cōseruatio ecclesiæ, quæ pmissiōni ac prædictioni Christi respōdet. Nā si hæc ab hominibus fuisset, vel à Diabolo, nequaquā tot annis perdurasset, aduersus tot tyrannorū insultus, contra tot Hæreticorum sectas, & in tantis Sophistarum insidijs, quibus mūdus & Diabolus se opposuerūt ecclesiæ, & doctrinæ cœlesti. Huc dictum senis Gamalielis, Act. 5. pertinet: Si ex hominib. est opus hoc, dissoluetur. &c.

SEXTA pars externi testimonij est cruenta cōfessio tot Martyrū inde vsq; ab Abel ad Christū Dominum, Et ab hoc in hunc vsq; diem. Nequaquam enim tam atrocia supplicia subiissent, pro incerta & erronea doctrina. Neq; hoc testimonij genus ex eo infringitur, quod Enthusiasms nescio quibus multi impulsī nō dubitarūt pro erroribus suis confirmādis mortē oppetere. Nā defuerūt illis supiora testimonia, quæ veluti regula sunt ad quam probāda sunt martyria. hactenus de externis testimōijs.

Interna certificatio nō est exposita ocu

B 4 lis

lis hominum, sed cordibus hominum impressa, certificat homines de firmitate doctrinæ Ecclesiæ, multò efficacius quàm omnia superiora. Hæc certificatio est arrhabo seu pignus Spiritus sancti, quo obsignantur corda fidelium de veritate Euangelij. Huc illud Iohannis, 1. Ioh. 5. pertinet: Tres sunt qui testificantur in terra: spiritus, aqua, & sanguis. Et hi tres vnum sunt. Spiritus est credentium persuasio, qua conuincuntur in suis cordibus de veritate Euangelij Christi & certitudine. Aqua est ipsa regeneratio & sanctificatio, qua sentitur præsentia spiritus Christi. Sanguis est iusticia, id est, expiatio peccati per sanguinem Christi, & iusticiæ Christi imputatio. Hinc nascitur ineffabile gaudium in cordibus piorum, & gustus quidam æternæ vitæ sentitur, quem præferunt pij omnibus mundi delicijs & diuitijs.

Hoc duplici testimoniorū genere confirmati sancti, laudant D E V M & prædicant ipsius misericordiam & veritatem, quæ tam multis diuinis testimonijs ipsis confirmata est, vt amplius vacillare non possint, & simul precantur Deū, vt opus quod operatus est in ipsis confirmet, vtq; abundant Indies magis magisque in omni cognitione & sensu. Hoc iacto fundamento

mento veritatis doctrinæ Prophetiæ & Apostolicæ, ἀποδείξι certitudinis de Iesu Christo, qui est verus & vnicus Messias olim promissus, & natus Bethlehem ex castissima virgine, ante annum 1571. imperante Augusto concludamus.

Α Π Ο Δ Ε Ι Ξ Ι Σ .

Is solus absq̄ omni dubio est verus & vnicus Messias & Saluator mundi, in quē solum congruit quicquid prædictum est de Messia à Mose & omnibus alijs Prophetis Dei.

In solum Iesum Mariæ virginis filium natum Bethlehem in Iuda ante annum 1571. congruit quicquid prædictum est de Messia à Mose & omnibus alijs Prophetis Dei.

Igitur solus Iesus Mariæ virginis filius natus Bethlehem in Iudæa ante annum 1571. est solus absq̄ omni dubio verus & vnicus Messias & Saluator mundi.

Propositionem recipiunt omnes qui Deum & scripturam non negant. Nititur enim immoto fundamēto quod iecimus.

Assumptio est *ἡγενομένη*, de ea enim controuertitur inter Iudæos & Christianos. Illi enim Assumptionem impudenter con-

tra conscientiam propriam negāt. hi, modo vere sunt quod audiunt, firmissimum esse norunt, ea demonstratione nitentes quæ sequitur.

K P I Σ I Σ.

Demonstratio quā posuimus, vt ab vna parte fulcitur certitudine verbi Dei, quod in Mose, psalmis & Prophetis traditū est: ex qua certitudine ipsa demonstrationis propositio pendet: ita ab altera parte firmissimo consensu Mosis, psalmodum & Prophetiarum de Christo cum eiusdem historia roboratur, adeo vt ne diaboli quidem possint hunc consensum negare, quo consensu, demonstrationis quam posuimus, assumptio nititur. Quoniam ergo Moses, Psalmi, Prophetæ, atque adeo vniuersa scriptura, vnum & eundem scopum, nempe Christum habent, de quo nō vno modo sed varijs tractant: & firmitas fidei nostræ, vt iam diximus, ex eo dependet, quod omnia in Iesum quē Christum agnoscimus & confitemur, quadrant, quæ scripturæ de Christo prædixerunt: operæ precium me facturū puto, si monstrauero methodum saltem informandæ tabulæ, in quā omnia, quæ de Christo passim in scripturis occurrunt, cū in veteri testamento,

tum

tur
teri
run
dox
gust
omn
sta
di
mu
sum
omn
runt
quaf
part
vt it
near
limite
quum
Prop
omnia
bilē lu
fidē co
adeo n
diabol
mahor
proph
& cōsta
filium a

tum in nouo, (quod nihil aliud quam veteris complementum est) referri poterunt: ex quorum consensu concluditur doctrinæ ecclesiæ firmitas. ita enim Augustinus dicit: firmitas fidei in eo est, quia omnia quæ euenerunt in Christo prædicta sunt.

Vt autē hunc consensum videlicet prædictionum de Christo & euentuū habeamus in conspectu, primum omnium duo summa capita constituamus: sub quibus omnia quæ de Christo in scripturis referuntur, subijciantur: Deinde hæc capita quasi *ἀναλογία* quadam in suas partiamur partes maiores minores atque minimas, vt ita tanquam intra certos limites contineamur, cogitantes de Christo: extra quos limites nihil de Christo quærendū sit reliquum. Hæc cum videmus habere Mosis, Prophetarū omniū summū cōsensum, atq; omnia cōgruere cū historia Christi, mirabilem lucē in mentibus nostris accendent, fidē confirmabunt, spem augebunt, atq; adeo nos, aduersus omnes hostes Christi diabolos & homines, Iudæos incredulos, mahometistas, atq; adeo aduersus omnes prophanas gentes armabūt, vt intrepide & cōstanter hūc vnū Iesum Mariæ virginis filium agnoscamus Christum Saluatorē & redem-

redemptorem à patre nobis donatum, & certo tempore secundum scripturas exhibitum. Quando enim, vt ait Paulus venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum de muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

Capita illa duo sub quibus diximus omnia contineri, quæ scripturæ habent de Christo, sunt **S I G N A & V E R B A**.^{pag. 71.} Per signa repræsentat dominus externis sensibus, quæ verbis ad animum transmittit, vt ita nostræ infirmitati consulat, quo plenius erudiamur, & perfectius cognoscamus, quæ & sensibus & mente apprehendimus. Signa docent, vt rerum symbola: verba, vt symbolorum interpretes. Nam si signis tantum nobiscum egisset Dominus, obscurior fuisset cognitio. Si verbis solummodo, obliuionis periculum fuisset. Quare coniunxit & signa & verba, vt mutuis auxilijs nostram infirmitatem subleuarent, & memoriam iuuarent. Pythagorici qui symbolis solummodo contenti erant à paucis sunt intellecti. Alij qui verbis solummodo egerunt in obliuionem venerunt: ideo Deus, in scripturis & symbola & verba coniunxit, vt mutuis stent auxilijs, veritasq; manifestior in vtriusq; eluceat.

De

DE PRIMO CAPITE.

P R I M V M caput signorum facio, quibus sensus instruuntur, vt ipsi vicissim quod perceperunt ad mentem transferant. Subjicio autem huic capiti quatuor, videlicet,

Sacrificia. p. 17.

Sacramenta. p. 21.

Typos. p. 27.

Miracula. p. 63.

De hisce quatuor breuissimè dicemus, & ostendemus, quomodo hæc nobis Christum exhibeant, & commonstrent, & tanquam inuolucris quibusdam tectū : quem postea verba clarius exhibebunt.

DE SACRIFICIIS.

Porphyrius, Iulianus & alij sapientes mundi, intuentes sacrificia, & victimas Iudæorum, & non intelligentes mysterium, quod sub illis latebat, iudicarunt crudelem lanienam esse, Deo optimo minimè gratam. Quomodo enim, inquit, fieri potest, vt clementissimus crudelitate delectetur & colatur. Ob hanc causam & Moses & Prophetas atq; adeo vniuersam religionem deriserunt vt stultam, quam sana ratio

ratio improbet atq; excretur. Verum si penitus mysteria ex verbo Dei rimati fuissent, summam sapientiam Dei, in istis externis elementis, deprehendissent, & cortice detracto, nucleum Christum inuenissent in propriam salutem, sine quo vana sunt sacrificia. Neq; brutorum animalium mactatio & combustio, dicenda est crudelis laniena, cum hominibus in salutem & commodum seruit. Sunt enim bruta propter homines, vt res omnes huius mundi. Nos ergo, vt Christum sub his sacrificijs tectum inueniamus, Duo considerabimus in sacrificijs, nempe Analogiam & vsum.

Analogia seu symbolica significatio sacrificiorum veteris testamenti duplex in genere fuit. Prior (quæ ad conditionem omnium hominum pertinet) Mactatio & occisio bruti animalis, significabat naturam humanam, & iumentis brutis per peccatum similem factam esse: Iuxta psalmum: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. & morti propter peccatum destinatum fuisse, & inde non potuisse liberari, nisi per victimam aliquam expiatoriam, qua iusticie diuinæ satis fieret, atq; ita Deus placaretur. Posterior (Christi beneficium spectans) Oblatio animalis

malis
hostia
morit
te pla
bat, &
num
lit, &
stra,
ent in
Flam
sti supe
ccelum
tua eff
quatus
Christ
tura su
tionem
tum mu
Sed h
num Cl
tum fac
tum? A
tiam rel
eadem
vt magi
stidio:
comme
vt sine f

malis in ara, significabat & Christū veram
 hostiam leuandum esse in aram crucis, &
 moriturū pro peccatis nostris, cuius mor-
 te placāretur pater tanquā preciosissimo
 λύτρο pro peccatis soluto. Ignis adombra-
 bat, & puritatem sacrificij Christi, & æter-
 num Spiritum Christi, per quem se obtu-
 lit, & efficaciam Christi, qua corpora no-
 stra, absorpta morte, in victoriam, indu-
 ent incorruptionem & cœlestempuritatē.
 Flammæ subleuatio sursum, victoriā Chri-
 sti super morte & diabolo, & eiusdem in
 cœlum ascensum, figurabat, cum perpe-
 tua efficacia. Quod hostia mouebatur ad
 quatuor mundi cardines, significabat, q̄
 Christi victima, pro toto mundo esset fu-
 tura sufficiens, iuxta Iohannis interpreta-
 tionem, qui ait: Agnus Dei tollit pecca-
 tum mundi.

Sed hic quæritur. cum significabatur v-
 num Christi sacrificium, cur non vnū tan-
 tum sacrificij genus erat diuinitus institu-
 tum? Ad hanc quæstionem in hanc senten-
 tiam respondet Augustinus. Sicut res vna
 eadēq̄, varijs & diuersis verbis inculcatur,
 vt magis cōmendetur, & audiatur sine fa-
 stidio: Ita vnum Christi sacrificium multis
 commendatum erat in veteri testamento,
 vt sine fastidio, & intelligentes magis ma-
 gisq̄

gisque venturi Christi admonerentur, & rudes in tanto sacrificiorum numero vnum saltem innenirent, quo, quod futurum promitteretur, intelligerent. Vfus sacrificiorum veterum, in hominibus qui offerebant, hic erat legitimus & verus. PRIMVM, offerentes, & intuentes cruorem suorum sacrificiorum admonebantur, cum suorum peccatorum, tum reatus coram Deo: iuxta dictum Apostoli ad Hebræos. In ipsis, scilicet sacrificijs, commemoratio peccatorum singulis annis fiebat. Per sanguinem enim reatus sui, per mortem victimarum, pœnæ admonebantur. DEINDE animam leuabant ad cogitandam promissionem victimæ Christi olim futuræ, quæ non figura, sed veritate esset expiatoria & satisfactoria pro omnibus peccatis, vt postea non esset locus alij hostiæ, sed illa vna sanctificarentur omnes in perpetuum. TVM ex huius futuræ victimæ cogitatione accendebatur fides in mediatorem, offerentem se pro peccatis mundi, qua fide iustificati sunt legitimè sacrificantes. POSTREMO cum hac fide coniuncta erat nouitas vitæ, gratiarum actio, & aliæ virtutes, Vt in Abele, Abrahamo, & alijs sanctis. Verum Hypocritæ, legitimo vsu omisso, hærebant

reba
Dei
pter
quia
locu
nieb
tuit.
vete
ra d
one

L

Et
sacr
tenu
pron
appli
distin
secur
erant
mine
puum
etiam
mab
ceba
sti ac
bant
meb

rebant in externo opere : in quo cultum Dei collocabant , & se Deo probari propter opus suum somniabant. Hi ergo, quia hærebant in externo cortice , instar locustarum, nucleum Christum non inueniebant , quem imprimis quæsiuisse oportuit. Atque ita clare videmus sacrificia vetera pædagogica fuisse ad Christum. Plura de sacrificijs veterum Lege in enarratione Psalm. 84.

DE SACRAMENTIS.

Etsi sacrificia vetera , quandam etiam sacramentorum rationem habuere , quatenus videlicet testimonia externa fuerunt promissionum diuinarum , quas fide sibi applicabant legitimè sacrificantes : tamen distinguendum est inter ea , quæ re ipsa & secundum principalem finem , sacrificia erant, & ea , quæ sacramenta proprio nomine dicuntur. Discrimen ergo præcipuum principalis finis faciebat. Deinde etiam in plerisque ignis. Nam quæ igni cremabantur , sacrificia proprio nomine dicebantur , vt quæ vnum sacrificium Christi adumbrarent. Quæ verò vel comedebantur , vt agnus pascha : vel carni imprimabantur , vt circumcisio : vel corpori applica-

C

plicabantur, vt vnctiones & lotiones: vel super populum, aram, & librum aspergebantur, vt sanguis vitulæ: vel spectabantur, vt panes propositionis: Breuiter quæ in externo vsu versabantur, sacramenta fuere proprie dicta. Quæ sacramenta cum precibus & gratiarum actione legitime vsurpata, ratione quadam sacrificia dicebantur. Omitto donaria, quæ *δίδονται* fuere.

In sacramentis spectanda sunt generatim quatuor, speciatim duo. Quatuor illa in omni sacramento spectanda sunt: mādātum Dei, Res externa, promissio annexa, fides vtentium reb. externis ex mandato Dei. Horum tria, videlicet mandatum, res externa, promissio ad substantiam sacramentorum pertinēt. Quorum trium si vna defuerit, sacramenti ratio non est plena: Quartum videlicet fides, nisi absit in vtentibus, plane ociosa ceremonia & litera occidens fit sacramentum, idq; nō cōsilio instituentis sed peruersitate vtentis tantare indigne. Mandatum obligat, res externa figurat, Promissio offert, fides accipit. Primum debitores facit, postremum possessores earum rerum quæ promittuntur, & teguntur illis externis tegumētis. Etsi aut sacramēta illa vetera sunt diuersa propter
vbe-

vberiorē populi Dei instructionem, quantum qdem ad externa signa attinet: tamen res eadem est quæ omnibus offerebatur, nempe Christus, etsi non eodem modo. Speciatim in sacramentis spectanda sunt ἀ-
 ναλογία & vsus. Primum oportet analogiā considerare, hoc est, symbolicam significationem, quam nisi haberent sacramenta, non essent, teste Augustino, sacramenta. In agno pascha analogia signi ad rem promissam hæc fuit. Agnus absq̃ macula, Christi puri, & sine peccato adumbratio fuit. Separatio agni ē grege reliquo, Christum separatum a peccatoribus figurabat. Occisio & assatio agni, mortis Christi fuisse indicia. Comestio agni coniunctionis spiritualis Christi, & eorum, qui fide hunc agnum comederunt restificatio fuit. Hanc veram analogiā fuisse agni paschæ, docet Christus, Ioh. 6. & nouo sacramento cœnæ dominicæ confirmat. Hinc facile est de vsu huius sacramenti iudicare, qui fuit, fide intueri Christum in agno pascha, & eius participem fieri non minus, imo multo magis, quam efficimur participes panis quem comedimus, quiq̃ in nostram substantiam conuertitur, vt vere sit noster.

Circumcisionis analogia triplex fuit. Prima, quod vetus nostra natiuitas, quam

ab Adamo habemus, corrupta, rea, & destinata morti sit, propter peccatum naturæ, quod vocant originale. Secunda, quod semen aliquod esset venturum, quod naturam denuo instauraret humanam, hoc est, cuius virtute vetus natura in regeneratione rescēda esset per efficaciam mortis Christi. Tertia, quod noua natiuitas succederet veteris hominis abolitioni, quæ noua natiuitas à Paulo, veteris sacramenti interprete, spiritualis circumcisio dicitur. (vt appareat veritas vmbre respondēs) & cordis, (vt intelligatur principium nouæ huius natiuitatis) & spiritus (vt qua virtute fiat cognoscatur) Vnde Dominus : nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, nō potest introire in regnum Dei. Vfus verus & legitimus externæ & carnalis circumcisionis, ex analogia facile colligitur. Cogitabat Abraham cum circumcideretur de natura corrupta, vnde in agnitionem peccati sui deductus est. Cogitabat de semine promisso, cuius fide iustificatus, & spiritu regeneratus, circumcisionem tanquam *σφαγιδα* iusticiæ fidei aspiciēbat. Cogitabat de noua noui hominis obœdientia, ex quo factum est, quod obœdientiam erga Deum vitæ filij vnigeniti anteposuerit, quo suo facto nos docet, qua

qua
At
fid
eo
&
ter
nis
ad
pr
scr
cir
circ
cui
De
mu
car
cir
alis
fidu
cui
spir
I
les
luti
rati
tur
ref
de
Da

qua in re posita fit Christiana perfectio. Atque ita Christum in circumcisione oculis fidei vidit Abraham, ut ipse Dominus de eo testatur: Abraham vidit diem meum & gauisus est. Verum hypocritæ ut in externis sacrificijs hærebant: ita etiam in carnis circumcisione, non leuantes mentem ad Christum, qui in circumcisione erat promissus. De his Paulus ad Roma. 2. ita scribit: non ea quæ solum in propatulo fit circumcisio carnis, circumcisio est, Sed circumcisio cordis in spiritu non litera, cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Vnde Paulus: nos circumcisio sumus qui Deum colimus spiritu, & non in carne confidimus. Significans carnalem circumcisionem symbolum fuisse spiritualis, quæ est, iuxta Paulum, amputatio fiducia carnis, & gloriatio in solo Christo, cuius spiritu renascimur & per quæ Deo spirituales cultum reddimus.

Lotiones externæ, internas & spirituales purgationes figurabant, videlicet, abluionem per sanguinem Christi, regenerationem & sanctificationem per Spiritum sanctum. De veritate huic umbræ respondente ita Ioël prædixit: Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & David, cum ait: Asperges me D O M I-

NE Hyfopo & super niuem dealbabor. Sacramentum afperſionis ſanguinis vitulæ, etiam teſtamentum ſeu pactum dicebatur, idq; duplici reſpectu. Primū enim fœdus erat, quo Deus teſtabatur ſe iſtum populū, & Remp. Moſis conſeruare velle, modo ipſius legi, & mandatis obœdient, atq; ita vetus teſtamentum dictum eſt. deinde fœdus dicebatur propter ſignificationem ſpiritualis fœderis. Sicuti Dominus ipſe interpretatur Matth. 26. Hoc eſt ſanguis meus, qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur, in remiſſionem peccatorum. Ad hanc analogiam reſpexit Petrus, in primo prioris Epistolæ, vbi meminit afperſionis ſanguinis Ieſu Chriſti. Vſus ex analogia quæ fidem requirebat, intelligitur.

Vnctiones, primum Chriſtum vngendum in regem, ſacerdotem & Prophetam figurabant. Deinde efficaciam Spiritus ſancti in ſanctis ſignificabant, Spiritus, inquam, docentis, conſolantis & ſanctificantis. Atq; ita videmus quomodo Deus veteri populo viſibilibus ſymbolis ſe patefecerit, vt per gradus ad ſe fideles eueheret, & terrenis rudimentis ad ſpiritua- lem noticiam perduceret, infirmitatis & tarditatis noſtræ habita ratione, vnde eius
ſumma

summa *φιλανθρωπία* intelligitur.

D E T Y P I S.

Etsi typi vocabulum interdum latius patet, vt sæpe specierum vocabula ad genera transferuntur: Tamen hic proprie typos nomino figuras, quæ nec sacramenta sunt, nec sacrificia principaliter: Etsi his non raro typi vocabulum à sacris scriptoribus accommodatur. Deinde typi quoque distinguuntur à miraculis genere, eo quod multi sunt typi qui non sunt miracula, Etsi miracula pleraque sunt typi. Sint ergo typi hoc loco figuræ Christi, quæ nec sacrificia, nec sacramenta, nec miracula sunt proprie sed notæ quædam externæ spiritualis regni Christi. Hac ratione videmus commodam & plenam statui posse signorum enumerationem, quibus Christus, cum suo regno in scripturis adumbratus est & signatus.

Sit autem typorum differentia triplex, vt alij sint perpetui, alij historici, sed transeuntes, ^{p. 51} Alij ordinati, vt qui ad certum tempus ex ordinatione Dei durabant, videlicet vsque ad exhibitum messiam. *p. 56.*
De his ordine dicemus.

D E T Y P I S P E R P E T V I S.

C 4

Ante

Ante omnia , Hæc teneatur regula. Quod quicquid Deus vnquam fecerit, faciat , & facturus sit , vnum finem propositum habeat videlicet gloriam Dei. Hæc autem gloria in solo Christo verè & efficaciter fundatur, cernitur & illustratur. Hac regula constituta omnium primum typū Christi , qui est gloria patris in magno illo opere ac primo contemplemur. Condidit Deus hanc admirandam structuram per filium , & hanc sustentat per eundem vt perpetuum sit Theatrum gloriæ suæ, iuxta Psalmi dictum : cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Totus ergo hic mundus est typus regni Christi, in quo sol hic aspectabilis, Christum solem iusticiæ repræsentat, tanquam in speculo quodam. Vt enim sol hic visibilis permeat cœlum , & suos radios mittit in omnes terræ partes, atque res varias è gremio terræ producit, nascentes fouet & viuificat : Ita Christus sol iusticiæ, vt hunc typum Malachias interpretatur, suos radios mittit in orbem vniuersum, quibus Ecclesiam suam viuificat, vegetat, fouet, vt & ipsa ipsius virtute tempore oportuno fructus proferat. Luna & stellæ Apostolos ipsos, & alios doctores Ecclesiæ, eorumque pios discipulos

scip
tant
Pau
test
Eua
se: i
uert
nus
ba e
sex
sept
Chri
toru
creat
tis re
rint
form
brari
in ho
rentu
typu
Chri
prædi
Deus
nebr
cordi
onis
est qu
ta &

scipulos quosq; suo ordine & gradu notant. Hunc typum intuens Apostolus Paulus, non dubitauit ex Psalmo adducto testimonium depromere, quo confirmat Euangelium, latè per orbem sparsum esse: ita enim ait ad Rom. 11. An non audierunt? utiq; in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum. Cursum huius seculi scriptura sex diebus creationis rerum confert, vt septimus dies sit figura gloriosi regni Christi, in quo omnis labor & dolor electorum finem habebit. Taceo quietem creatoris in die Sabbathi fuisse typum quietis redemptoris in sepulcro. Paulus 2. Corinth. 4. docet tenebras, quæ ante lucis formationem extitere, fuisse typum tenebrarum, id est, ignorantia, quæ erat secutura in hominibus post lapsum primorum parentum. Et lucem postea formatam fuisse typum spiritualis lucis, id est, cognitionis Christi, quæ futura erat per Euangelij prædicationem. Ita enim ait: Quoniam Deus qui dixit, id est, dicendo effecit, è tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem cognitionis gloriæ Dei in facie Iesu Christi. Hinc est quod B. Macharius scribat omnia creata & corporata habere quandam ad res

spirituales comparationem. Ex quo appa-
 ret, quod quemadmodum exēplar, quod
 vidit Moses in monte, ad q̄ iussus est om-
 nia facere, typus regni Christi fuerit: Ita
 etiam hic vastus orbis, theatrum sit vni-
 uersale, in quo, veluti in pædagogio, eru-
 dire voluit Deus hominem, quem in hoc
 teatro principem collocavit, vt hinc
 perduceretur, veluti per gradus in admi-
 rationem spiritualis regni Christi. Taceo
 quod deus singulis rebus vestigium quod
 dā suæ essentia & distinctionis personarū
 impresserit. Verum hoc inter alia admiran-
 dum est, quod talem condiderit hominem
 Deus, qui esset aptus natus ad quærenda
 amanda, & tuēda, quæ sunt optima, vt ita,
 vel naturæ ductu, perduceretur homo ad
 finē bonorum, hoc est, ipsum Deum opti-
 mum maximum. In anima hominis tres fa-
 cultates condidit Deus, tanquam gradus
 ad summum bonum, videlicet, ἡγεμονικὸν,
 quod & λογιστικὸν dicitur, quo & inquirere
 debeat homo, quod optimum est, & ad i-
 dem duci. ἐπιθυμητικὸν, quo cognitum appe-
 teret, amaret, & amore ei iungeretur. Et
 θυμοειδές, quo inuentum bonum & amatum
 tueretur, & contrarijs sese opponeret. An
 non hæc manifesta sunt opera Dei, quibus
 ipse testatur se nos creasse, non ad interi-
 tum

tum
 nam,
 to ac
 tur r
 munc
 de pe
 parti
 Mac
 ad C

DE

Typ
 fixos,
 succes
 reban
 gereb
 diosi al
 bellæ p
 nos ho
 cum su
 go Ade
 conditu
 vitam a
 riratur
 sione, s
 sic & C
 Dei, qu
 attinet a

tum sempiternum, sed ad gloriam æternam, modo in bono, id est, Deo monstrato acquieuerimus? Breuiter, Paulus testatur τὸ γινώσκον τὸ θεῶν propositum esse in hac mundi fabrica. Et hæc breuiter sint dicta de perpetuo typo regni Christi, De quo particulatim licet videre in Homelijs B. Macharij, qui plurima in natura transfert ad Christi regnum spirituale.

DE TYPIS HISTORICIS.

Typos historicos nomino non statos & fixos, sed transeuntes, quibus alij atq; alij succedere, cuiusmodi typi subinde se offerebant in heroicis viris, qui typum Christi gerebant. Ex his paucos annotabo, vt studiosi alios, qui fortè occurrent, in hanc tabellæ partem reponant. Hic Adam à quo nos homines propagati sumus primum locum suo iure occupat. Quemadmodū ergo Adam, primus homo ad imaginē Dei conditus, quod ad humanā hanc naturā & vitam attinet, sic erat solus vt nemo reperiretur ex creaturis omnibus, cuius accessione, genus humanū multiplicari posset: sic & Christus, vera illa & essentialis imago Dei, quod ad cœlestē vitam & felicitatem attinet æternam, solus erat, nec quisquam

ex to-

ex toto humano genere, imo nec ex angelorum quidem ordinibus erat, cuius consortio pari & conformi filiorum Dei multitudo procrearetur. Quare sicut Deus Adamū noluit permanere solum, quem humani generis caput cōstituerat: Ita nec filium suum Christum solum esse voluit, quem ab æterno electis caput & principē destinauerat. Vt Adam sponsam suam Euam, vinculo pacti firmissimo, ac amore castissimo, sibi copulauit, vt ambo vna haberentur caro, non quidem substantia, quod manifestum est, sed vinculo pacti & affectu amoris constantissimo: Ita Christus sponsam Ecclesiam sibi pacto æterno, & vinculo amoris infrangibili copulauit, adeo arctè, vt Ecclesia ipsa dicatur caro de carne eius & os de ossibus eius, in cuius rei testimonium firmissimum, Christus vtrumq; sacramentum instituit, Baptismum & cœnam Domini. Hunc typum Paulus intuens ad Ephes. 5. nominat copulam Adæ & Euæ, mysterium magnum copulæ Christi & Ecclesiæ. Nam sicut Adam dormiens Euam de latere suo formatam agnouit: ita Christus à morte resurgens ex vulnere lateris sui ædificauit Ecclesiam. Prætereo quæ Paulus ad Roma. 5. commemorat de similitudine Adami & Christi

Christi
totar
onen
onis
quã
Gene
typus
quid
patre
bis:
ordin
Hebra
plicat
comm
Vt Mo
& Chi
cerdo
trem f
dech a
alogia
pturis:
ram re
humani
rex Sale
stus ver
est. No
cem pi
dech ex
ficiat:

Christi, videlicet, vt Adam vnus suo reatu totam posteritatem coniecit in damnationem : ita Christus solus autor iustificationis & vitæ est. Non enim hîc tam typi quã iusticiæ diuinæ ratio cõsideranda est. Genes. 14. Insignis & valde memorabilis typus Christi proponitur, quem Dauid quidem vno signauit verbo Psal. 110. cum patrem alloquentem filium facit hisce verbis : Tu es Sacerdos in æternum secundû ordinem Melchisedech. Epistola verò ad Hebræos fusè circumstantias omnes explicat, & Christo antitypo clarissimè accommodat. Summa omnium huc redit. Vt Melchisedech rex fuit & Sacerdos : ita & Christus in veritate rex summus, & Sacerdos summus fuit, qui solus placare patrem suo sacrificio potuit. Vt Melchisedech ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, vtpote cuius Genealogia non textitur sub isto nomine in scripturis : ita Christus, si eius diuinam naturam respicis, ἀμήτωρ est, qui secundum humanitatem est ἀπάτωρ. Vt Melchisedech rex Salem id est pacis dicebatur : ita Christus veræ & nunquam interituræ pacis rex est. Non enim terrenam sed cœlestem pacem pijs & inter pios affert. Vt Melchisedech ex eo nomen habet quod sit rex iusticiæ: ita Christus autor est sempiternæ iusticiæ

sticiæ, qua veluti nuptiali quadam stola, suam sponsam dilectam ecclesiã ornat. vt Melchisedech regia liberalitate profert in occursum Abrahami, redeuntis à pugna cum quinque regibus, panem & vinum, vt ipse cum suo exercitu reficeretur: ita Christus omnibus Abrahami filijs, in & post pugnam cum rege tenebrarum & têtationum, promit cœlestem refocillationẽ, & fatigatos spirituali reficit alimento. Vt Melchisedech sacerdos dei altissimi Abrahamo benedixit: ita Christus solus ille sacerdos summus est, qui filijs Abrahamæ, id est, omnibus credentibus benedicit, eosque æternum beatos reddit.

Abraham quoq; in multis typus Christi fuit, sed vnũ solummodo in medium afferam. vt Abraham promptissima voluntate paratus erat ad immolandum filium: ita Deus pater promptissima voluntate tradidit filiũ suum in mortem pro nobis. Vt Abraham in vna familia Ismaël & Isaac habuit, quorum Ismael Isaac persequebatur: ita Deus in eadem familia ecclesiæ, habet hostes & filios.

Isaac similiter proponitur in scripturis Christi typus, idque multis modis, ex quibus paucos signabo. Primum, vt Isaac natus est à matre non serua, sed libera: ita

Chri-

Chri
mina
natus
nis a
per m
nager
tura
est.
tes p
tand
Chri
in fene
tus est.
ra libe
res sol
tris se
secund
stitutus
cõmen
hæ ad h
ita Chr
ipsis ser
Ecclesia
patri vo
ita Chri
tẽ cruci
ac impo
dus, inc
tus aræ c

Christus nō ex Hagar aut alia Ethnica foemina, sed ex Sara libera secundum carnem natus est. Carnem .n. ex semine promissionis accepit. **SECUNDO**, vt Isaac natus est per miraculum præter vires naturæ ex nonagenaria matre: ita Christus præter naturæ cursum è virgine miraculose natus est. **TERCIO**, vt Isaac post præcedentes promissiones multis annis expectatus, tandem in senectute parētum natus est: ita Christus diu antea pmissus & expectatus in senectute Israëlis secundum carnem natus est. **QUARTO**, vt Isaac vnicus fuit Saræ liberæ filius, paternorum bonorum hæres solus: ita Christus vnigenitus tam patris secundum diuinitatem, quam matris secundum humanitatē à Deo hæres est cōstitutus omniū bonorū. **QUINTO**, vt Isaac cōmendatur & prædicatur à seruo Abrahamæ ad hoc missus, vt nuptias illi conciliaret: ita Christus cōmendatur & prædicatur ab ipsis seruis Dei, in hoc missis, vt Dei filio Ecclesiam desponsent. **SEXTO**, vt Isaac patri volenti se immolare fuit obædiens: ita Christus suo æterno patri vsq; ad mortē crucis obædiens fuit. **SEPTIMO**, vt Isaac impositus rogo vt immolaretur mactāndus, incolumis euasit: ita Christus impositus aræ crucis, etsi vere mortuus est: tamē tertio

tertio die reuixit, & mortem ita euasit, vt non moriatur vltra. OCTAVO, vt in Isaac facta est Abrahamo feminis promissio: ita in Christo solo vis est generationis filiorum Dei. Breuiter, vt Ismaël & Hagar Iudaicam gentem figurant: ita Abraham, Isaac, & Sara mysticè regnum Christi adumbrant.

Iacob nepos Abrahamæ, ac filius ipsius Isaac, cum sua familia multis varijsq; modis Christum ac ipsius Ecclesiam adumbrat. Quorum paucos signabo breuissimè. Vt Iacob iter ingreditur solus, relictis parentibus domo & amicis: ita Christus de cælo descendit, & factus homo a deo pauper, vt non haberet quo caput suum reclinaret. Vt Iacob fatigatus ac præuentus tenebris, antequam ad amicos venit, ad quos iter instituerat in lapidem recumbit: ita fideles fatigati varijs tentationibus & in hac vita peregrinantes in Christum viuum lapidem recumbunt, in quo quiescentes à laboribus peregrinationis suæ suauiter recreantur. Officium quoq; mediatoris Christi pulcerrime depingitur in Iacob & in eius visione. Vidit scalam stantem super terram, cuius cacumen cælum attigit. Vidit angelos Dei ascendentes & descendentes per scalam. Vidit Domi-

Dominu
ego sum
benedice
tribus te
Christu fi
cælo, & i
Christus
gitur, & v
cuius nat
inter cæli
que coniu
num: ita
coniungit
cælo & c
git scalam
angelos
minus sca
nus in cæli
Ita enim I
nis videtur
dit in cæli
lius homi
scalam ha
ministri ve
tes huic sc
& qui fact
dunt cæli
conscend
cob scrib

Dominum innixum scalæ dicentem sibi: ego sum Deus Abrahæ & Isaac patris tui, benedicentur in te, & in femine tuo õnes tribus terræ. Hæc scala patriarchæ visa Christũ figurat. Vt scala superne iungitur cœlo, & inferne cõiungitur cum terra: ita Christus vera diuinitate Patri cœlesti iungitur, & vera humanitate homini iũgitur, cuius naturã assumpsit. Vt hæc scala media inter cœlum & terram, attingens vtrun- que coniungit locum infernum & super- num: ita Christus solus mediator est qui coniungit Deum & homines. Et vt terram cœlo & cœlũ terræ quodãmodo coniun- git scala: ita Christus homines angelis & angelos hominibus conciliat. Vt vnus Do- minus scalæ innixus erat: ita vnus Domi- nus in cœlum cõscendit cum suis mēbris. Ita enim Dominus ipse hanc partē visio- nis videtur interpretari cū ait: nemo ascē- dit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, fi- lius hominis qui est in cœlo. Vt angeli per scalam hanc ascendunt & descendunt: ita ministri verbi adducunt in cœlum inniten- tes huic scalæ, id est credētes in Christum, & qui facti sunt vnũ cum Christo, & clau- dunt cœlũ ijs qui absque scala hac, cœlum conscendere moliuntur. Quod autem Ia- cob scribitur venisse ad Iordanem, & trās-

D

misis

missis facultatibus solus remansisse, & luctatus esse cum viro, usque dum veniret aurora, non caret mysterio. Iacob, inquit Augustinus, in illa lucta, Iudæorum populum figuravit: angelus vero qui cum illo luctabatur typum Salvatoris Domini præferbat. Luctatur Iacob cum angelo quia populus Iudæorum luctaturus erat cum Christo. Vincebat Iacob angelum, quia Iudæorum populus Christum usque ad mortem persecutus erat. Verum quia non totus Iudæorum populus infidelis extitit Christo, sed multitudo non minima in nomen eius legitur credidisse: ideo angelus tetigit femur Iacob, & claudicare cepit. Pes enim ille qui claudicabat, iudæos qui in Christum non essent credituri figurabat, alter vero pes qui sanus remansit illorum Iudæorum typus erat, qui Christum vera fide erant recepturi. Benedictio quam petit Iacob ab angelo significabat Christum veris Israelitis benedictionem & salutem allaturum, qui sola fide retinetur ne à nobis discedat priusquam nos cœlestibus benedictionibus diuites & beatos reddiderit. Quod unus idemque Patriarcha sit binominis, conditionem Christi & ecclesiæ haud obscure figurat. Vt .n. Iacob à fratre Esau est tanquam præuaricator & transplator extreme contentus:

temtus: it
is, & eccle
tur. Vt Iac
rael, id est
stus victo
mudi prec
um, tamen
Ioseph
teream, t
cuisat frat
flagitia: C
suam impi
ponitur à
à suo pop
Iosephi t
sanguine
mum corp
& fit patri
catum. Ios
mina castit
tatus à Sat
cens in ca
mortis ca
Ioseph e
Christus e
gloriosam
à carcere
Aegypti
omnis p

temptus: ita Christus à fratribus suis Iudæis, & ecclesia à tyrannis mundi contemnitur. Vt Iacob ab angelo appellatus est Israel, id est, victor apud Deum: ita Christus victor est, & ecclesia eius victrix mundi preciosa & clara habetur apud Deum, tametsi à mundo contemnitur.

Ioseph quoq; , vt alios eius fratres præteream, typum Christi gessit. Ioseph accusat fratres suos propter impia illorum flagitia: Christus Iudæis fratribus suis suam impietatem exprobrat. Ioseph exponitur à fratribus & venditur, Christus à suo populo reijcitur & venditur à Iuda. Iosephi tunica preciosa tingitur in hœdi sanguine & mittitur patri: Christi castissimum corpus proprio sanguine tingitur, & fit patri hostia, qua expiatur mundi peccatum. Ioseph sollicitatus ab impura fœmina castitatem tuetur suam: Christus tētatus à Sathana victor euasit. Ioseph innocens in carcerem conijcitur: Christus in mortis carcere inclusus triduum tenetur. Ioseph egreditur gloriose de carcere: Christus egreditur liber de sepulchro per gloriosam resurrectionē. Ioseph egressus à carcere, accipit à rege Aegypti totius Aegypti potestatem, vt ad os eius cibaretur omnis populus, essentq; ei omnia subiecta

D 2 tum

tum in domo regia tum in vniuerso Aegypto, solo Pharaone excepto, qui ipsi subiecit omnia: Christus victor mortis accepit à Deo potestatem, vt ipsi omnia subiecta sint, in cælo & in terra. Ioseph, annulo regio, veste byssina, torque aurea ornatus, curru regali vehitur præcone clamante: Christus potestatem & autoritatem à patre accepit, quæ potestas annuli symbolo significabatur, accepit splendorem gloriæ ex suis diuinis miraculis, & ex voce patris ad illum prolata: Hic est filius meus dilectus. Hic sane splendor omni veste byssina & torquibus aureis multo clarior est. Currus quo Christus circumuehitur ministerium Euangelij est. Præconium est vox prædicantium Euangelium quo præconio omnes admonentur, vt filium Dei adorantes genua cordis flectant. Ioseph somniat Solem & Lunam & vndecim stellas, hoc est, patrem & matrem & fratres vndecim se adorare, Christus post resurrectionem à Ioseph, Maria, & vndecim discipulis adoratur, quo respexisse videtur Psalmus teste Augustino qui canit: laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ.

Iehosua antea dictus Osee, vt est Numero. 13. Sed Moses intuens typum nomen

men m
see, ia
tem in
uator
fuit. N
sui po
Deus
Sed p
Iehof
ctor p
Dei m
net. I
pulum
re non
suos a
lebat.
nuos.
stus el
angelij
& pot
gnat c
conue
gnat a
sua lapi
fit sup
mirac
Iehof
terren
spiritu

men mutauit, vt qui antea diceretur Osee, iam dicatur Iehosua. Iehosua autem iuxta *ἑτυμον* idem quod **D E V S** Saluator est. Hic varijs modis Christi typus fuit. Nomen ipsum innuit quod Christus sui populi verus Saluator, futurus esset Deus & homo, vt mediator esse posset. Sed paucos modos huius typi referam. Iehosua succedit Mosi mortuo, dux & rector populi **D E I**: Christus succedit legi Dei mortuæ, vt fideles suo spiritu gubernet. Iehosua per Iordanem traduxit populum Israëliticum, quod Moses præstare non potuit: Christus à morte traducit suos ad vitam, quod lex præstare non valebat. Iehosua eligit viros fortes & strenuos ad debellandos reges impios: Christus eligit Apostolos, & alios sinceros Euangelij præcones ad debellādos principes & potestates tenebrarum. Iehosua pugnat contra hostes Dei, eosq; in fugam conuertit & vincit: Christus cum suis pugnat aduersus peccata eaq; abolet. Iehosua lapidibus de cælo missis in hostes euasit superior: Christus Dominus diuinis miraculis se victorem Sathanæ declarat. Iehosua Israëlitas carnales in hæreditatem terrenam introduxit: Christus Israëlitas spirituales hæreditate donat cœlesti.

hosua carnalibus Iudæis distribuit terram Canaan : Christus spiritualibus Israëlitis cœlestes mansiones partitur , vt ita demum superatis omnibus laboribus & difficultatib. requie fruantur æterna, & perpetuum sabbathismum celebrent beati. In hunc modum & epistola ad Hebræos præsentem typum interpretatur, & euangelica historia eundem pulcre confirmat.

De Gedeone etsi multa refert Augustinus: nos tamen eius victoria & vellere cōtenti erimus. Vt Gedeon destructa ara Bal, Oreb, & Seb, principes Madianitarum cū ipsis Madianitis trucidauit, atque ea victoria populum à turpissima seruitute liberauit: ita Christus idolis submotis diabolum & infernum superat, ac suos in pristinam libertatem vindicat. Vellus Gedeonis magnum arcanum continet. Primum ros fuit in solo vellere ad petitionē Gedeonis, reliqua terra sicca in circuitu, Deinde vellere sicco ros fuit in tota terra. Quid hoc sibi velit, præter confirmationē qua roboratus est aduersus suos hostes Gedeon, aperit Chrysostomus cum ait: Quod ros primum in solo vellere, reliqua terra sicca fuerit, adumbrat populum Iudaicum, solum fuisse cultorem Dei, reliquo mundo relicto in suis vanitatibus.

Quod

Quod
rit in
etur
be per
conne
lum s
Dei. E
notat
effica
ros ag
creat
ficand
dis ar
ficit,
suauit
Sa
gessit
sunt il
tur ab
id est,
tur, S
liter al
ctus p
ex te n
bened
ad me
mensi
nome
tutis

Quod autem postea vellere sicco ros fuerit in tota terra, populum Iudaicum abiecturum esse cultum Dei toto terrarum orbe per Euangelij prædicationem ad Christum conuerso adumbrat. Vellus enim symbolum sacrificiorum fuit, atque adeo cultus Dei. Ros autem efficaciam Spiritus sancti notat, qui ad prædicationem Euangelij est efficax in ijs qui conuertuntur. Vt enim ros agros diurno æstu pene exhaustos recreat, vt nouam vim obtineant ad fructificandum: Ita Spiritus sanctus agrum cordis arentem, humore quasi dulcissimo reficit, vt vim nouam accipiat ad fructum suauissimum Spiritus proferendum.

Samson in multis quoque typum Christi gessit: sed pauca referemus, quæ magis sunt illustria. Samson nasciturus, nunciatur ab angelo, iubetur esse Nazareus Dei, id est, Deo sanctificatus, à Deo benedicitur, Spiritu sancto donatur: Christus similiter ab angelo nasciturus nunciatur, Sanctus prædicatur ab angelo, dicente: quod ex te nascetur vocabitur filius Dei, à Deo benedicitur, & Spiritu sancto donatur, non ad mensuram vt Samson, sed supra omnem mensuram vt filius Dei. Samson à Sole nomen habet, vt qui sub tenebris seruitutis non nihil Solis suis Israëlitis attulit:

D 4 Chri-

Christus verus sol iusticiæ omnes tenebras discutit, & lucem affert æternam. Samson datur vt liberet populum suum à Madianitis: Christus natus est & datus vt redimat populum suum à seruitute peccati, & donet æterna libertate. Samson leonem interficit, & paucos post dies reuersus, ex mortui leonis faucibus, fauos mellis desumptos comedit in signum suauis, id est, prosperi successus, qui subsecuturus erat victoriã ipsius super Madianitis: Christi victoriam super diabolo & morte excepit suauissimus gloriæ cœlestis suauitas. Hoc typo etiam Ecclesiæ certamen & gloria post victoriam pingitur. Samson maxilla asini prosternit Philisteos mille viros hostiũ populi Dei: Christus voce piscatorum rudium iuxta mundum, diaboli regnum inuadit ac hostes Dei profligat. Sãsonis ænigma sola vxor ipsius aperire & interpretari nouit: mysteriũ Christi, hoc est, Euangelij arcanum non aliunde disci potest, quam à Christi sponsa Ecclesia, quæ propterea columna veritatis dicitur. Samson moriens inimicos suos concussis ædificijs ruina cõprimit: Dominus tunc cum mori dignatus est, non vna domo, sed toto mundo concusso, diabolum cum suis angelis vniuersis oppressit. Samson ob-

fera-

obse
min
Sam
curu
obic
pore
D
appe
pum
Vnd
ueni
aut C
quod
hoc c
ne af
to n
esse
hanc
Dau
dus e
uid,
rens
com
dine
qui i
cum
ratu
omi
letar

obseratis portis clauditur in ciuitate, Dominus obfignato clauditur monumento. Samson fractis feris subtractisque portis securus euadit: Christus ruptis infernæ sedis obicibus apertoque sepulcro, recepto corpore è morte liber egreditur.

Dauid, vt ex Psalmis ipsius, & aliunde apparet, nunc Christi, nunc Ecclesiæ typum gerit, alias in cruce, alias in gloria. Vnde Augustinus, vix est vt in Psalmis inueniamus vocem nisi Christi & Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum, quod utique ex parte & nos sumus ac per hoc quando voces nostras agnoscimus, sine affectu agnoscere non possumus, & tanto magis delectamur, quanto in idem nos esse sentimus. Et Gregorius Nyssenus in hanc admirationem, cogitans de Psalmis Dauidis, erumpit. Quam suavis & iucundus est humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ sese offerens, & omnibus ætatibus spiritualibus commode sese adiungens, & omnem ordinem progredientium subleuat, cum ijs qui iuxta **D E V M** infantes sunt colludit, cum viris vna certat, iuuentutem moderatur, senectutem subleuat, atque sustentat, omnibus omnia fit, militum telum, athletarum institutor, exercetium se palestra,

Vincentiū corona, in mensa oblectatio, in
 luctu, & funere consolatio. Nihil est in
 vita nostra quod huius officij expers est.
 His breuiter admoniti modos quosdā re-
 citemus, quib. typus Christi fuit Dauid &
 Ecclesiæ. Dauid ex nominis ratione cha-
 rus seu dilectus dicitur: Christus re ipsa
 non solum intime charus & dilectus patri,
 verumetiam in quo solo pater alios habet
 charos & dilectos iuxta patris proprium
 testimonium, videlicet, hic est filius meus
 dilectus, in quo mihi cōplacitum est, hoc
 est, in quo alios dilectos habeo, vt Paulus
 interpretatur, nos sumus dilecti in dile-
 cto, Ephes. i. Dauid inter fratres suos in
 familia Iesse præ cæteris contemptibilis ha-
 bebatur: Christus à suis Iudæis & à fami-
 lia Israëlis Samaritanus per contemptum
 est appellatus. Dauid solus adolescēs par-
 uus inermis vno lapidis ictu Goliad, gigan-
 tem magnum, robustum, armisq; terribi-
 lem mirabili & corā mundo ridiculo stra-
 tagemate, prostrauit, ipsaque hostis ca-
 stra turbauit & in fugam conuertit: Chri-
 stus gigantē illum magnum diabolum mi-
 rabili stratagemate, mundoq; ridiculo, vi-
 delicet morte superauit. Quid autem a-
 liud petra contra Goliad (inquit Augusti-
 nus) manu Dauid missa quā Christum ex
 semi-

fem
 uid
 riar
 lo c
 bole
 tem
 uid
 ftris
 min
 bus
 illud
 uid a
 Iuda
 host
 Chr
 se I
 scitu
 diab
 Don
 stabi
 stina
 & in
 annu
 lium
 tran
 lasq
 cer
 rim
 stus

femine Dauid nasciturum significat? Dauid vna pugna qua prostrauit Goliad gloriam securitatemque regno, regi & populo comparauit: Christus prostrato diabolo, gloriam regi cœlorum & securitatem suo populo æternam acquisiuit. Dauid persecutionem à Saule & eius ministris patitur: Christus à diabolo & eius ministris, regibus, principibus, pontificibus, qui contra ipsum consilia inierunt illuditur, & tandem cruci affigitur. Dauid à Doëg proditur: CHRISTVS à Iuda proprio discipulo traditur in manus hostium. Dauid orat pro inimicis suis: Christus dominus orat pro crucifigentibus se Iudæis: Dauid, mortuo Saule, rex agnoscitur: Christus victo tenebrarum principe diabolo, & superata morte rex regum, & Dominus dominantium prædicatur. Dauid stabilito regno regionem Moab, Palæstinam, & vniuersam Idumæam subiecit, & in seruitutem redegit: Christus, post annunciatum per totam Iudæam Euangelium, acceptumque spirituale regnum transijt ad gentes per Apostolos suos, illasque sibi subiugauit, non vt seruos faceret sed liberos. Dauid lachrymis vberimis parricidam filium deplorauit: Christus Iudæorum parricidarum cœcitatem, & in-

& interitum ex intimo corde defleuit.

Fuit & Dauid typus corporis Christi, hoc est Ecclesiæ, idque varijs modis. Dauid varijs erat discriminibus in hac vita expositus: Ecclesia Christi nunquam tuta est à tentationum & persecutionum procellis, donec in hac peregrinatur vita. Dauid clypeo nominis diuini, in omnibus difficultatibus euasit superior, interdum etiam omnibus medijs repugnantibus: Ecclesia armis spiritualibus freta, triumphat, etiamsi humanis præsijs destituatur. Dauid sæpe imbecillitate lapsus est, atque iterum agens pœnitentiam in gratiam est receptus. Vnde Ambrosius, non fuit Dauid exemptus à culpa, vt esset electus ad gratiam. Singuli in Ecclesia sæpissime labuntur, sed rursus manu Dei eriguntur, dum peccatorum pœnitentiam agunt, & serio ad Christi gratiam confugiunt. Dauid inuenit gratiam tantam apud Deum, vt Deus de eo diceret: inueni virum secundum cor meum, Singuli in Ecclesia agendo pœnitentiam gratiam inueniunt tantam, vt ipsos tanquam filios in dilecto caros habeat pater cœlestis. licet enim secundum cor Dei non fuit, quod Dauid peccauit: tamen secundum cor Dei fuit, quod à peccato per veram pœnitentiam resipuerit,

con-

con
gula
Dei
ad g
Sa
typu
re co
& lu
Salom
verita
Pri
Danic
sedem
Christi
Christi
cipit
tribun
non m
ipfi Cl
Dio
vt ipse
Est em
Hunc
Augu
gume
Salom
adhib
tur. Sa
cus, a

confugiens ad propitiatorium. Hinc regulam extruamus. Ille misericordiam Dei inueniet, qui se miserum confessus, ad gratiam in fiducia Christi confugit.

Salomon filius Dauidis multis modis typum Domini gessit, ex quibus recensere conabimur eos, qui sunt magis illustres, & lucem afferunt historiæ vtrique, id est, Salomonis & Christi, hoc est, vmbraë & veritatis.

Primum hîc obseruetur promissio facta Dauidi: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hic vterque, Salomon & Christus promittitur. Salomon vt typus, Christus vt veritas. In Psalmo 72. qui incipit. Deus iudicium tuum regi da, multa tribuuntur typo videlicet Salomoni, quæ non nisi antitypo, id est veritati, nempe ipsi Christo congruunt.

Dictus est hic filius Dauidis Salomon, vt ipso vel nomine Christum repræsentaret. Est enim Salomon idem quod pacificus. Hunc typum cum pulcherrime exponit Augustinus, ipsius verba ascribam ex argumento Psalms 72. Ipsum vocabulum Salomonis ad figuratam significationem adhibitum est, vt in eo Christus accipiat. Salomon quippe interpretatur pacificus, ac per hoc tale vocabulum illi verissimè

me atq; optime congruit, per quem mediato- rem ex inimicis accepta remissione peccatorū reconciliamur Deo. Etenim, cum inimici eius effemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Idem ipse est ille pacificus qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriz soluens, inimicitias in carne sua lege mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in se in vnum nouum hominem faciens pacem: & veniens euangelizauit illis pacem, qui longe, & pacem ijs, qui prope. Ipse in Euangelio dicit: pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et multis alijs testimonijs Dominus Christus pacificus esse monstratur non secundum pacem quam nouit & quærit hic mundus: sed illam pacem de qua dicitur apud Prophetam: dabo eis solatium meū pacem super pacem cui scilicet paci reconciliationis additur pax immortalitatis. Nam post omnia reddita quæ promisit Deus nouissimā pacem nos expectare debere, qua cū Deo viuamus in æternum, idem propheta ostēdit cum ait: Domine Deus noster pacē da nobis, omnia enim dedisti nobis, pax erit plane illa perfecta, quando nouissima inimica destruetur mors: & in quo erit hoc nisi in pacifico illo redemptore nostro. Ha-
 & tenus

Gen
 inter
 verū,
 quo
 iustus
 tur Lu
 Re
 typus
 Salon
 rij, di
 maiesi
 Lat
 se ad te
 regni
 nos sp
 nes t
 cans
 & a
 rarum
 Diu
 bus re
 soli co
 & Do
 præm
 sed ver
 turis.
 Pot
 exigua
 sti. Ill

Et enus Augustinus pulcherrime discernit inter Salomonem typicum & Salomonē verū, qui est I E S V S C H R I S T V S, de quo idem Psalmus: florebit in diebus eius iustus & abundantia pacis donec auferatur Luna.

Regnū Salomonis regni C H R I S T I typus, fuit pertenuis: In regno vtriusque Salomonis spectentur amplitudo imperij, diuitiæ, potentia, iusticia, sapientia, maiestas.

Latitudo imperij Salomonis extendit se ad terminos carnalis Israëlis: latitudo regni C H R I S T I extendit se ad terminos spiritualis Israëlis, id est, in omnes fines terræ, vnde Psalm. 72. typum explicans: Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.

Diues prædicatur Salomon præ omnibus regibus terræ, quod re ipsa Christo soli congruit. Is enim cum sit rex regum & Dominus dominantium diuitijs veris præeminet omnibus, nō quidem caducis, sed veris spiritualibus & nunquam interituris.

Potentia typici Salomonis vmbra perexigua est potentiae veri Salomonis Christi. Ille enim mundanum regnum angustis
limi-

limitibus conclusum potenter rexit, & ad tempus: hic autem potenter dominabitur in cælo & in terra, donec erit Sol & Luna à fraude & violentia Sathanæ redimet animas suorum, id est, eorum qui se eius fidei committunt.

Iusticia Salomonis in tota regni ipsius administratione, & præcipuè in iudicio meretricum de liberis suis litigantium, cernitur: sed iusticia veri nostri Salomonis in gubernatione Ecclesiæ conspicitur, quam administrat iudicio & misericordia. Huc Psalmus, **D E V S** iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis, vt iudicet populum in iusticia, & pauperes tuos in iudicio.

Sapientia Salomonis typici prædicatur adeo, quod excelluerit sapientia præ omnibus alijs hominibus: sed noster verus Salomon est nobis natus sapientia à Deo. Vt sapientiam suam typicus Salomon reuelauit reginæ Austri, & omnia quæ proposuerat exposuit, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit: ita verus Salomon noster reginæ, hoc est, Ecclesiæ collectæ ex gentibus, quæ ad ipsum venit, exponit veram sapientiam, quæ ipse est, & eadem ipsam ducit ad omnes thesauros scientiæ & cognitionis salutaris.

Maie-

Maieſtas typici Salomonis pendebat ex amplitudine imperij, diuitijs, potentia, iuſticia, ſapientia, beneficentia alijsq; virtutibus, & conſpiciebatur in ſubditorũ erga ipſum cultu & reuerentia: At maieſtas Ieſu Chriſti veri Salomonis noſtri tantum excedit maieſtatẽ Salomonis typici, quantum hæc quæ enarrauimus perfectiora, diuturniora & veriora in Chriſto quam in Salomone ſunt. De hac veri Salomonis maieſtate loquitur Pſalmus: Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui fecit mirabilia ſolus, & benedictum nomẽ maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra, hoc eſt, omnes in cœlo & in terra creaturæ agnoſcent amplitudinem regni, potẽtiam & beneficia Chriſti regis, & p̄pterea celebrabũt ipſum in æternum. Sic enim ait Pſal. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Itẽ Adorabunt ipſum ſemper, & tota benedicent ei die. Eſt autem hæc adoratio duplex: Vna ſubiectionis tantum, vt hoſtium Chriſti: vnde ad Philip. dicitur donauit illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu ſe flectat, cœleſtium, terreſtrium & inferorũ, & omnis lingua confiteatur quod Dominus Ieſus ſit Chriſtus ad gloriam Dei patris. Et ad E-

E phes.

Collocavit illum ad dexteram suam in celestibus, longe supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, verumetiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius, eumque constituit caput super omnia ipsi Ecclesie, quae est corpus ipsius. Altera subiectionis & cultus simul, quae adoratio est eorum, qui ex vera fide Christum colunt, cum sanctis Dei angelis. Haec sint breuiter de regno Salomonis dicta, & de regno Christi, ex quibus facile est videre, quantum excedat umbram corpus, & typum veritas.

In templi quoque extruptione Salomō typus Christi fuit: sed & hic ut par est multis modis veritas figuram superat. Salomon extruxit templum ex lapidibus per opera manuum hominum, quod rursus manibus hominum destructum est: Christus autem extruit templum ex vivis lapidibus per praedicationem suorum seruatorum, quod manibus hominum destrui non potest. Est autem hoc templum Ecclesia ipsa, & singuli qui in ecclesia vivi lapides sumus, super Christo angulari lapide aedificati: iuxta illud Petri: Ipsi tanquam lapides vivi superaedificamini domus spiritualis. 1. Pet. 2. Augustinus de hoc templo lib. 10. cap. 4. de ciuitate Dei sic
ait:

ait: Dei templum simul omnes, & singuli
 templa sumus: quia & omnium concordi
 am & singulos inhabitare dignatur, non
 in omnib. q̄ in singulis maior, quoniã nec
 mole distenditur, nec partiõe minuitur:
 totus siquidẽ adesse omnibus reb. potest,
 & singulis totus. De hac gloria ecclesiã lo
 quitur Psalmus: Latentur omnes qui spe
 rant in te, in æternum exultabunt & habi
 tabis in eis. Salomon in suo templo orat,
 & intercedit pro populo: Christus inter
 cessor est multo meliori iure, quia dedit se
 ipsum preciũ pro omnib. Salomon multa
 millia boum, agnorũ & vitulorum offert
 in holocaustomata, quib. tamẽ peccatum
 expiari non potuit: Christus noster verus
 Salomon seipsum per spiritum æternum
 offert, & vna oblatione sanctificat in æ
 ternum sanctificandos.

Cæterum quod Salomõ in senectute de
 cipitur à mulieribus, adeo vt ex vero Dei
 cultore fiat Idololatra impius, videtur sig
 nificare quod hodie præ oculis habemus,
 ecclesiã senescentẽ paulatim segnescere, &
 in errores incidere: ita vt paucissimos ve
 re pios filius hominis venturus ad iudiciũ
 inueniat. Lapsus ergo Salomonis admo
 neat nos regulã: Qui stat videat ne cadat.
 Proinde Salomon nõ fuit typus Christi in

lapsu, in meretricio amore, & idololatri-
co cultu: sed solummodo in laudabilibus.
An resipuerit aliquando Salomon nec ne,
quia scriptura eius non meminit, solícite
non inquiramus, sed potius moniti, ipsius
horrendo lapsu, cauti simus in via ne ca-
damus aut aberremus à salutis portu.

Quomodo Ionas fuerit Christi typus o-
mitto, quia Christus ipse Ionæ typū inter-
pretatur cum ait: non dabitur illis signum
nisi Ionæ Prophetæ. Quemadmodū enim
fuit Ionas in vētre ceti tribus diebus & tri-
bus noctibus: sic erit filius hominis in cor-
de terræ tribus diebus & tribus noctibus.

De serpente æneo erecto in deserto vi-
de Iohan. 3.

DE TYPIS FIXIS ET ORDINATIS.

Diximus de typis perpetuis, & histori-
cis, restant typi fixi & ordinati, durātes cū
republica Moſis. Verum quia de hoc ge-
nere multa diximus in enarratione episto-
læ ad Hebræ. huc pauca eaꝗ maxime per-
spicua adijciam. Cōsideremus itaq; hic Sa-
cerdotium Aaronicum cum suis ceremo-
nijs, duo altaria videlicet *θυμιατήριον* & *θυσια-
στήριον*, tabernaculum templi exterius & in-
terius,

terius , cum suis ornamentis & vasis.

Aaronicum sacerdotium typum fuisse sacerdotij Christi docet autor Epistolæ ad Hebræos , vt taceam Apostolorum testimonia quæ passim offeruntur.

In sacerdotio Aaronico etsi multa sunt, quæ Christum & eius sacerdotium adumbrāt : quatuor tamē solūmodo deligā hoc loco quæ Christo & eius sacerdotio accommodabimus. Horum primum est , consecrandus sacerdos ex Leuitico ordine primū omnium aqua ablui debebat, non tam propter externas sordes abluēdas, quā propter significationem internæ maculæ abolendæ nēpe animæ , quam Christus re ipsa in se non assumpsit cum humana natura: sed solummodo quo ad imputationē & reatū attinet. Hanc solus eluere potest in omnibus ijs, qui sibi applicantur per Ecclesiam, in cuius rei testimonium efficax symbolum in nouo Testamēto videlicet ipsum baptismum instituit. Cū ergo externa aqua, Aaronicus sacerdos corpus suum ablueret , fide Christum purgatorē intuebatur. Loto corpore induebat Aaronicus sacerdos vestes mundas non vulgares, sed sacerdotales iuxta Dei institutum, quib. adumbrabatur innocentia & obœdientia Christi, qua mundati ipsius sanguine iusti, inno-

centes & pulcri in Dei conspectu appa-
rent. Tertio, loti & vestiti vngentur
peculiari oleo, qua re significabatur di-
gnitas Christianorum, nimirum, quod cre-
dentes spiritualiter vngantur in Prophetas,
reges, & spirituales Sacerdotes, hoc est,
spiritus gratia donati, efficaciter de ve-
ritate beneficiorum Christi erudiuntur:
sicuti hunc typum exponit Iohannes, 1.
Iohan. 2. Vos vntionem habetis à sancto
& nostis omnia. Item, Nō necesse habetis
vt aliquis doceat vos, sed sicut vntio ipsa
docet vos de omnibus. Postremo Aaroni-
cus Sacerdos lotus, vestitus & vntus im-
plebat manus, id est, sacrificabat in figu-
ram Christi, qui non animalia sed seipsum
obtulit Deo in odorem suauitatis. Sed de
hac collatione vmbrae & veritatis lege E-
pistolam ad Hebræ. cap. 9.

Altaria duo videlicet θυμιατήριον & θυσια-
στήριον erant, vtrumque vnum adumbrabat
CHRISTVM sed diuersimode. Nam vt
altare quod dicebatur θυσιαστήριον, id est,
victimarum seu holocaustorū & hostiarum
adumbrabat Christum expiatorem pec-
cati, oblatum per suum sacrificium in ara
crucis: ita altare quod à thymiamate, id
est, suffitu nomen habuit, figurabat eun-
dem Christum precatorem & intercesso-
rem.

rem
ces
est
7
rius
ad f
app
ter
sec
Pri
Ch
stat
us e
adu
dic
me
cle
C
Chr
enir
nem
apo
fia,
pita
N
& p
cib
ior

rem. Vnde Christiani norunt nullas preces cœlū penetrare, nisi super altari quod est Christus, offerantur.

Tabernaculum templi exterius & interius sequitur. partes enim templi extructi ad formam tabernaculi Mosaici retinent appellationes ab exemplari, vt prior pars templi, tabernaculum exterius dicatur, secunda interius, quæ velo diuidebantur. Prius tabernaculum manifestationem Christi in humana natura notabat, vt testatur epistola ad Hæbreos cap: 9. Interius ecclesiam, & cœlum beatorum sedem adumbrabat. In priori tabernaculo quod dicebatur sanctum, fuere candelabrum, mensa, panis, quæ administrationem Ecclesiæ Christi figurabant.

Candelabrum enim cum suis lucernis Christum & apostolos adumbrabat. Vt enim Christus lux vera est illuminans omnem hominem: ita gestat lucernas, hoc est apostolos, prophetas & doctores Ecclesiæ, sine quibus mundus in densissimis palpitat tenebris.

Mensa similiter Christum adumbrabat, & prædicationem Euangelij, qua tanquã cibo aluntur animæ hominum.

Panis vt Christum significabat placationis sacrificium: ita eundem significa-

E 4 bat

bat esse panem illum , quo animi fideles ad vitam æternam aluntur.

In interiori tabernaculo (hoc est, in ea parte quæ erat post velum intermedium) quod dicebatur sancta sanctorum, fuere aureum thuribulum, arca testamenti, vna cum manna, virga Aaronis, tabulæ fæderis, & super arcam Cherubim. Quomodo hæc Christo applicentur breuiter videamus. Interius tabernaculum, hoc est, intimum sacrarium seu adytum, in quo semel in anno summus sacerdos ingrediebatur, spirituale Christi templum, clausum prophanis hominibus, hoc est, Ecclesiã & cælum adumbrat. In hoc sacrarium cum pij viderent pontificem summum semel tantum in anno ingredi, admonebantur de promisso Messia, qui semel oblatus in ara crucis, ingressurus erat in sancta sanctorum æternam redemptionem nactus.

Aureum thuribulum, inuocationis cultum eumque purissimum figurat, quo & Christus intercedit pro Ecclesia, & ipsa Ecclesia Deum patrem in nomine Christi inuocat, dum igni spiritus sancti accenditur.

Arca testamēti circumtectā auro ipsum Christum purum ab omni peccato adumbrat. vt autem huius arcæ vestes, annuli & instru-

fr
iuf
pu
arc
vir
gis
Qu
mit
um
ad
Ch
ato
con
Iust
red
qu
pe
pro
spir
cta
V
cati
ver
bit
ver
ait
na
de
nor

strumenta reliqua, auro corruscabant: sic iusti in Christo, & eius sanguine à peccato purgati gloria Christi nitent. Deinde ut arca custos erat tabularum, manna, & virgæ Aaronis: ita Ecclesia custos est legis & Euangelij adeoq; veri cultus Dei. Quod autem hæc arca tegebatur aurea lamina, quæ propitiatorium dicebatur, adumbrabat, quod Ecclesia Christi tegatur aduersus iram DEI, merito mediatoris Christi, qui vnicus & verissimus propitiator est. Ita enim hunc typum Christo accommodat Paulus ad Roma. 3. cum ait: Iustificamur gratis per ipsius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorium per fidem. Et Iohannes: Ipse est *ἰλασμός* pro peccatis nostris. Hoc quoq; David in spiritu vidit cum dicit: Beati quorum tecta sunt peccata.

Vrna aurea cōtinens Manna, est prædicatio Euangelij cōtinens Christum, qui est verum Manna, de quo si quis ederit habebit perpetuam vitam. Sic enim hunc typum veritas ipsa interpretatur Iohan. 6. cum ait: Patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt: hic est panis de cælo descendens, ut qui eo vescatur non moriatur. Ego sum panis viuificus

E 5 qui

qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane viuit in æternum. Panis autem quem ego dabo caro mea est, quã ego dabo pro mundi vita. Hic pulchre dominus typum & veritatem, symbolũ & rem inter se comparat, & ostendit multos symbolorũ participes fieri posse, qui sunt veritatis & rei expertes, non culpa Dei, veritatẽ & rem vnã cum typis offerentis, sed culpa hominum hærentium carnaliter in rebus, quæ in sensus solummodo incurrunt.

Virga Aaron quæ germinauit, primum adumbrat resurrectionẽ Christi. Vt enim illa virga plane mortua fuit & arida, sed postea diuina virtute vitam recepit & floruit: ita Christus virga de radice Iesse mortuus tertio die reuixit, cuius virtute & beneficio omnes qui in Domino moriuntur viui prodibunt de sepulcris in vitam æternam. Vt enim Amygdalina virga ad caput dormientis posita, somnum eripit ac vigilantiam conciliat: ita Christus in quo requiescunt fideles sua virtute, eripit à morte, vt è sepulchris prodeant ad vitam æternam. Deinde arida virga denuo virefcens & flores producens, significat credentes in Christum, virtute Christi è veteribus novos fieri. Præterea eadem virga Aaronis adumbrabat efficaciam ministerij

Euan-

Euangelij. Vt enim virga Aaron arida, tumultuantibus, seditiosis flores emisit, contra omnium expectationem, & naturæ legem: ita ministerium Euangelij spretum, & sine honore iacens, tum maxime flores incipit & efficax esse, cum acerrime ab hæreticis & tyrannis oppugnatur.

Cherubin qui supra arcam positi erāt, adumbrabant, Deum nusquam habitare verius quam in Ecclesia, hoc est, in mentibus humanis, quæ posita peccati mole, & sumptis alis spiritus in cœlis versantur. Significant præterea Cherubin angelos bonos Ecclesiæ custodes esse, item ministros Euangelij, qui ad arcā præsto sunt, & ideo dicuntur adumbrare propitiatorum, quia ad nutum Christi se componunt, & veluti alati, hoc est velocissimi & promptissimi, arcæ, id est, ecclesiæ custodes sunt. Hæc sint breuiter indicata potius quam declarata de typis veteribus, & quomodo illis veritas ipsa perspicue & clare respondeat, vt ex vtrorumque collatione fides nostra confirmetur.

DE MIRACVLIS.

Miraculis tribui quartum inter signa locū, quæ vt testimonia patris, Christum, eius

eius regnū, sacerdotium & Ecclesiā figurabant, de quibus ideo breuius dicā, quia generalem doctrinam de miraculis aliquoties repetiuimus: referamus tamen huc pauca ex miraculis, vt ostēdamus quomodo & illa Christo & Ecclesiæ eius seruiant.

Supra diximus, cum ageremus de typis Christi & Ecclesiæ ppetuis, de hoc magno mundi opificio, quod sit typus admirandæ gubernationis Ecclesiæ Christi. Hic cogitemus miraculosam conditionem rerum ex nihilo, qua DEVS per filium creauit mundum, & suo spiritu iam condita conseruet, esse symbolum miraculosæ ædificationis Ecclesiæ, quam Deus per filium ædificat & exornat, atq; ædificatam suo sancto spiritu tuetur, fouet, conseruat.

Miraculum seruatæ arcæ Noæ in medijs fluctibus, miraculosam præfigurabat seruationem Ecclesiæ Christi in medijs fluctibus persecutionum, quæ Ecclesia ab omni parte à diabolis, & ipsorum organis, malis hominibus, Sophistis, tyrannis, hypocritis, & flagitiosis circumuallatur. Ita hoc miraculum Petrus 1. Pet. 3. miraculosæ saluationi Ecclesiæ accommodat, cum ait: in arca paucæ, hoc est, octo animæ seruatæ sunt in aqua, cui nunc correspondēs exemplar baptismi nos quoq; seruat.

Mira-

Miraculosa destructio & cōfusio linguarum extruentium turrim Babel, figurabat miraculosam confusionem linguarum, hæreticorum & prophanorū hominum, qui superbe se Christo & eius regno opponentes, sophistica sua turrim Antichristi, in cœlum vsq; extollere moliuntur, sed opinione sua citius in infernum potentia Christi projicientur confusi.

Miracula Aegyptiaca per Mosen edita, miraculosam victoriam Christi & Ecclesiæ super Sathana & eius regno figurabant.

Transitus miraculosus Mosis & populi per mare rubrum, cedens transeuntibus Israëlitis, & obruens hostes fluctibus maris, figurabat transitum miraculosum Christi & ecclesiæ, per medium afflictionū, quibus tamen non impeditur piorum transitus, qua recta pergunt in requiem promissam: sed Sathanas, eius angeli, & qui ipsius afflatu se regi sinunt, mari malorum in perpetuum obruentur.

Miraculosa deductio populi per columnam nubis in die, & per columnam ignis in nocte, figurabat miraculosam deductionem Ecclesiæ in hac vita per baptismum & Spiritum sanctum, vt hoc miraculum Paulus 1. Corinth. 10. interpretatur.

Miraculosa mutatio amaritudinis aquæ
in

in dulcedinem, per immisſum lignum figurabat miraculoſam mutationem miſerix noſtræ in ſummam fœlicitatem per Chriſtum in lignum ſuſpenſum, cuius virtute omnia amara in dulcia cõuertuntur.

Miraculoſa pluuiã Mannæ de cœlo, & abundantia aquæ fluentis de petra duriffima, quibus miraculoſe populus ſuſtentabatur 40. annis in deſerto, figurabat miraculoſam alimoniam eccleſiæ in hac vita, videlicet, quod paſcatur carne Chriſti, & potetur eiufdem ſanguine in vitam æternam, ſicuti Paulus hoc miraculum interpretatur 1. Cor. 10.

Miraculoſa illa & horrenda oppreſſio ducentorum quinquaginta virorum, impulſi Choræ Datan, Abyron, & Hon, murmurantes aduerſus Moſen & ſe illi oppoſuentes per ſeditionem: Recuſarunt enim obœdire Moſi, ſtulte ἀναρχίαν legitimo imperio præferentes, prætextu communis æqualiſq; conditionis coram Deo, qui terra viui abſorpti ſunt, figurabat miraculoſam oppreſſionem omnium diabolorum, & impiorum hominum in extremo die, qui ſe duci Chriſto, & legitimo eius imperio oppoſuerint in hoc Eccleſiæ exilio.

Miraculoſa ſanatio percuſſorum à ſerpentibus per aſpectum ſuſpenſi ſerpentis
ænei

ænei, figurabat miraculosam sanationem credentium per Christum in crucem suspensum. Iohan. 3.

Miraculosa vestimentorum & calciamentorum populi Israël conseruatio, adeo quod nec vestimenta attrita sint, nec calciamenta vetustate sint consumpta, integris annis 40. mystice docet, eã esse Christo duci nostro pro Ecclesia curam, quod etiam renitentem rerum naturam cogat ipsis seruire, priusquam sinat eam perire aut funditus aboleri. Ideo additur in Deũ terono. finis huius miraculi, vt ipsi sciretis quod ipse est Dominus Deus noster. Deinde vt hoc miraculũ veluti quãdã significatio est incorruptionis Adam, si per obœdientiam stetit, & non peccasset: Si enim Deus, vt ait Augustinus Israëlitarum vestimentis & calciamentis præstitit, quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirũ si obœdiẽti homini eiusdem potentia præstaretur, vt animale ac mortale habens corpus, haberet in eo quendam statum quo sine defectu viueret: ita symbolice significat, immortalitatis gloriam post hanc vitam fore fœlicissimã absq; omni defectu.

Miraculosus transitus Israëlitici populi per Iordanem duce Iosua in terram promissam, post multos labores exhaustos in deser-

deserto, adumbrabat transitum Ecclesiæ per mortem duce Christo in sempiternam requiem, post multas in hac vita afflictiones & miseras, id quod etiam baptismo nostro, teste Augusti. significatur.

Miraculosa subuersio murorum Hiericho, solo circuitu septenario & buccinarum fonitu, adumbrabat spirituale robur Apostolorum, quo validi sunt ad destruendum regnum tenebrarum, & captiuandas mentes hominum in obsequium Dei. Huc respexit Paulus cum scriberet Corinthiis **1. Cor. 10.** secundum carnem, inquit, bella non gerimus (arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt sed Dei, potestate vallida ad subuersionem munitio) dum ratiocinationes euertimus omnemque sublimitatem, quæ extollitur aduersus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediendum Christo. Ut ergo buccinæ Leuitarum ex verbo mandantis Dei & spiritu Christi vim demoliendi muros Hiericho habuere: ita hodie vox ministrorum **DEI** mandato Christi & eiusdem spiritus virtute efficax est, id quod miraculosa Ecclesiæ conseruatio hodie testatur. Præterea ut Hiericho non volens se subijcere duci Iehosua fuditus deleta est: ita mundus qui ad clangorem

gor
tium
func
M
integ
done
brab
cis E
pera
acc
nec
Iofue
na pe
tute
tis h
Dei
ferui
faciu
feruo
ad eo
ne gu
Qu
plurin
Orat
bus a
pluui
& igr
ginta
caelo

gorem tubæ, id est, ad vocem prædican-
tium se non subijciunt Christo, tandem
funditus peribunt.

Miraculosa statio Solis & Lunæ in cælo
integro diei spacio ad imperium Iehosua
donec hostes Dei prosternerentur, adum-
brabat miraculosam potentiã Christi du-
cis Ecclesiæ, qua creaturis omnibus im-
perare quando necesse est, potest, vt se
accõmodent necessitatibus Ecclesiæ, do-
nec hostes ipsius pereant. Neque tamen
Iosue suo opte imperio imperare Soli & Lu-
næ potuit, sed spiritus CHRISTI vir-
tute hoc fecit. Nihil enim propter iuben-
tis hominis verbum (vt ait Augustinus)
Dei creaturæ faciunt, sed quod Dominus
serui sui orationi obædiens præcipit hoc
faciunt. Ex quo intelligitur Christum
seruorum suorum precibus obædire &
ad eorum necessitatem creaturas oportu-
ne gubernare.

Quid referã de Elia Propheta per quẽ
plurima & stupenda edita sunt miracula?
Orat Elias & non pluit super terram tri-
bus annis: rursus ad ipsius preces copiosa
pluuia dimittitur de cælo. Orat Elias
& ignis de cælo descendit, & bis quinqu-
aginta viros deuorat. Orat Elias & ignis de
cælo descendens absument holocaustum

F aqua

aqua perfusum. Orat Elias & vita mortuo redditur. Quid hæc Eliæ oratio miraculose docet? certe, omnia possibile esse ex fide inuocanti, iuxta illud, quicquid petieritis credentes accipietis. Quid dicam de eodem Elia miraculose diuidente pallio suo aquas Iordanis, & igneo curru recepto in cælum? an non hæc perspicua sunt symbola mortis resurrectionis & ascensionis Christi in cælum?

Quid referam de Elizeo, qui etiam mortuo vitam restituit? Quid de sanatione miraculosa Naamæ Syri à lepra sua per lotionem in Iordane ad iussum Prophetæ? An nõ manifeste miraculosa opera Christi figurat? videlicet, purgationem à spirituali lepra, hoc est, peccato per Spiritum sanctum, cuius rei symbolum efficax est baptismus noster diuinitus institutus.

Multa sunt alia veteris testamenti & in Mose & in Prophetis miracula, quæ omnia Christi potentiam & virtutem ipsius in gubernatione Ecclesiæ adumbrant, quæ prætereo. Quod autem omnia ista miracula in Mose & in Prophetis recitata ad Christum referenda sint, miraculosum colloquium Mosis & Eliæ cū Christo in monte indicat. Nā illa visio & transfiguratio monet omnia cum quæ sunt in Mose, tum quæ sunt in

Pro-

Prop

SV
Sb
sacræ
Christi
steriu
prior
& ostē
gica qu
figura
est po
& clar
tis de
storia
nia cōg
se testa
cesse e
lege M
hocery
fidei C
menti,
restam
stolori
Sigder
tum es

Prophetis ad gloriã Christi referenda esse.

DE SECVNDO

CAPITE.

^{pag. 16.}
SV P R A diximus duo esse capita, quibus continentur omnia, quæ scripturæ sacræ de communi mediatore nostro, Iesu Christo habent, quorū prius signorū, posterius verborum voce expressimus. De priori, hoc est, de signis hætenus egimus, & ostēdimus quomodo illa tanq̃ pædagogica quædã symbola nos ad Christū, quem figurabāt, veluti manu ducunt. Reliquum est posterius, quod, verba, id est, perspicua & clara dicta ex Mose, Psalmis & Prophetis de Christo continebit, cum quibus historia noui Testamenti, de Christo p̃ omnia cōgruit. Quemadmodū Dominus ipse testatur apud Luc. cap. 24. cum ait: necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, Prophetis & Psalmis de me. In hoc ergo positū est fundamentū & robur fidei Christianorum, q̃ dicta veteris testamenti, id est, Mosis & Prophetarū, & noui testamenti, id est, Euangelistarum & Apostolorū de Christo per omnia conueniāt. Siquidem Christus solus cōmune fundamentum est doctrinæ Prophetarū & Apostolorum.

rum. Ad hunc enim solum respiciunt, Ad hunc omnia referuntur. Proinde Paulus rectè dicit ad Ephes. 2. Superædificati estis super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, Hoc fundamentū idem Paulus monstrat, 1. Cor. 3. cum ait, fundamētum aliud nemo potest ponere præter id quod positū est Christus Iesus. Vt ergo hoc fundamentum fidei Iudæis cōmendat Christus, mittit eos ad Mosen & Prophetas, quos de se scripsisse & sibi testimonium perhibere affirmat. Similiter Petrus, 2. Pet. 1. dispersos Iudæos mittit ad Propheticum sermonem utpote firmiorē donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum. Stephanus Act. 7. contendit Mosen & Prophetas omnia ea prædixisse quæ facta sunt in Christo, ut isto fundamento monstrato, & seipsum in fide confirmet, & errantes Iudæos ab errore reuocet. Idem facit Act. 2. Et Paulus cum Act. 17. de Christo ex Mose & Prophetis discerneret audiētes Thessalonicenses, cum auiditate susceperunt verbum Dei quotidie scrutantes scripturas num hæc ita se haberent. Eandem rationem perducendi homines ad fidē fuisse reliquorum Apostolorum & Euangelistarū manifestum est, quorum exemplū & nos, quib. pietas cordi est imitari par fuerit.

rit.
liger
Test
prun
dem
Vt
ferar
Iesu
cont
riam
sunt.
P E R
quar
scitur
mat
ad f
perp
V
tum
tem,
dei i
(mo
deba
dia.
prof
dei
offe
que
cor

rit. Hinc apparet quam necessaria sit diligens collatio scriptorum veteris & noui Testamenti quæ non solum lucem scripturis mirabilem affert, verumetiam fidem piorum mirabiliter confirmat.

Vt autem rectius ducamur & certius feramur in cognitionem saluatoris nostri Iesu Christi, duo oportet in primis in Deo considerare, sine quib. maiestatis suæ gloriam integram tueri nequit. Hæc autem duo sunt, **P E R F E C T A I V S T I C I A**, & **P E R F E C T A M I S E R I C O R D I A**, quarum illa summe odit & seuerissime ulciscitur omnem iniusticiam, hac summe amat, & intime cõplectitur hominem, quæ ad suam formauit imaginem, & ideo ad perpetuam vitam & felicitatem.

Verum cum astu Sathanæ homo in peccatum ptractus, & ppter peccatum in mortem, & sempiternam miseriam ex perfecta dei iusticia præcipitatus esset, nullus locus (modo perfecta maneret iusticia Dei) videbatur reliquus esse perfectæ misericordiæ. Quid ergo reliquum erat? debuit profecto homo ex regula pfectæ iusticiæ dei ob suum peccatum, quo infinitum bonum offensum erat, æternum perire. Ex quo sequebatur, Deum laude perfectæ misericordiæ etiam priuari. Atq; ita & de gloria

maiestatis Dei & de salute hominis actum
 esset. Etsi autem potuisset Deus sua poten-
 tia vsus (quid enim non potest omnipo-
 tens) ex hoc malo hominem liberare , vt
 ita locum misericordiæ faceret: tamen ex
 altera parte fuisset derogatum ipsius per-
 fectæ iusticiæ, & diminuta fuisset ex parte
 gloria maiestatis ipsius: proinde necesse
 fuit, vt eam saluandi hominis viam inueni-
 ret, qua ipsius perfecta iusticia & perfecta
 misericordia simul consisterent, simulq̃
 consentirent in summis gradib. Sapientia
 itaq̃ Dei hic succurrit ac remedium pro-
 mit tale, quo ita exerit potentiam suam
 Deus in saluando homine, vt & perfecta
 iusticiæ Dei satisfiat, & perfecta misericor-
 diæ Dei sit locus. Lapsio siquidem Adamo
 parente nostro, in quo nos & rei & cor-
 rupti sumus, Deus iuste quidem arguit
 peccatum, & pœnas meritas minatur, &
 ex parte infligit: Sed simul ex summa mise-
 ricordia, vt clementissimus pater promit-
 tit filium conciliatorem perfectæ iusticiæ,
 & perfectæ misericordiæ Dei: & tandem
 eundē in mortem pro homine tradit, vt
 omnis qui credit in illum non pereat, sed
 habeat vitā æternā. Etsi autē innocēs pla-
 ne erat filius Dei nobis datus conciliator
 perfectæ iusticiæ & perfectæ misericordiæ

Dei

Dei
 fusti
 gen
 pecc
 cia c
 cedi
 bere
 fti v
 vt E
 cit p
 in ee
 sua f
 nos
 man
 mis
 me
 stum
 simu
 mera
 Paul
 vt or
 quen
 passit
 mem
 lus n
 rece
 quic
 & re
 pua

Dei, si ipsum consideras: tamen quia volēs
sustinuit personam veluti totius humani
generis, iuste in eo punitum est alienum
peccatum, vt sicut vnus Adami contuma
cia omnes facti sumus rei: ita filij Dei ob
cædientia iusti constituentur multi, id est, li
berentur à reatu, & donati iusticia Chri
sti vitam possideant æternam. Eum ergo
vt Paulus ait, Qui non nouit peccatum fe
cit peccatum, vt nos fieremus iusticia Dei
in eo, hoc est, pater dedit filium, vt morte
sua satisfaceret pro peccato: & iusticia sua
nos coram Deo iustos statueret: Atq; ita
manent saluæ perfecta iusticia, & perfecta
misericordia Dei, *ἀντὶ* peccati soluto, &
merito iusticiæ comparato per vnū Chri
stum. Vides ergo quomodo Deus seueris
simus scelerum est ultor, quæ tamen ex
mera misericordia cōdonat, hoc est, quod
Paulus ait: Concludit omnia sub peccatū
vt omnium misereatur. Iam habemus, ad
quem scopum referenda sint omnia quæ
passim in Mose, Prophetis & Psalmis com
memorantur de Christo. De quo quia sa
lus nostra in eius noticia & fiducia cōsistit
recensebimus scripturæ testimonia, non
quidē omnia, quod immensi laboris esset
& requireret longissimū tēpus: sed præci
pua solūodo eaq; in certa mēbra digesta,

ad quæ alia, quæ in lectione scripturarum
occurrunt facile reduci poterunt. Sint er-
go hæc membra.

1. Promissio. pag. 76.
2. Persona. p. 86.
3. Qualitas personæ. p. 124.
4. Officium. p. 126.
5. Aduentus. p. 133.
6. Acta. p. 137.
7. Euenta. p. 143.
8. Vfus & fructus. p. 157.

In horum membrorum explanatione
concurrunt multa alia, quæ ad huius my-
sterij explicationem facere videbuntur,
quæ nolebam membratim proponere, ne
nimis perplexa & obscura partitio nostra
redderetur.

D E P R I M O .

Omniū primum considerentur pro-
missiones de Messia, quæ comparatæ ad
perfectam iusticiam & perfectam miseri-
cordiam Dei, & clarius intelligentur &
dulcius accipientur.

Priusquam autem promissiones propo-
namus, admonendi sunt auditores de re-
gula utilissima in scripturarum lectione, ac
potissimum in promissionibus diuinis ob-
seruan-

seruanda. Regula autem hæc est. In omni promissione diuina, & ea quæ cum re promissa stare non possunt, & ea quæ cum eadem necessario coniunguntur, simul sub promissionem cadunt: ita vt illorum quidem ablatio, horum vero donatio & possessio promittatur. Hac regula stabilita promissiones videamus.

Gen. 3. Dominus, lapsis in peccatum primis nostris parentibus, astu sathanæ, alloquitur serpentem hisce verbis. Inimicitias ponam inter te & ipsam mulierem, & inter semen tuum & semen eius, ipsum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum. Hæc verba continent primam promissionem de Messia conciliatore perfectæ iusticiæ, & perfectæ misericordiæ Dei, & extenditur hæc promissio ad perpetuum ecclesiæ cursum in hac vita & eiusdem futuram gloriam in æterna vita.

Primum enim prædicitur hic certamen inter serpentem & mulierem, inter semen serpentis, id est, omnes impios, angelos & homines, & semē mulieris, id est, Christum cum sua Ecclesia. Cum diabolus hic serpentis nomine designatur (quæadmodum propheta & Christus interpretatur, vt q̄ in diabolum reijciant interitus nostri causam) cogitanda est versutia Sathanæ,

F 5 & calli-

& calliditas in decipiendis hominibus, Sicut enim tum ad decipiendos primos homines abusus est Sathan solertia serpentis, qua serpens diuinitus ornatus erat: ita hodie quoque creaturis Dei, & donis præclaris abutitur idem impostor, in potentibus & sapientibus mundi hominibus ad insidias Ecclesiæ Dei struendas. Monemur ergo damno primorum parētum, vt cautiore simus, ac non sinamus nos vel splendore & potentia tyrannorum, vel *πειθανολογίας* & verborum illecebris Sophistarum pertrahi in laqueos Sathanæ, qui per Sophistas corrumpit scripturæ simplicitatem in multorum perniciem. Memores ergo antiquæ artis Sathanæ, à puritate & simplicitate promissionum diuinarum non deflectamus neque ad dextram neq; ad sinistram.

Secundo promittitur Christo & Ecclesiæ in Christo victoria. Ipsum inquit scilicet semen, conteret caput tuum, hoc est, Christus filius virginis vt princeps destruet opera tua, id est, peccatum & mortem (hæc enim sunt quæ diabolo caput erigunt & eius regnum stabiliunt) pro peccato satisfaciens, vt perfecta stet Dei iusticia, sumto de peccatore supplicio, & perfecta inueniatur misericordia Dei, recepto homi-
ne in

ne in
ita li
quo
nasci
sint b
felic
miser
hæc p
Chri
boli,
destru
vitam.
per sp
mè qu
veri se
fidele
femini
serpent
Apost
Deus
vestro
Iohann
dum, fi
diaboli
cem in
hendit
enim s
cipis h
princep

ne in gratiam, intercessione Filij. Atque ita liberabit Christus semen suum (id est, quotquot per fidem & Spiritum sanctum nascuntur filij Dei) à diaboli potestate, ut sint beati, immortales, perfecto bono & felicitate abundantes, liberique ab omni miseria, ira & maledictione. Sic Iohannes hanc promissionem interpretatur cum ait: Christus apparuit ut dissoluat opera diaboli, id est, peccatum & mortem, quibus destructis, necesse est restitui iusticiam & vitam. Quoniam autem Ecclesia Christi est per spiritum feminis mulieris nata, semet quoque suo modo mulieris dicitur, quia veri feminis mulieris membra sunt omnes fideles, qui Ecclesiam constituunt. Huic femini simul promittitur victoria super serpente id est diabolo. Hinc depromsit Apostolus promissionem illam ad Rom. 16. Deus pacis conteret Sathanam sub pedes vestros cito. Huc etiam pertinet illud Iohannis: Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides vestra. Per mundum intelligit diabolum & semen eius, per fidem victricem intelligit Christum, quem fide apprehendimus, possidemus & retinemus. Hic enim solus victor & condemnator est principis huius mundi, ut ipse testatur cum ait: princeps huius mundi iam iudicatus est.

Tertio

Tertio rabies diaboli & seminis eius significatur, cum additur. Et tu conteres seu mordebis ei calcaneum, id est, insidiaberis semini mulieris, id est, Christo & eius Ecclesiæ. Christum quidem persequeris vsq̃ ad mortem crucis, sed ex morte resurgens cõteret tibi caput & regnum tuum destruet. Ecclesiam verò Christi semen, ex insidijs petes, vt eam mendacio & homicidio deformes, sed nihilominus in Christo victrix tandem euadet. Nam vt capitis contritione significatur oppressio Sathanæ & regni eius: ita calcanei morfu, victoria Ecclesiæ significatur, sed non sine afflictione. Hinc colligamus definitionem crucis Ecclesiæ, quæ eius nota recte dici potest. Ineptum est enim quamlibet crucem dicere Ecclesiæ Christi notam esse. Siquidem crux Ecclesiæ hic significatur esse persecutio Ecclesiæ à serpente & eius semine, propter inimicitias quæ sunt inter serpentem eiusq̃ semen, & semen mulieris, id est, Christum caput, & eius membra Ecclesiam. Nunquam enim inter hos conueniet. Mulieris enim semen iustum, & serpens iniustus cum suo semine in contraria studia feruntur, & durabit hoc certamen donec hic mundus steterit: sicut ipse Christus etiam prædixit, Apostoli testantur

stan
de
tate
elle
semi
ergo
secta
mine
puni
sticia
sti, v
atur
breui
prima
ratio
Hi
B. M
qua p
tum n
perpe
sunt i
omni
ancer
bus ce
ornat
sto. I
homi
Iesus.
femi

stantur, & euentus ipse comprobat. Vnde monemur non sperandam esse securitatem firmam in hac vita, sed aspirandum esse ad beatam illam immortalitatem, quae in semine mulieris nobis est proposita. Vides ergo quam pulcre perfecta iusticia & perfecta misericordia Dei in hoc mulieris semine conciliantur. Nam in hoc semine ita punit Deus peccatum, ut satisfiat suae iusticiae, & ita placatur intercessione Christi, ut eius perfecta misericordia conspiciatur cum iusticia conuenire. Haec sint breuiter potius indicata quam scripta de prima promissione Messiae ad cuius declarationem vniuersa scriptura referenda est.

Hic nobis non est praetereundum quod B. Macharius scribit in quadam homilia, in qua primam seductionem primorum parentum nostrorum in Paradiso, fuisse imaginem perpetuarum insidiarum singulorum qui sunt in Ecclesia, testatur. Est siquidem omnis homo pius ut Paradisus quidam amoenus pulcerrimis arboribus & floribus consitus, id est, donis Spiritus sancti ornatus, iustificatus & sanctificatus in Christo. In hoc Paradiso, id est, quolibet pio homine, est arbor vitae, qui est Christus Iesus. Sensus hominis externus, est veluti femina, hoc est, Eua ipsa, Ratio hominis illustra-

illustrata luce cœlesti, instar Adami ipsius est. Voluptas carnis serpentem repræsentat. Hæc voluptas afflata à diabolo sensum pertentat, vt sensus victus illecebris alliceat rationem virum suum. Hæc ergo voluptas ceu serpens, singulos hominis sensus suis veneficijs sibi subijcere conatur. Auditum, vocum sonitu & honoribus aggreditur. Visum, splendore & diuitijs sollicitat. Tactum, philtris venerijs circumuallat. Olfactum, odorum fragrantia detinet. Gustum, delicijs ciborum & potuum inescat. Sensus in hunc modum victus & deceptus, vt Eua altera, à voluptate serpente, rationem, id est, virum suum cui subiectus esse deberet, aggreditur, eum alliciens suauitate fructus, quem ex rebus carnalibus pollicetur. Huic si ratio obtemperat, fit ex regina subdita, ex domina serua. Atque ita homo rursus ex arbore vitæ excluditur, & exclusus peribit, nisi rursus per pœnitentiam gustauerit de fructu arboris vitæ. At si ratio sensui non obtemperat, viriliter agit, fructu arboris vitæ roboratur, & crescit ad vitam æternam. Hæc imago nos nostri officij admoneat, vt caute ambulemus, ne voluptatibus carnis, & concupiscentijs huius mundi vincamur.

Hæc

Hæc
Gen.
(loqu
famili
22. se e
femine
men Pa
stum c
fiones
sed tar
est Ch
nobis i
ius pro
tentia.
liberati
sempit
ira De
dine æt
de appr
sanctific
nuncial
nedictu
cia De
ctus est
tur Pau
pater d
dixit n
stib. inc
per san

Hæc ipsa promissio iterum proponitur
 Gen. 12 hisce verbis: Benedicentur in te
 (loquitur enim ad Abrahamum) omnes
 familiæ terræ, hoc est, vt ipse Dominus ca.
 22. se exponit, cum ait : benedicentur in
 femine tuo omnes gentes terræ. Hoc se-
 men Paulus Gal. 3. interpretatur esse Chri-
 stum cum ait: Abrahæ dictæ sunt promif-
 siones & semini eius. Non dicit & feminib.
 sed tanquam de vno, & in femine tuo qui
 est Christus, quæ Psal. 53. dicit esse positū
 nobis in benedictionē sempiternam. Hu-
 ius promissionis hæc est simplicissima sen-
 tentia. Gentes, id est, homines quicunq;
 liberati à maledictione legis, & miseria
 sempiterna, horumque causis peccato &
 ira Dei, & donati benedictione & beatitu-
 dine æterna per Iesum Christum, quem fi-
 de apprehendūt, in quo & iustificantur &
 sanctificantur, beabunt se & fœlices pro-
 nunciabunt : quoniam per semen hoc be-
 nedictum, & satisfactū est perfectæ iusti-
 ciæ Dei, & perfectæ misericordiæ Dei fa-
 ctus est locus. De hac benedictione loqui-
 tur Paulus ad Ephes. i. Benedictus Deus &
 pater domini nostri Iesu Christi, qui bene-
 dixit nos benedictione spiritali in cœle-
 stib. in Christo, in quo habemus redētionē
 per sanguinem eius & remissionē peccato-
 rum

rum: Atque ita videmus quod hæc repetita promissio effectum victoriæ super serpente clarius exprimit, ac veluti definit ipsam victoriam benedictionis voce. Nam plenissima beatitudo hic voce benedictionis significatur: Quemadmodum ex Paulo ostendi. Deinde in hac promissione obseruetur particula vniuersalis. OMNES inquit, GENTES. Detestemur igitur tanquam serpentis venenum eorum dogma, qui hanc vniuersalitatem Sophistica conantur eludere, ac gratias agamus Deo, pro sua immensa gratia quam promiscue omnibus offert, & nos includamus in hanc vniuersalem promissionem gratiæ per fidem. Neq; enim omittit Moses modum applicationis beneficiorum huius benedicti seminis. Nam Genes. 15. ait: Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iusticiam, id est, fides, vt Paul. ad Roma. 4. hoc dictum interpretatur, credenti Abrahamo imputata est ad iusticiam. Est autem hæc iusticia præcipua benedictionis in Christo promissæ portio. Nam vt iusticia peccato opponitur: ita eadem iusticia via est ad vitam benedictionis finem. Dicitur autem fides imputari ad iusticiam, non dignitate sua, non merito: sed quoniam organum est quo apprehen-

prehe
ration
claru
cari,
dient
ta iusti
des im
nos ol
dem i
ordin
ius ap
cap. 17
Iehou
quod t
credic
cato 8
de acc
salem
ira infi
fit vt g
offert
minis
illud D
me tan
sus vid
sticia
femin
xilio s
rissim

prehenditur iusticia Christi, cuius imputatione iusti sumus. Ideo Paulus alibi clarius loquitur, vbi dicit nos fide iustificari, quatenus nimirum fides Christi obœdientiam apprehendit, qua nobis imputata iusti censemur. Non ergo pugnant, fides imputatur Abrahamo ad iusticiam, & nos obœdientia Christi iusti sumus: siquidem illud huic subordinatur. Quæ aut subordinata sunt, minime repugnant. Huius applicationis meminit etiam Ieremias cap. 17. Benedictus vir ille qui confidit in Iehoua, id est, merito benedicti seminis, quod fide apprehēdit: beatus est quisquis crediderit. In eo enim liberatur à peccato & donatur iusticia & vita. Vt ergo fide accommodamus nobis gratiam vniuersalem in benedicto semine propositam: ita infidelitas hanc gratiam reijcit. Ex quo fit vt gratia quæ ex consilio Dei omnibus offertur vtpote vniuersalis, fiat culpa hominis particularis, vt stet firmum dictum illud Daniel: perditio tua ex te Israël in me tantummodo auxilium tuum. Hic rursus videre est, quam concinne perfecta iusticia & perfecta misericordia Dei in hoc semine Abrahamæ conueniant, & mutuo auxilio se sustineant. Id quod D. Paulus clarissime ad Gala. 3. docet, cum ait Christus

G rede-

redemit nos de maledicto legis factus pro nobis maledictum (id est maledictionis pœnam nostro nomine sustinens, vnde satisfactum est perfectæ Dei iusticiæ) vt in gentib. benedictio Abrahæ fieret in Christo, id est, vt perfectæ misericordiæ Dei fieret locus, qua in gratiam recipit peccatorem. Cum his duab. promissionib. congruunt omnes aliæ de Christo, vbicunq; leguntur apud Prophetas. Nam Prophetæ suas prædictiones de Christo mutuati sunt à Mose, quas suis accommodarunt auditoribus, prout tempus & ratio postulabant. Ex quibus multas cogemur adducere in sequentium mēbrorū nostræ partitionis explicatione. Hic solummodo teneamus, q̄ apte historia Euangelica, & scripta apostolica cum his duabus promissionibus quas declarauimus, congruant.

DE SECUNDO.

Cum Messias promissus in scripturis dicitur Iehoua, Semen Abrahæ, & Emanuel, docemur quod Messias sit Deus, q̄ sit homo, quod sit vna persona θεάνθρωπος. Etsi autē persona est æterna: tamen nunc dicitur constare ex duab. naturis, quia iuxta tēpus diuinitus ordinatū, filius Dei assum-
sit

fit humanam naturam in vnionem hypo-
staticam, vt Messias esset Deus & homo
vna persona in duabus naturis subsistens.

Diuinæ naturæ in Christo inter alia hæc
sunt testimonia.

Pfal. 2. Dauid in persona Dei Patris al-
loquitur filiū hisce verbis, Filius meus es
tu, ego hodie genui te. Est enim filius æ-
ternus à patre æterno genitus ineffabili
totius essentiæ communicatione ab æter-
no, in qua essentia nullum punctum dari
potest, nec principij, nec medij, nec finis,
vt in rebus creatis.

Pfal. 44. Sedes tua Deus in seculum se-
culi, virga æquitatis virga regni tui, dilexi-
sti iusticiam & odisti iniquitatem, propte-
rea vnxit te ò Deus Deus tuus oleo exul-
tationis præ consortibus tuis. Hic Dauid
vaticinatur de regno Christi quem Ieho-
ua nominat. Est enim Iehoua nomen di-
uinæ naturæ seu essentiæ proprium, quia
ab omni æternitate est & semper est. He-
bræi enim ipsi testantur hoc nomen Deo
impositum esse, ad significandam nudam
diuinam essentiam secundum se, absque
aliquo respectu ad creaturas, & propte-
rea sit incommunicabile creaturis.

Pfal. 68. Iehoua nomen illi, exultate in
conspectu eius.

G 2

Esaia

Esaia 9. vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis.

Ierem 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabit David germen iustum & regnabit rex, & prosperabitur & faciet iudicium & iusticiam in terra, in diebus eius saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum, Iehoua iustificator noster.

Huc accedit cultus diuinus solius Dei proprius, Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Nunc autem Deutero. 6. scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias. Prætereo officium & opera, quæ plane diuina sunt. Dicitur enim passim in scripturis creare, saluare, iustificare, beare quæ nulli recte tribuuntur nisi Deo.

Multa dicta noui Testamenti cum his veteris testamenti testimonijs congruunt. Iohannis 1. dicitur filius D E I λόγος, qui erat in principio, qui erat apud Deum, qui erat Deus, per quem omnia facta sunt: Et paulò post disertis verbis vocat & definit λόγον hunc, filium Dei. Vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à patre. Vox patris sonat de cælo sup eum huiusmodi. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacitum est, hunc audite.

Paulus

Paul
Dei
per
Chri
secul
nit, &
mus i
illo, i
veru
tur c
ui Te
natur
Ve
steric
metu
na d
breu
tres
citur
sanct
stræ
ternu
Qu
deme
cet,
vel
gati
cari
gnat

Paulus ad Rom. 1. vocat Christum, filium Dei : Qui, inquit, declaratus est filius Dei per potentiam. Ad Rom. 9. loquens de Christo sic ait : Qui est Deus laudandus in secula. 1. Ioh. 5. Scimus quod filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoscamus illum, qui verax est, & sumus in veraci illo, id est, in filio eius Iesu Christo, hic est verus Deus & vita æterna. Habemus igitur consentientia testimonia veteris & noui Testamenti de vera deitate seu diuina natura filij.

Verum quo plenius iuuetus de hoc mysterio erudiatur, & firmis rationibus armetur aduersus eos, qui ex inferis Ariana dogmata reuocare conantur : huc duo breuiter adijciam. Vnum quomodo non tres dij sint, etsi & pater seorsim est & dicitur Deus, similiter & filius, item spiritus sanctus. Deinde quantum interfuerit nostræ salutis, vt mediator noster verus æternus & omnipotens Deus esset.

Quantum autē ad primum attinet, hæc demonstratio inprimis teneatur, videlicet, quod nihil re & actu infinitum possit vel partitione vel defluxione, vel propagatione, vel alio quouis modo multiplicari. Hoc enim infiniti natura ita repugnat, vt fieri non possit, vt simul stent na-

tura infinita, & eiusdē quouis modo multiplicatio. Nunc autē verbum Dei nobis diuinam naturā prædicat infinitam & immensam, vt quæ omnia impleat, & à nullo excludatur. Ierem. 23. Nonne deus de p̄p̄inquo ego sum, dicit dominus, & nō deus de longinquo. An non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus. Et Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo & quo à facie tuâ fugiam. Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum, ades. Si sumsero pennas meas diluculo, & habitaueris in extremis maris, etiam illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hinc concluditur infinitas & immensitas essentiæ seu naturæ diuinæ. Hoc autem cum ita sit, quid quæso ineptius? quid absurdus? imo quid magis impium esse potest? quam simplicissimam infinitatē diuinæ naturæ discerpere & numero multiplicare? Iam si & ineptum & absurdū & impium hoc est, qd dicemus de illis qui plures esse Deos quam vnū fingunt? Huc accedit Mosis vox Deuter. 6. Audi Israël Iehoua Deus noster Iehoua vnus est. Etsi ergo tres sunt iuxta verbum & patefactionem, non separatæ quidem à se inuicē, sed suis proprietatibus & numero distinctæ personæ: tamē ex eo nō sequitur tres esse Deos. Sunt enim hæ tres singulæ
per-

personæ, vnus & idē perfectus Deus, quia
 in qualibet persona non est aliqua Dei ef-
 sentia pars sed tota essentia, eaque inse-
 cabilis quia infinita. Non ergo essentia di-
 uina in qua subsistūt hæ tres personæ mul-
 tiplicatur. Pugnat enim sectio seu par-
 titio cum simplicissima infinitate, sic-
 ut iam demonstrabimus. Si enim multipli-
 caretur infinitas, finita fieret: Si finita,
 creatura. Si creatura, nullo pacto diui-
 uina essentia dici posset. Proinde essentia
 diuina infinita est natura, tribus personis
 communis, etsi vna sit numero. personæ
 vero sunt tres quæ in hac communi natura
 subsistunt, non quidem separatæ vt antea
 diximus vna ab alia. Nam se mutuo conti-
 nent κατὰ περιχώρησιν vt Damascenus lo-
 quitur. Est autem περιχώρησις mutua con-
 tinentia, qua tres personæ trinitatis, v-
 na in alia vicissim continentur, vt cum
 filius dicit: Pater in me est, & ego in pa-
 tre. Et Paulus: Erat Deus in Christo mun-
 dum sibi reconcilians. Sed hoc mysterium
 περιχώρησεως cineri & pulueri plane est in-
 scrutabile: Sed distinctæ duntaxat, vt
 monuimus, proprietatibus & numero. Si
 quidem pater est persona gignēs, filius est
 persona ab omni æternitate ineffabiliter
 genita. Spiritus sanctus est persona pro-

cedens à patre & filio ab omni æternitate. Tres ergo illæ diuinæ personæ non sunt tres dii: sed vnus idemq; Deus propter simplicissimam trium personarū in vnā eandemq; naturam vnionem. Cum ergo Deū nominamus, intelligimus essentiam diuinam in qua tres personæ subsistunt. Cū patrem filium & Spiritum sanctum nominamus, intelligimus personas subsistentes in illa communi natura diuina, distinctas proprietatibus & numero. Quod autē exempla nulla in natura creata huc per omnia quadrant, ratio est. Quia natura creata est finita, & multiplicabilis, cum increata sit infinita & minime multiplicabilis. Sumamus exempli causā naturam humanā. In hac natura humana finita & multiplicabili, subsistunt plures personæ vt Petrus, Paulus, Iohānes. Est enim humana natura illis communis: sed Petrus, Paulus, Iohannes non sunt vnus homo numero sed tres. Quia & multiplicata est essentia humana, & separati sunt Petrus, Paulus, Iohannes à se inuicem, & distinguuntur personalibus proprietatibus. Est siquidem similis essentia humana in Petro, Paulo, Iohanne, non vna eademq; numero. Si enim vna eadēq; numero essentia humana esset in Petro, Paulo, Iohanne, non dicerētur nec essent

sent
par
esse
scrip
tatib
tame
vna
tres
Hin
absc
se co
laria,
num.
go p
tus,
de a
sunt
enim
ma c
Con
qual
ritus
dicu
essen
adm
con
I
buen
diat

sent tres homines sed vnus homo , nec separati essent à se inuicem , vt vnus possit esse hic & alius alibi. Videmus ergo cur scriptura , etsi tres personas suis proprietatibus & numero distinctas agnoscit , non tamen tres Deos adorat. Quia non est nisi vna numero diuina essentia , in qua singulæ tres illæ personæ perfectè communicant. Hinc est quod omnia quæ Deo attribuuntur absolute , hoc est , sine personarum inter se comparatione seu relatione , sint singularia , vt esse increatum , immensum , æternum , omnipotentem , ἀπερίγραπτον. Etsi ergo pater est increatus , filius est increatus , Spiritus sanctus est increatus , & sic de alijs communib. attributis : tamen non sunt tres increati sed vnus increatus. Est enim increatum esse proprietas seu idioma diuinæ essentiæ , quæ singularis est. Contra vero cum dicitur , pater filio æqualis est , filius est æqualis patri , Et Spiritus sanctus est æqualis patri & filio , recte dicuntur tres coæquales , vt coæterni , coessentialia , immensi , ἀπερίγραπτοι , quia hæc ad mutuam personarum , quæ plures sunt , comparationem dicuntur.

Iam quare Messias noster Deus esse debuerit videamus. Quod necesse fuerit mediatorum esse Deum duæ grauissimæ sunt

causæ, videlicet magnitudo mali, quo premebatur natura humana: Et impotentia seu infirmitas creaturæ ad restituenda bona, quæ per peccatum amissa erant.

Magnitudo mali cernitur in quatuor potissimum, videlicet, in peccati nostri grauitate, in iræ diuinæ iusticia, in potentia mortis, & in diaboli tyrannide crudelissima.

Peccati grauitas maior fuit quã vt eius onus sustinere posset finita potentia, qualis est angelorum & hominum. Nam cum infinitus reatus sit, propter bonum infinitum offensum, videlicet Deum, cuius maiestas læsa erat per peccatū primorum parentum, necesse fuit vt hoc peccatum, aut infinitis pœnis puniretur, iuxta normam diuinæ iusticiæ, aut pro eo satisfaceret diuinæ iusticiæ. Verum quia hæc satisfactio debuit esse precium infinitæ bonitatis & æquiualens, non potuit ab vlla imo ne omnibus creaturis simul fieri. Quare necesse fuit expiatorem peccati esse Deum. Solus enim Deus vt est infinitus, ita solus infinitum malum superare abolereque potuit.

Ira diuinæ iusticia proportionem vindictæ ad offensam postulabat. Cum ergo offensa erat infinita, fuit & ira infinita, quam

quam
non p
tor,
hac i
tur ira
nium l
possit
baptif
in filiu
aut ha
pter p
mala, c
ba con
gna im
homo.
ftis De
bolum
cognot
ex pœn
ex com
tibus,
ex tyra
ira Dei
gnitudi
ent qui
cio infi
peccati
fuisse ir
cuius et

quam pura creatura sustinere placareque non potuit. Quare necesse fuit ut mediator, qui iram Dei placaret Deus esset. De hac ira loquitur Paulus Roma. i. Reuelatur ira Dei de cælo super impietatem omnium hominum. Quod aut hæc tolli non possit sine mediatore docet hoc dictum baptistæ apud Iohannem: Qui non credit in filium ira Dei manet super eum. Quod aut hæc ira Dei sit immensa & infinita propter peccatum, (in quo concurrunt hæc mala, contemptus maiestatis diuinæ, superba contumacia aduersus legem Dei, indigna imagine Dei, ad quam conditus erat homo, cõspurcatio, imitatio Sathanæ hostis Dei, fœda defectio à castris Dei ad diabolum, & intollerabilis ingratitude &c.) cognoscitur ex pœna primorum parentû, ex pœna secuta in omnibus posteris Adæ, ex comminationibus diuinis, ex calamitatibus, quibus premitur humanum genus, ex tyrannide diaboli in homines, ex signis iræ Dei in cælo, in terra, in mari, ex magnitudine æternarum pœnarum, quas lucent qui non conuertuntur, deniq; ex precio infinito soluto, pro redemptione pœnæ peccati. Quis hic non videt, impossibile fuisse iram Dei tolli, nisi per mediatorem cuius esset infinita potentia?

Poten-

Potentia mortis maior fuit, quam ut ab vlla creatura superari potuerit, adeo quod Plinius dixerit, sed falso, ne Deo quidem possibile esse mortuum excitare. Nunc autem cum munus præcipuum est mediatoris destruere mortem, necesse fuit, ut potentia diuina polleret, qua ut vitam conferre: ita mortem abolere potest. Non est enim apud illum impossibile vllum verbum.

Tyrannis diaboli crudelissima, sub qua captiuum tenebatur genus humanum propter peccatum, etiam erat opprimenda à mediatore. Quam autem hoc fuerit impossibile humanæ naturæ, historia mundi cum omnium hominum experientia testatur. Quare necesse fuit mediatorem esse Deum, qui tyrannidem diaboli sua opprimeret potentia. Hinc perspicuum est, quod ad magnitudinem mali quo præmebatur genus humanum tollendam requirebatur, ut mediator esset Deus.

Hic iuxta cogitetur magnitudo amoris in æterno patre, & filio, & Spiritu sancto erga genus humanum. Pater filio suo non percipit, sed voluit eum subijci pœnis, ut nos ab æternis pœnis liberaret. Filius volens & obœdiens patri factus est victima, reatum peccati in se deriuans. Spiritus san-

sanct
rum
cong
nobis
gratit
nimo:
aduer
Sec
torem
mitas
per pe
voce in
duntur
necesse
merat
est no
ficatio
mino g
genera
restitu
modur
Prin
buit m
mundi,
quæ ab
huius.
tur esse
catoru
nostri.

sanctus ipse vult in cordibus reconciliatorum habitare, & motus diuinæ voluntati congruentes in nobis accendere. Hæc in nobis excitabunt fidem, inuocationem & gratitudinem erga Deum, & munient animos nostros aduersus terrores mortis, aduersus diaboli tyrannidem, &c.

Secunda causa cur oportuerit mediatorem Deum esse, est impotentia & infirmitas creaturæ ad restituenda bona, quæ per peccatum amisimus. Etsi autem vna voce imaginis Dei hæc bona comprehenduntur: tamen plura ad eius reparationem necessario requiruntur, quæ Paulus enumerat 1. Cor. 1. cum ait: Christus natus est nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, vt qui gloriatur in Domino gloriatur. Hæc quatuor bonorum genera creatura nulla, aut finita potentia restituere hominibus potuit, Quemadmodum de singulis ordine videbimus.

Primum itaq; SAPIENTIAM debuit mediator restituere, non qualis est mundi, quæ certis terminis clauditur, sed quæ abscondita est à principibus seculi huius. Quæ sane sapiëntia à Zacharia definitur esse scientia salutis in remissionem peccatorum per viscera misericordiæ DEI nostri. De hac sapientia loquitur Eu-
ange-

angelista Iohannes primo capite cum ait: Deum nemo vidit vnquam, sed filius qui est in sinu patris ipse enarrabit nobis. An non Iohannes Baptista missus est, Zacharia patre teste, ad dandam hanc sapientiam? An non per angelos & Prophetas potuisset Deus hominib. hanc reuelare sapientiã? Aliud est dare sapientiam seu docere vt ministri. Aliud est esse sapientiam, hoc est, efficaciter præstare vt corda hominum percipiant salutarem sapientiã. Vox quidem hominis ferit aures corporis: At filius Dei qui est ipsa Dei sapientia, animũ hominis sapientia replet salutari. Nam tum demum verbum Prophetarum fructum affert, quando verbũ Deus cor aperit, & instillat vere sapientiæ semina, quod sane non est creaturæ vllius sed creatoris folius. Ex quo sequitur oportuisse mediatorem esse Deum.

Secundo loco oportuit mediatorẽ **IUSTICIAM** restituere. Nam sine perfecta iusticia nemo potest in conspectũ Dei prodiere. verum perfectam iusticiam, quæ sufficiat omnibus, nemo potest conferre nisi Deus. Siquidẽ duo requiruntur, vt homo sit perfecte iustus corã Deo: quorũ primũ est liberari ab iniusticia & peccato, quæ mala in mundum homines secum afferunt &

& augent postea. Alterum donari & ornari plena legis diuinæ (quæ est mensura iusticiæ quæ corâ Deo valet) obœdientia, neutrum horum præstitisset mediator nisi Deus esset. De priori supra diximus ubi ostendimus enormitatē peccati, & iusticiam iræ diuinæ. De altero quod est donari & ornari iusticia, qua satisfiat legi Dei, manifestum est, quod nullius creaturæ iusticia cum finita sit, possit sufficere infinitis hominibus in salutem, quod sane in mediatore requiritur. Siquidem ut sufficienti expiationis victima pro peccatis satisfacere, atque adeo omnem reatum tollere: ita obœdientia sua erga legem omnes iustos coram Deo sistere, qui in ipsum credunt, debuit. Ita enim Paulus ait: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso. Talem proinde mediatoris iusticiam, hoc est infinitam esse oportuit, ut infinitis hominibus sufficeret. Quare necesse est ut mediator noster sit verus Deus.

SANCTIFICATIO tertio loco sequitur, quam mediator asserere debuit. Quod sane cum nulla creatura præstare potuit, Deum esse mediatorē oportuit. Siquidem solius Dei est dare spiritum sanctificatorē, sine quo ne inchoari quidem, nedum cōsummari

mari sanctificatio nostri potuit. Porro cum sanctificatio opponitur peccato, & in peccato sunt duo, videlicet formale, vt reatus: & materiale, vt viciosa qualitates & actiones: duplex erit sanctificatio. Vna quæ opponitur reatui, quæ est expiatio peccati per Christi sanguinem. Altera quæ opponitur viciosis qualitatibus & actionibus, quæ est segregatio hominis à prophanitate gentium per mortificationem carnis, & coniunctio eiusdem hominis cum Deo per viuificationem spiritus. Hæc sanctificatio vocatur etiam à Paulo Philip. 3. Circumcisio spiritualis. Nos, inquit, circumcisio sumus, qui spiritu Deum colimus, in Christo gloriamur, & non in carne confidimus. Proinde circumcisio spiritualis est amputatio fiducia carnis, cui succedit gloriatio in Christo, & purus colendi Deum affectus. Atq; hæc reuera est sanctificatio illa, quam Deus & homo mediator noster affert.

REDEMPTIO quam postremo loco colocat Paulus, primum requirit perpetuam præsentiam mediatoris in Ecclesia late per mundum sparsa. Sed quis potest simul & semper in tot locis præsens esse nisi sit Deus? Secundo, requirit custodiam Ecclesiæ, videlicet vt mediator sit custos non solum

solum
lorum
chnas
ne di
Tertio
da, ne
ua. Ia
corda
fus cor
ficiam
Deum
micus se
rate pr
lius di
rit vt in
prode
nes inc
quid ad
turarum
omnes
citaren
ictu ocl
diator c
de obie
gloriam
quantu
res, ne
sensu ca
us boni

solum Ecclesiæ totius: verumetiam singulorum membrorum aduersus infinitas technas diabolorum & hominum, quod sane diuinæ potentiæ esse manifestum est. Tertio requirit vt mediator inspiciat corda, ne fallatur externa hypocritarum larua. Iam autem cum solius Dei sit intueri corda hominũ, & intimos affectuum recessus contemplari: Et hoc mediatoris est officium, certe oportuit mediatorem esse Deum. Quarto requirit vt vbiq; audiat gemitus se inuocantium, & in spiritu & veritate precantes exaudiat, quod sane solius diuinæ virtutis est. Quinto requirit vt in extremo die exuscitet mortuos, vt prodeant ex terræ puluere omnes homines inde vsque ab Adam ad vltimum. Sed quid ad tantum opus valent omnium creaturarum vires? Sane omnes angeli & omnes homines suis viribus ne vnum excitarent mortuum, nedum omnes, idq; in ictu oculi. Sexto & vltimo requirit vt mediator conferat resuscitatis, qui in vera fide obierant, æternam vitam, perpetuam gloriam, & conformitatem cum Deo. Sed quantum hoc superat opus creaturarũ vires, nemo non videt, nisi qui & mente & sensu caret. Cum igitur mediatoris sit tantis bonis Ecclesiam suam ornare, quæ cõ-

H fer-

ferre nemo potest nisi sit Deus: Profecto
 necesse fuit mediatorem esse Deum. Hoc
 cum pie cogitaret Euangelista Iohannes,
 voluit hoc fundamentum iacere de vera
 diuinitate mediatoris in principio Euan-
 gelij sui, vt certo statuamus, mediato-
 rem verum Deum esse, personam à patre
 distinctam: sed eiusdem essentia & poten-
 tia, vt & mala tolleret, quibus premitur
 humanum genus, & bona cōferret, quibus
 per peccatum excidimus. Breuiter vt om-
 nia vno verbo concludam. Si mediator
 Deus non esset, saluator non esset, sed po-
 tius Saluatore indigeret. Et Iohannes
 Cassianus: Audi loquentē ad pastores de
 Dei ortu angelum Dei: Natus, inquit, est
 vobis hodie Saluator, qui est Christus
 Dominus in ciuitate Dauid. Ne solum
 vtiq; in Christo hominem intelligeres, &
 Domini & Saluatoris nomen adiecit, scilicet
 vt quem Saluatorem esse cognosceres,
 Deum nequaquam esse dubitares: Et cum
 saluādi virtus non nisi diuinæ competeret
 potestati, diuinæ eum esse potentia non
 ambigeres, in quo saluandi potentiam
 esse didicisses. Atque hæc breuiter sint
 dicta de veritate diuinæ naturæ in Chri-
 sto, & cur oportuerit mediatorem esse De-
 um. Nunc breuiter adijciemus testimonia
 de

de hi
 cur n
 Te
 Chri
 bere.
 Ger
 mine
 mulie
 nis m
 huma
 tor te
 debuit
 Postqu
 Deus f
 Ger
 sub no
 sceptr
 filius m
 um, id
 Iere
 fcemin
 sine vir
 lis masc
 cat, ind
 rituran
 Nam e
 ex viri
 hic fit i
 ra & pa
 fueru.

de humana natura Christi, & ostendemus
cur necesse fuerit Messiam fieri hominem.

Testimonia igitur humanæ naturæ in
Christo ex multis hæc pauca libuit ascri-
bere.

Gen. 3. promittitur mediator sub no-
mine Seminis mulieris. Semen, inquit,
mulieris conteret caput serpentis. Semi-
nis mulieris nomine procul omni dubio
humana natura significatur, quam media-
tor tempore à patre constituto assumere
debit, quod & fecit: iuxta illud Pauli:
Postquam venit plenitudo temporis misit
Deus filium suum natum ex muliere.

Gen. 49. promittitur idem mediator
sub nomine Silo. Non, inquit, auferetur
sceptrum de Iuda donec veniat Silo, id est
filius mulieris, qui erit expectatio genti-
um, id est, promissus Messias.

Iere. 31. Creabit Iehoua nouū in terra,
fœmina circumdabit virum, id est, fœmina
sine virili semine grauida, mater erit pro-
lis masculæ. Siquidem cum hoc nouū vo-
cat, indicat fœminam concepturam & pa-
rituram contra cōmunem naturæ cursum.
Nam cum nouum non sit fœminā parere
ex virili semine conceptū: sequitur quod
hic sit intelligenda fœmina, quæ conceptu-
ra & paritura est cōtra naturæ cursum cō-
suetū.

H 2 Esai.

Esai. 7. Ecce virgo pregnans pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel, id est, qui erit Deus & homo. Cum his vaticinijs congruit vox Euangelistarum & Apostolorum. Iohan. 1. Verbum caro factum est. Hæc propositio tria docet de Messia, videlicet, in illo esse 1. naturam diuinam 2. naturam humanam. 3. Unionem harum naturarum factam esse. Luc. 2. Nascitur Messias Bethlehem ex virgine de Davidis prosapia iuxta vaticinia. Et Paulus vocat ipsum filium Abrahamæ secundum carnem. Quid multis? Tota Euangelica historia testimonium est de vera humanitate Christi, quam assumpsit integram, hoc est, constantem anima rationali, & corpore, obnoxiam tamen communibus humani generis calamitatibus, sed sine peccato. Oportuit enim ipsum, qui sacerdos esset futurus, esse segregatum à peccatoribus, non quidem societate naturæ sed culpæ.

Cur autem oportuerit mediatorem nostrum esse hominem, etsi Prophetæ & Apostoli id multis in locis docent: tamen Paulus omnium clarissime hoc mysterium explicat, idque multis in locis: Et summa sententiæ Paulinæ de hac re huc redit. Ut vnus homo Adæ peccauit, & in damnationem alios omnes secum coniecit: ita congrue-

gruebat iusticiæ diuinæ, vt vnus homo satisfaceret pro peccato, & autor esset salutis æternæ. Hæc ratio hisce verbis ad Ro. 5. proponitur. Sicut per vnum hominem Adamum, peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, quia omnes peccauerunt: ita scilicet per vnum, videlicet Christum, iusticia in mundum intrauit, & per iusticiam vita. Et paulo post, Sicut per vnus hominis delictum (reatus venit) in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus hominis iusticiam (absolutio à reatu venit) in omnes homines in iustificationem vitæ, hoc est, Sicut Adæ peccatum causa est condemnationis ad æternam mortem: ita Christi iusticia causa est iustificationis ad vitam æternam. Et rursus sicut per inobædientiã vnus hominis (Adæ) peccatores constituti sunt multi: ita & per vnus hominis (Christi) obædientiam iusti constituẽtur multi, id est, omnes credentes. Ad hanc congruentiam diuinæ iusticiæ in saluatione hominis respicit etiam idem Apostolus 1. Cor. 15. Vbi ait: Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur, scilicet nati filij Dei per fidem. Breuiter, Quemadmodum in vno homine Ada-

mo facti sumus insipientes, iniusti, polluti, & sub æterna morte captiui: ita vnus homo Christus Iesus, natus est nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, vt qui gloriatur in Domino gloriatur. Hæc congruentia iusticiæ in Deo præcipua causa fuit, cur mediatorem nostrum oportuerit esse hominem, de qua re autor Epistolæ ad Heb. cap. 5. 79. copiosius agit. Sed nobis hoc loco satis sit summam rei indicasse, Aliæ causæ quæ afferuntur, ex hac de qua nunc egimus fluunt, & ad eam referuntur.

Tertium, quod in Messia spectandum esse dixi, est vnitas personæ. Etsi autem duæ sunt naturæ mediatoris: tamen non sunt duæ personæ, sed vna duntaxat eaq; æterna, quæ dicitur: & **V E R B V M** seu λόγος, tum quia est *χαρακτηρὸς οὐσιώδης τῆ ὑποστάσεως τῆ πατρὸς*, tum quia de eo & per eum factum est verbum promissionis, & ad eum omnia, quæ in Prophetis & Apostolis sunt, referuntur: & **F I L I V S D E I**, quia ab æterno à patre natus, eiusdem naturæ est cum patre. Quicquid enim ab alio nascitur, & est eiusdem naturæ cum illo à quo nascitur, dicitur eius filius. Assumpsit autem hic filius humanam naturam absque eius personalitate propria in vnionem

nior
vnu
erge
sona
perfe
tura
us &
est in
tura
hom
ligen
sr vs
esse p
fa. I
ratio
tia:
sona.
vt ita
se sub
nalis &
se sub
sti per
vna p
propri
ration
mode
natur
simul
sona e

nionem personalem, vt **D E V S** & homo vnus sit Christus seu vna persona. Non est ergo Christus ratione humanitatis persona. Nam persona Christi est ab aeterno perfecta, quæ sibi copulauit humanam naturam, vt vna eademque persona esset **D E V S** & homo. Si quis obiecerit. Persona est indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia: **C H R I S T V S** quatenus homo, est indiuidua rationalis, seu intelligentis naturæ substantia: Igitur **C H R I S T V S** videtur etiam ratione humanitatis esse persona. Respondeo. Maior est falsa. Etsi enim anima Petri est indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia: tamen vt est in Petro non est persona. Requiritur ergo plura ad alicuius vt ita dicam personalitatem, videlicet, per se subsistere, vt persona sit indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia per se subsistens. Nunc autem humanitas Christi per se non subsistit, sed subsistit in diuina persona, à qua assumpta est vt sit eius propria. Non est ergo Christus persona ratione naturæ humanæ: sed diuinæ solūmodo. Non enim vt omnis persona simul naturam complectitur: ita omnis natura simul personam comprehendit, quia persona est quiddam ὑφίσταμενον per se.

H 4

Por-

Porrò quatuor videntur in hoc myste-
rio digna diligenti consideratione.

PRIMUM, Qualis sit unio personalis,
qua humana natura copulata est diuinæ.

SECUNDUM, Quænam sint natura-
rum idiomata.

TERTIUM, Quæ qualisque *ιδιωμά-
των κοινωνία*.

QUARTUM, quid illa *κοινωνία* effi-
ciat.

Unio personalis in Christo, vt alia unio-
nis genera præteream, est duarum natura-
rum, videlicet verbi & carnis, id est, di-
uinæ & humanæ naturæ copulatio in vnâ
ὑπαρξιν seu subsistentiam, inconfusa & im-
permixta, in qua copulatione natura as-
sumens, id est, diuina ita sibi copulat *προ-
σωπικῶς* assumptam, id est, humanam natu-
ram, vt eam suam propriam faciat, adeo
vt vnum constituatur *ὑφιστάμενον* saluis
naturis vtrisque, & earum naturalibus
proprietatibus, & operationibus inconfu-
sis. Etsi ergo Christus natura est Deus,
& idem Christus natura est homo: tamen
non est nisi vna persona. Siquidem diuina
persona, humanam naturam ita suam pro-
priam fecit, cum eam sibi vniuit persona-
liter, vt hæc humana natura assumpta, iam
non sit aut vnquam esse possit, post unio-
nem

nem.
homi
milit
est co
trus:
pus &
Christ
tamer
ra ter
vnitis
sto an
luit Eu
saluæ
bus, s
mo est
incolt
Hoc
bis De
in Chr
tias, id
scilicet
tæ cre
stantia
vna ea
sua sen
propt
que ap
manit
mirab

nem factā alicuius alterius, nisi Dei verbi hominis facti. Hæc res vtcunq̃ potest similitudine hac declarari. Vt corpus Petri est corpus animæ Petri, ita vt sit vnus Petrus: Sic corpus & anima Christi, sunt corpus & anima vnigeniti filij Dei, vt vnus sit Christus essentialiter Deus & homo. Hoc tamen discrimen est. In Petro fit vna natura tertia cōposita ex duabus copulatis seu vnitis videlicet corpore & anima: in Christo autem non fit vna tertia natura, vt voluit Eutyches. Manent .n. Christi naturæ saluæ cum suis proprietatibus & actionibus, sed vna persona, quæ & Deus & homo essentialiter existit, propter naturarū incolumitatem saluatam in vno subiecto. Hoc August. etiam testatur Ser. 58. de verbis Domini cum ait: Licet vnā personā in Christo credamus: duas tamen substantias, id est, naturas esse fatemur, diuinitatis scilicet & humanitatis, assumtricis & assumptæ creatricis & creatæ, quæ tamen substantiæ non sunt confusæ, sed vnitæ, atq̃ in vna eademq̃ persona inseparabiles, & in sua semper proprietate manentes. Quapropter vnicuique substantiæ propria vtique aptanda sunt, id est, infirmitates humanitati, quæ creata est. Signa vero vel mirabilia diuinitati, quæ creauit. X

H 5   Idio-

Idiomata in Christi persona sunt proprietates, quibus naturæ, videlicet diuina & humana, & integræ saluæque manent, & distinguuntur vna ab altera. Est enim Idioma quod vni naturæ ita proprium est vt non sit alterius re ipsa. Diuersæ igitur cum sint naturæ, diuersa habeant idiomata essentialia necesse est. Neq; ex personæ vnitatem confundenda, sed ex naturarum diuersitate distinguenda sunt in vno Christo idiomata. Saluis igitur naturis diuersis, maneant idiomata distincta & idiomatis confusis, confundantur etiam naturæ necesse sit. Cum ergo hæc Enunciatio, Deitas est humanitas, sit absurda & falsa, diuersissimæ enim sunt naturæ: fieri non potest, vt ea quæ sunt huius propria, illi attribuantur sine errore & confusione naturarum. His ita positis, distinctius idiomata naturarum Christi explicemus.

Idiomata ergo diuinæ naturæ sunt duplicia. Quædam enim sunt ἀνοινώματα, id est incommunicabilia, quæ re ipsa non communicantur, hoc est, neque induntur creaturis, neque creaturæ aliquas proprietates inde mutuuntur. qualia sunt hæc: Esse æternum, esse immensum, esse infinitum, esse incircumscriptum, per se existere.

Nihil

Nihil
narr
sunt
tame
us D
effe
sent.
tur,
tio a
Huius
esse,
esse, p
ipsa su
tutis r
dinis
nicari
existit,
qui cr
Hæc a
mata:
creatu
propri
Idio
in trip
tempo
post r
li acco

Nihil enim præter solum Deum est æternum, est immensum, est infinitum, est ἀπερίγραπτον, est per se existens. Quædam sunt κοινωνιὰ, id est communicabilia, quæ tametsi vt sunt, ita manent quoque vnius Deitatis propria, (alioqui communia effecta non amplius idiomatica dici possent. Nam τὸ κοινὸν & ἰδίωμα ita opponuntur, vt nec alterum alteri, nec ambo tertio alicui proprie & re ipsa tribui possint. Huius generis sunt, existere, sapientem esse, bonum esse, purum esse, sanctum esse, potentem esse &c.) Hæc enim etsi re ipsa sunt Dei propria: tamen vsus & virtutis respectu, item qualitatis ac similitudinis cuiusdam tenuis ratione, communicari dicuntur, quam ob rem etiam κοινωνιὰ appelluntur. Vt cum dicitur, homo existit, homo est beatus, virgo est pura, qui credit est Sanctus, rex est potens. Hæc attributa etsi Dei re ipsa sunt idiomatica: tamen Deus bonus, & amans suæ creaturæ, radios quosdam harum suarum proprietatum communicat creaturis.

Idiomata humanæ naturæ Christi sunt in triplici discrimine: quædam enim sunt temporaria: quædam perpetua: quædã post resurrectionem & triumphum Christi accessere.

Tempo

Temporaria idiomata humanæ naturæ Christi fuerunt infirmitatis, atque ideo durarunt solummodo usque ad mortem, ut fatigari, esurire, dormire, triftari, lacerari, angî & multa huius generis. Hæc omnia cum morte deposuit, ea enim ad tempus assumerat, ut nobis similis per omnia excepto peccato inueniretur. Pertinebant igitur ista ad tempus exinanitionis, qua filius exinaniuit seipsum usque ad mortem crucis, non quod diuinitas sui ipsius respectu & seorsim sit exinanita, sed quatenus carni sese vniuit. Non enim ut in naturam humanam participatio gloriæ, ita diminutionis ignominia in diuinam cadit naturam.

Perpetua idiomata naturæ humanæ sunt quibus sublatis, naturam humanam simul tolli necesse est. Fieri enim non potest ut vlla res sine suis proprietatibus consistat. Sunt enim essentialia, ut quæ essentiam ipsam seu naturam constituent. Huius generis sunt capi certo loco, secundum Petrum Apostolum Acto. 3. *θεῖον καὶ σαρκινόν* esse, secundum Nazianzenum & Iustinum. loco teneri secundum veri corporis modum ut August. loquitur. in certo spacio esse, & finitum esse secundum Vigilium. Breuiter tota pia antiquitas cum vniuersæ scripturæ

ræ

ræ consensu, veritatem humanæ naturæ in Christo agnoscit & confitetur.

Idiomata humanæ naturæ post resurrectionem, præter illa, quæ perpetua esse cum tota scriptura & puriori antiquitate diximus, sunt omnia, quæ coniuncta sunt cum confessu eius ad dexteram patris, videlicet, quod Christus deposita omni infirmitate, in eum gloriæ gradum sit euectus, quo supra omne nomen, vt Paulus loquitur, id est, dignitatem & eminentiam, emineat, carne ipsius iam plene, à Deitate *σωματικῶς* in ea inhabitante, glorificata, non in sua essentia, neque in proprietatibus essentialibus absorpta, quod sane non esset glorificari, sed aboleri potius humanam naturam. Atque hoc est, quod Iustinus ait: corpus Christi particeps factum est, non naturæ deitatis, sed diuinæ dignitatis.

Quod autem quidam humanam naturam Christi post resurrectionem ita maiestate Deificatam esse contendunt, quod suas proprietates essentielles non retineat, manifesta refutantur scriptura. Scriptura enim vtriusque meminit, videlicet maiestatis & loci, seu situs carnis **CHRISTI** post ascensionem. Ita enim autor Epistolæ ad Hebræos ait: Sedet ad dextram maiestatis

iestatis in excelsis. Si ergo quæris, quid
 acciderit Christo post ascensionem, re-
 spondet, sedet ad dexteram Maiestatis.
 Si ulterius quæris, vbi nam sedet, respon-
 det, in excelsis, hoc est vt Paulus ad E-
 phes. 4. interpretatur supra omnes cœ-
 los. Verum si obieceris, omnia esse ple-
 na Maiestate gloriæ Christi. Respondeo.
 Sit anathema, qui vel aliud sentit vel di-
 cit. Discernendum interea est inter ma-
 iestatem simpliciter, & thronum Maiesta-
 tis, quem in cœlo esse scriptura pronun-
 ciat. Hebræo. 8. Qui confedit ad dex-
 teram throni Maiestatis in cœlis. Huc
 facit illud Augustini tractatu 50. in Io-
 hannem. Quoniam verum est quod ait:
 Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consum-
 mationem seculi, & abiit & hic est & re-
 diit & nos non deseruit. Corpus enim su-
 um intulit cœlo, maiestatem non abstulit
 mundo. Et Cyprianus lib. 6. cap. 14.
 Hic animaduertendum est, quod etsi cor-
 poris sui præsentiam hinc subduxerit: maie-
 state tamen diuinitatis semper adest, sicut
 ipse à discipulis abiturus pollicetur: Ec-
 ce vobiscum sum omnibus diebus vsque
 ad consummationem seculi. Hoc ipsum
 de veritate humanæ naturæ Christi do-
 cet modus aduentus Christi ad iudicium.
 Veniet

Veni
 sna,
 & sed
 rem,
 ad de
 in nub
 sedem
 hæde
 maies
 script
 Euty
 Qu
 carnis
 cum v
 nitate
 somn
 que
 omni
 go he
 est ap
 7. De
 tenfa
 ius di
 cundu
 cundu
 totus
 const
 ro Cl
 eiusde

Veniet (ait ipse filius hominis) in gloria sua, & omnes sancti angeli eius cum eo, & fedebit super thronum gloriæ suæ. Item, videbitis filium hominis sedentem ad dexteram potentia Dei & venientem in nubibus cœli. In hac maiestatis gloria sedens statuet oues quidem à dextris suis, hœdos vero à sinistris. Non ergo gloria maiestatis tollit localitatem aut circumscriptionem carnis Christi, sicut impurus Eutyches docuit.

Qui localitatem & circumscriptionem carnis Christi existimant non posse stare cum vnione personali, sed separari diuinitatem à carne, crassissime impingunt, somniantes infinitatem finitam esse. Neque necesse est ea quæ vnita sunt æque omnibus partibus patere. Teneatur ergo hoc antiquitatis testimonium, quod est apud Damascenum lib. 3. de fide cap. 7. Deitas est incircumscrip̄ta non coextensa carne eius cum incircumscrip̄ta eius diuinitate. Quamuis itaque non secundum vtramque naturam: tamen secundum inseparabilem personæ vnitatem totus præsens est. Retineamus ergo constanter articulos fidei nostræ, de vero Christi ascensu in cœlum & de reditu eiusdem ad iudicium, iuxta testimonium
ange-

angelorum Act. 1. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Qui hæc, quæ hæctenus diximus ex scriptura & patribus de veritate humanæ naturæ Christi, putant aduersari præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, falluntur à sensu carnis decepti. Fides enim Christiana non fallacibus conclusiunculis finit se abduci à manifesto verbo Dei: sed veritate promissionis Christi fulcitur, etsi sensus & ratio hic deficiunt. Non ergo scrutatur modum præsentia, sed veritatem ipsius sentire potius laborat, proinde sicut lutum cedit figulo: ita nos verbo Dei cedamus, etiamsi tota rerum natura contrarium statueret.

Iam videamus *κοινωνίαν ἰδιωμάτων*, id est, communicationem proprietatum. Verum priusquam eam definiemus, nominum quorundam, quorum noticia ad huius mysterij declarationem necessaria videtur, discrimen tenendum est, quod est quintuplex.

Primum, Quædam sunt naturarum propria, vt Deitas, humanitas, caro, diuinitas, diuina natura, humana natura.

Hæc enim solūmodo naturas declarāt, nisi quod carnis nomen interdum concre-
tæ ac-

tē ac
dicto
De h
disting
action
ras se
human
aut fi
sequit
stinct
aut al
tur na
sunt.
Sec
sonæ i
te, q
disting
Deus
abz, o
Ter
sonæ
ab zt
num,
incirc
ternite
Qu
næ Ch
Etsi er
men r

tè accipiatur per Synecdochen, vt in illo dicto Iohannis: Verbum caro factum est. De his tenenda est regula. Quæ natura distincta sunt, eorum quoq; idiomata & actiones distingui oportet. Cum ergo deitas seu natura diuina ita distincta sit ab humana natura, vt nunquam possit esse aut fieri humanitas seu humana natura: sequitur, idiomata & actiones harum distinctarum naturarum minimè confundi aut alternari posse, nisi simul confundantur naturæ, quæ tamen inconfusæ vnitæ sunt.

Secundum. Quædam sunt propria personæ in natura diuina ab omni æternitate, quibus filius à patre & Spiritu sancto distinguitur, vt filius Dei, imago Dei, Deus de Deo, Lumen de Lumine. Item *λόγος, οὐ ἕντος, ἀλλ' οὐσιώδης.*

Tertium. Quædam sunt communia personæ Christi, cum patre & Spiritu sancto ab æterno, vt esse omnipotentem, æternum, increatum, infinitum, immensum, incircumscriptū, quæ æqualitatem, coæternitatem, & identitatem naturæ docent.

Quartum. Quædam sunt officij personæ Christi, in duabus naturis subsistentis. Etsi enim hîc persona tota agens est, tamen media actionum sunt naturæ ipsæ,

I

quæ

quæ suis proprietatibus agunt & perficiunt opus redemptionis, quod est totius personæ Christi Dei & hominis.

Quintum. Quædam sunt communia naturis Christi & personæ ab incarnationis tempore, videlicet, & ea quæ sunt secundi & tertij ordinis, quæ diximus ab æterno Christo conuenire, & ea quæ homini factæ, ex tempore attribuuntur, vt Deus, λόγος, filius Dei, Dominus gloriæ, homo, filius hominis, filius Davidis, semen mulieris. Hæc quia concreta sunt, naturas cum subiecto significant. In his solis concretis locū habet κοινωνία ἰδιωματων. Obtinēt enim concreta compositum significandi modum, vt abstracta simplicem. Et si aliās denominationem capit persona à diuina natura, aliās ab humana: tamen semper persona vna significatur. Hoc discrimine nominum quæ tribuuntur Christo obseruato, facilius erit iudicare de cōmunicatione idiomatum, quæ locum habet, vt diximus solummodo in concretis, quibus persona significatur vt abstractis naturæ.

Communicatio igitur idiomatum non sic dicitur respectu idiomatum inter sese, vt nonnulli putant, quasi hæc communicatio aut esset effusio proprietatum vnus naturæ in aliam, aut mutua idiomatum

con-

confi
deret
quæ
tea.
esset,
vnam
munis
perfo
idion
natio
siue
munic
tio, in
buunt
næ de
pter
eade
dicat
com
perfo
deira
citur.
Deus
ne. De
contra
didit
que.
dat
nis n

confusio. Nam si ita esset, & illa quæ effunderet suas proprietates aboleretur, & ea quæ reciperet, alia fieret quam erat antea. Atq; ita Christus nec Deus nec homo esset, conflatis scilicet duabus naturis in vnam tertiam compositam. Sed hæc communicatio idiomatum dicitur respectu personæ, de qua promiscue prædicantur idiomata, vndecunque persona denominationem accipiat, hoc est, siue à diuina siue ab humana natura. Proinde communicatio idiomatum est talis prædicatio, in qua proprietates vnius naturæ, tribuuntur non alteri naturæ, sed personæ denominatæ ab altera natura, propter vnionem duarum naturarum in vna eademque persona. Seu vt clarius forte dicatur. Communicatio idiomatum est communis prædicatio idiomatum de persona, vndecunque denominatur siue à deitate, siue ab humanitate. Hinc rectè dicitur. Deus est homo. Deus est crucifixus. Deus acquisiuit sibi ecclesiam suo sanguine. Deus est mortuus. Deus resurrexit. Et contra, Hic homo est Deus. Hic homo condidit cælum & terram. Hic homo est vbiq;e. Hic homo saluat, suscitatur mortuos, dat vitam æternam. Hic enim hominis nomine intelligitur persona quæ est

I a

Deus

Deus & homo, etsi denominationem capit à natura humana. Hæ ergo prædicationes verissimæ sunt, quia subiecta in his propositionibus sunt concreta, quibus duo significantur, videlicet persona & naturæ. Proinde personæ respectu, veræ sunt istæ enunciationes: siquidem persona illa vna & eadem est & Deus & homo.

Si quæris, qualisnam sit hæc prædicationis, rectè responderi potest, quòd sit realis. Nam si ea prædicationis est realis, cum id inest verè in subiecto & re ipsa quod de eo prædicatur, non video cur hæc prædicationis idiomatum de persona, realis dici non possit. Est enim reuera in persona & diuina & humana natura cum suis essentialibus proprietatibus. Verum si hanc prædicationem verbalem dixeris, in multa absurdissima incurres. Negabis personæ in duabus naturis subsistentis vnitatem. Negabis manere saluas duas naturas in vna persona. Negabis concreta habere compositum significandi modum, hoc est, sua significatione complecti & rem, & subiectum in quo res illa est, quæ principaliter nomine concreti significatur.

Cum ergo Patres, inter quos sunt Iustinus, Damascenus, & Gregorius Nyssenus, dicunt carnem Christi deificatam esse,

esse,
ruan
nem.
ficat
mana
diuin
natur
lem,
natur
uert
nec a
fit ing
nus re
erit
nos.
hæc
tion
quæ
priet
prædi
natur
sti, c
bus
tate,
glori
a nat
nem
anze
rida

esse, accipiendum est dextrè, iuxta pio-
 rum doctorum in ecclesia interpretatio-
 nem. Non enim dicitur caro Christi dei-
 ficata eò, quod sit conuersa natura hu-
 mana in diuinam, aut quod sit facta ipsa
 diuinitas, sed quia coniuncta est humana
 natura ad diuinam in vnionem persona-
 lem, & quod sit facta Dei caro. Vt enim
 natura diuina non potest in aliud con-
 uerti, quoniam est incorruptibilis: ita
 nec aliud in eam conuerti potest, eò quod
 sit ingenerabilis. Ad hanc quæstionē Iusti-
 nus respondens ait: μένει μὲν τὸ σῶμα σῶμα,
 ἐπὶ οὐ σῶμα θεός, μετέληψε δὲ θείας ἀξίας οὐ φύ-
 σιος. Neq; tamen existimandum est quod
 hæc deificatio pertineat ad communica-
 tionem idiomatum duarum naturarum,
 quæ est alternata, vt declarauimus, pro-
 prietatum vtriusque naturæ de persona,
 prædicatio: Sed ad excellentiam vnus
 naturæ, nempe humanæ, in persona Chri-
 sti, qua humana natura antecellit omni-
 bus creaturis sapientia, bonitate, puri-
 tate, sanctitate, potentia, maiestate &
 gloria. Et tametsi hæc excellentia manat
 à natura diuina in humanam ppter vnio-
 nem personalem, quemadmodum Nazi-
 anzenus indicat hisce verbis, τὸ μὲν ἐθεώσατο
 τὸδε ἐθεώθη: tamen ab vnione illa omnino

distinguenda est, ne vel cum Nestorio faciamus Christum diuinum hominem, atq; ita imprudentes cōstituamus duos filios, vnum Dei, alterum virginis, hoc est, duas personas vt sunt duæ naturæ, vel cum Eutychete somniemus vnā naturam ex duabus compositam, vt est vna persona. Hæc omnia incommoda facile cauebimus, si accuratè, quemadmodum iam ostensum est, distinguamus inter hæc tria, videlicet vnionem personalem, communicationem idiomatum, & donorum, quibus est ornata humana Christi natura, collationē, quam à patribus deificationem dici ostendimus.

Iam reliquum est vt quid efficiat illa *ἑνωία ἰδιωμάτων* videamus. Primum contra Nestorium vnitatem personæ in duabus naturis subsistentis confirmat. Nam nisi vna eademq; persona esset Deus & homo, absurdissima esset alternata illa idiomatū prædicatio. Cum igitur Christus dicit: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo, manifestè ex communicatione idiomatis diuinæ naturæ, quod tribuit filio hominis, significat eundem esse deum & hominem, vnā videlicet personam in duabus naturis subsistentem. Deinde hæc communi-

municatio idiomatum docet, precium
 actionum mediatoris in humana natura
 infinitum esse, quia persona vna eadem-
 que, quæ est Deus & homo, est agens, adeo
 vt omnes actiones siue mediante huma-
 na natura siue diuina, sint & dicantur per-
 sonæ actiones. Hinc est illud dictum Ly-
 rani, Luc. II. A Christo prouenit gratia
 & gloria principaliter ratione deitatis, &
 instrumentaliter ratione humanitatis
 quæ est organum coniunctum ipsius dei-
 tati. Caro igitur Christi viuifica est, quia
 est caro eius personæ quæ est Deus. Obœ-
 dientia hominis Christi est nostra iusticia,
 quia est obœdientia eius personæ quæ est
 Deus. Passio Christi in æternum est effi-
 cax ad sanctificandum credentes, quia est
 passio personæ quæ est Deus. Oratio
 Christi omnibus prodest, quia est oratio
 personæ quæ est Deus. Ad hunc modum
 iudicandum est de omnibus alijs actio-
 nibus mediatoris. Tametsi enim quæ-
 dam actiones à diuina natura propriè
 proficiscuntur, & quædam ab humana
 natura fiunt: tamen omnes æqualiter
 dignitatem accipiunt à persona, quæ cum
 Deus & homo sit, alia agit diuina alia
 humana natura.

DE TERTIO.

Qualitas personæ Messiae nunc sanctitatis nunc iusticiæ nomine in scripturis indicatur. Esa. 54. Dominus exercituum nomen eius, & redemptor tuus sanctus ô Israëli. Daniel. 9. Vngatur sanctus sanctorum. Item Psal. 16. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hæc autem sanctitas Christi consideratur tripliciter. Primum respectu deitatis, quæ est summa & perfectissima puritas & essentialis quædam iusticia in diuina Christi natura, quæ est illi communis cum patre & Spiritu sancto. Secundò, respectu humanitatis sanctitas seu iusticia Christi dicitur, qua ab ipso conceptionis momento supra omnes creaturas sanctitate eminuit humana Christi natura. Vnde angelus ad virginem, quod ex te nascetur, sanctum Domini vocabitur. Tertiò, respectu officij sanctus & iustus dicitur Christus: Iuxta illud Psal. 144. Sanctus Dominus in omnibus operibus suis. Huc congruit dictum auctoris Epistolæ ad Hæbr. Talis, inquit, decebat vt noster esset summus sacerdos, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habuit necessitatem
 quoti-

quotidie pro suis delictis hostias offerre ,
deinde pro populi.

Porro huius sanctitatis seu iusticiæ Mes-
siæ, quod ad officium attinet, triplex vi-
detur necessitas. Prima Dei respectu, se-
cunda Adami, tertia nostri. Nam si Deum
respicis, sanctus esse debuit, qui ipsius
iram placaret. Nihil enim placere potest
Deo, qui sanctus est, nisi sit & ipsum san-
ctum. Huc pertinet illud in Leuitico : San-
cti estote, quia ego sanctus sum. Pater si-
militer de filio ait Esa. 53. In scientia sua
iustificabit iustus seruus meus multos. De-
buit enim necessario sanctus & iustus esse,
cuius obœdientia Deo ita placeret, non
solum ut ipsi soli, verumetiam ut aliis sa-
lutaris esset, quibus vel imputaretur tan-
tum. Si Adamum respicis, debuit Messias
sanctus & iustus esse. Opponi enim Chri-
stus Adamo debuit in merito contrario-
rum. Adam meruit mortem & damnatio-
nem pollutione & peccato : ergo Messias
debuit sanctitate & iusticia mereri vitam
& salutem. Adam sua inobœdientia addu-
xit in suos posteros sententiam maledi-
ctionis suo reatu : igitur Messias sua obœ-
dientia, quæ est iusticia legis, & obœdien-
tia in cruce, adducere debuit benedictio-
nem iuxta promissionis verbum : Benedi-

centur in semine tuo omnes gentes. Si nos homines respicis, debuit Messias noster sanctus & iustus esse, vt ex ipsius sanctitatis & iusticiæ fonte nos etiam iusticiam & sanctitatem hauriamus. Iuxta illud Pauli: Natus est nobis à Deo iusticia & sanctificatio. Atq; ita sanctus & iustus esse Messias debuit & in se, & vt Deo placeret, & vt nos sanctos & iustos efficeret, vt ipsi seruiamus in sanctitate & iusticia omnib. diebus vitæ nostræ, ac post hanc vitam in omnem æternitatem sancti & iusti simus vbi exuerimus mortalitatem, & donati fuerimus conformitate Christi secundi Adamj, qui cum sit & iustior & sanctior quam primus fuit Adā, absq; omni dubio & nos iustiores & sanctiores primo Adamo erimus in æterna vita, vt qui Spiritus imperio totos nos committamus, nō obnoxij vel tentationib. Sathanæ vel instigationibus carnis.

D E Q V A R T O.

Finem promissi & exhibiti Messia vidi-
mus in primo membro, qui est abolere
peccatum & mortem & restituere iustici-
am & vitam, opprimere æternis pœnis dia-
bolum & impios, atq; donare æterna fe-
licitate omnes credentes in eum. Hic au-
tem de

tem
est p
quoc
Messi
cis sci
& de
duob
nes al
prop
sunt R
est Ch
pertin
nomin
sione i
telligi
De
primu
consti
tem sa
regni t
sceptu
exhibit
lem. N
dum est
rusalem
riam re
loquen
potent
tæ tuæ

tem de officio agendum est. Vt enim finis est propter quem agitur : ita officium est quod agitur , vt finem assequaris . Hoc Messia officium etsi in Mose & Prophetis scriptis multis indicatur nominibus, & declaratur descriptionibus : tamen duobus potissimum titulis , ad quos omnes alia appellationes referenda sunt, propriissime notatur . Tituli autem hi sunt Rex & Sacerdos, qui vno Messia, hoc est Christi nomine comprehenduntur , & pertinent ad finem dati Messia, qui finis nomine I E S V S , quod illi in circumcissione impositum est ex mandato Dei, intelligitur .

De hisce titulis pauca adijciemus ac primum de Regio titulo. Psalm. 2. Ego constitui Regem meum super Sion montem sanctum meum. Psal. 110. Sceptrum regni tui emittet Dominus de Sion. Hoc sceptrum definit Esai. cum ait : De Sion exhibit lex & verbum Domini de Ierusalem. Messia proinde regnum propagandum est voce Euangelij initio sumto a Ierusalem. Hoc ipsum docet Psal. 145. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, vt notam faciat filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiae tuae. Huc respexit Paulus ad Roma. 1. cum

cum ait: Euangelium est potentia Dei in salutem omni credenti. Dicitur autē Euangelium potentia Dei triplici respectu. Primò, Armorum, quibus regnum Christi acquiritur, possidetur, propagatur. Esa. 11. Sceptro oris sui percutiet terram, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Propter hunc usum verbi Paulus verbum Euangelij gladium nominat, cum ait: Accipite gladium spiritus, quod est verbum Dei. Dicitur autem verbum gladius per metaphoram, hoc est, propter similitudinem seu comparisonem effectuum. Heb. 4. Vius est sermo Dei & efficax, & penetrantior quouis gladio bicipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ hominis. Huc illud Pauli 2. Cor. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed Dei potestate valida ad subuersionem munitionum, dum ratiocinationes evertimus, omnemq; sublimitatem, quæ extollitur aduersus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obædiendum Christo. Secundò, hostium, qui superantur & prosternuntur, vt sunt peccatum, mors, diabolus, infernus: iuxta illud, Semen mulieris conteret caput serpentis. Tertiò, Bonorum, quæ consequuntur subditi regis Christi,

quæ

quæ
henc
enim
Cum
pecca
consc
bonis
idem
nus o
elisos
vox &
ad m
elis, &
nume
multa
tionu
hoc s
Domi
super e
& mis
multu
minus
cantib
mentiu
rum ex
latè p
eoden
omniu
omner

quæ nomine iusticiæ *σωτηριῶν* compre-
henduntur à Paulo, cum ait: Iusticia
enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem.
Cum iusticia autem cohærent remissio
peccatorum, reconciliatio cum Deo, pax
conscientiæ, salus, & vita æterna. De his
bonis & beneficijs mediatoris Psalmus
idem canit hisce verbis: Alleuat Domi-
nus omnes qui corruunt, & erigit omnes
elisos. Cum hoc Psalmi dicto congruit &
vox & facta Christi. Vox eius est, Venite
ad me omnes, qui laboratis & onerati
estis, & ego refocillabo vos. Facta sunt in-
numera, quæ hanc vocem confirmant: vt
multæ sanationes corporum, quæ sana-
tionum animarum symbola fuerunt. De
hoc sequitur in eodem Psalmo: Bonus
Dominus vniuersis, & miserationes eius
super omnia opera eius. Item: Misericors
& miserator Dominus, tardus ad iram &
multum misericors. Item: Prope est Do-
minus omnibus inuocantibus eum, inuo-
cantibus eum in veritate. Voluntatem ti-
mentium se faciet, & deprecationem eo-
rum exaudiet, & saluos faciet eos. Quam
latè pateat regnum Mesiæ ostenditur in
eodem Psalmo. Regnum tuum regnum
omnium populorum, & dominatio tua in
omnem generationem & generationem.

Huic

Huic congruit mandatum CHRISTI:
Mihi est data omnis potestas in cœlo &
in terra. Euntes ergo docete Euange-
lium.

Cultus huius regis indicatur Psalm. 72.
Timebunt te, quam diu Sol & Luna erunt.
Item, Adorabunt eum omnes reges terræ,
omnes gentes seruient ei. Item, Omnes
gentes benedicentur in ipso & magnifica-
bunt eum.

Maiestas quoque huius regis describi-
tur in eodem Psal: Benedictus Dominus
Deus Israël, qui facit mirabilia solus, &
benedictum nomen maiestatis eius in æ-
ternum, & replebitur maiestate eius om-
nis terra. Huic prædictioni respondit e-
uentus in Christo, qui victa morte ascen-
dit in altum, iuxta vaticinium Davidis,
& sedet ad dexteram patris in throno ma-
iestatis, & sua maiestate omnia implet ac
gubernat. His propheticis vaticinijs cum
pulchrè congruere videmus euentum in
novo testamento, quid pijs conscientijs
iucundius esse potest? Ex hac enim con-
gruentia firmitas fidei nostræ, sicuti antea
docuimus, pendet.

Deinde Christus Sacerdos in scriptu-
ris dicitur, vt Psal. 110. Tu es sacerdos in
æter-

æternum, secundum ordinem Melchise-
 dech. Hæc sententia tria habet, videlicet
 quòd Christus sit sacerdos, quòd sit non
 Leuitico more sed iuxta ordinem Melchi-
 sedech constitutus, quòd sit æternus, vt
 cuius vnus victima æternum sit efficax.
 Paul. 1. Timot. 2. definit Iesum Christum
 Deum & hominem sacerdotem, esse me-
 diatorem Dei & hominum, qui dedit se-
 ipsum ἀντίλυτρον pro omnibus, hoc est vt
 Epistola ad Hebre. interpretatur: Obtulit
 semetipsum patri per spiritum æternum,
 & sua illa vna oblatione perfecit in æter-
 num sanctificandos. Vocatur autem hæc
 Christi oblatio, qua se obtulit patri in ara
 crucis ἀντίλυτρον, idque pro omnibus. Est
 ergo passio Domini victima sufficiens,
 cuius merito omnes homines non solum
 liberantur à potestate diaboli, qui illos
 captiuos tenebat, verumetiam concilian-
 tur Deo, iuxta fœdus: Ero illis in Deum &
 propitiabor peccatis eorum. Hæc con-
 gruunt cum multis dictis veteris testa-
 menti. Psal. 130. Si iniquitates obserua-
 ueris Domine quis subsistet? Sed apud te
 propitiatio est. Psal. 103. Benedic anima
 mea domino, qui propitiatur omnib. ini-
 quitatibus tuis. In his dictis David spiri-
 tu intuens Christum pendentem in cruce
 oppo-

opponit vnus victimæ Christi efficaciam & meritum, omnibus iniquitatibus omnium hominum. Sicuti Paulus rectissimè Davidis dictum interpretatur Roman. 3. cum ait: Iustificamur gratis gratia ipsius, (id est, iusti facti expiatis peccatis gratia ipsius saluamur) per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propiciatorem in sanguine suo. Et Iohannes 1. Iohan. 2. Habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Est enim hæc propitiatio effectus proprius passionis Domini seu victimæ Christi, quæ propitiatio in hunc modum recte definitur. Propitiatio per victimam Christi facta, est irati Dei placatio & hominis agnoscentis sua peccata, & fide confugientis ad mediatorem, reconciliatio cum Deo, per victimam sacerdotis Christi, & preces quibus intercedit pro peccatoribus. Ex his promptum est intelligere nomine Sacerdotis, mediatoris, propitiatoris, redemptoris idem significari, etiamsi hæc quadã ratione distinguuntur. Idem enim Christus sacerdos, mediator, propitiator & redemptor est. Sacerdos, quia in ijs, quæ coram Deo agenda sunt, pro

pro h
quia
& ho
ciliat
precib
tium
deniq
Christ
namu
sensus
Iesu C
Sed de
mus ca
agnus

De
nem,
Quæd
non de
prom
men n
Item:
cognat
tris tu
Quæd
verum
dubit

pro hominibus constitutus est. Mediator, quia se interponit inter Deum offensum, & homines qui offenderunt, ut fiat reconciliatio. Propitiator, quia sua victima & precibus placat patrem, ac ipsum propitium reddit peccatoribus. Redemptor denique ob finem & fructum dicitur. Per Christi enim sacrificium placato patre donamur salute æterna & felicitate. Hic consensus prædictionis Davidis & euentus in Iesu Christo confirmet fidem nostram. Sed de hac re plura vide quæ annotauimus cap. 1. Iohannis in hæc verba, Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

DE QVINTO.

De tempore aduentus Messia in carnem, duo sunt testimoniorum genera. Quædam enim nunciant venturum, & non determinant tempus. Huiusmodi sunt promissiones pleræque de Messia, ut, Semen mulieris conteret caput serpentis. Item: Benedicentur in semine tuo omnes cognationes terræ. Item: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, &c. Quædam non solum nunciant venturum, verumetiam signant tempus, ut omnis dubitatio de exhibito Messia tollatur,

K

acrefu-

ac refutentur perfidi Iudæi, qui sua cœcitate dementati, frustra adhuc expectant Messiam. Sed huius posterioris generis testimonia sunt etiam duplicia. Quædam enim prædixerunt Messiam venturum in carnem, antequam prorsus collaberetur & aboleretur in perpetuum politia Mosaica. Quædam articulum temporis notarunt. Iacob cum ait: Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat Silo, significat Christum venturum antequam prorsus œconomia Mosaicæ Reipub. fuerit abolita, ita ut nunquam iterum instauretur, quo vaticinio refutat peruersos Iudæos, qui tamen vident Mosaicam politiam iam mille quingentos annos iacuisse: tamen expectant adhuc Messiam, palam accusantes mendacij patriarcham Iacob, imò spiritum sanctum in eo loquentem. Si enim non venit Messias iam prorsus oppresso Iudaico populo, & confusis tribubus, profectò mendax est spiritus sanctus in ore patriarchæ, quod vel cogitare extremæ blasphemix est. Ex hoc Iacobi vaticinio, extruit Esaias etiam suum vaticinium de partu virginis, Cap. 7. Ecce virgo imprægnata pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel. Achab impius rex existimabat iam penitus deletum iri popu-

pop
bere
rent
rum
tuens
litate
detur
cum
rituru
Non
quider
præce
presic
doqui
sus Si
tue h
liter
go f
men
& hor
regni
tri 1.
Hebd
Messi
doma
tuum
confu
accip
tas,

populum Iuda, vt nunquam amplius haberet ciuitatem, & templum in quo fierent oblationes, & preces, & scripturarum enarrationes: sed Esaias spiritu inruens vaticinium Iacob, regis incredulitatem reprehendit, ac si diceret: Videtur tibi ô rex iam prorsus actum esse cum populo Dei, quasi iam penitus periturus sit imminente hoste: sed falleris. Non enim peribit populus prorsus, siquidem nondum completum est quod præcedere oportet abiectionem & oppressionem finalem huius populi. Quandoquidem nondum natus est promissus Silo filius virginis. Certo igitur statue hunc populum non prorsus & finaliter exterminandum esse priusquam virgo fœcunda pepererit filium cuius nomen erit Emanuel, id est, qui erit Deus & homo. Quædam articulos temporis regni² Mesiæ notarunt vt Petrus. 1. Petri 1. testatur. Huc pertinent Danielis Hebdomades, qui in hunc modum de Mesiâ scribit, Cap. 9. Septuaginta Hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt consummatur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iusticia sempiterna,

K 2

& im-

4

10

& impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Et paulò post: Et post hebdomadas sexaginta duas, occidetur Christus, & non erit populus, qui eum negaturus est, & populus ducis veniet, ciuitatemq; & sanctuarium dissipabit, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Euentum huius vaticinij, quod ad postremam eius attinet, nec inficiari possunt Iudæi ipsi in perpetuo exilio exulantes, confusis tribubus, si qui tamen sunt reliqui Iudæi non adulterini, Priorem vaticinij partem completam esse nouit, & credit Ecclesia Christi, quæ statuit Spiritum sanctum in Daniele locutum esse. Computationem hebdomadarum Danielis vide in Chronicis Lutheri, Philippi, Funcij & Mercatoris. Huic vaticinio Danielis respondere euentum, ostendit Paulus cum ait: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, & factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, scilicet à peccato, morte & damnatione. Hic ergo consensus prædictionis & euentus confirmet fidem nostram de exhibito Messia, qui est I E S V S C H R I S T V S, qui verè peccato finem imposuit, quantum quidem ad virtutem
sui

sui fa
nam
obced
bus in

A&
proph
na na
præcip
cta, vi
phus.
liquis
De
cantu
nos p
Pfal.
modi
in Ec
hibel
absc
luten
diam
fia m
na C
plect
diuit
iusti

fui sacrificij attinet, & adduxit sempiternam iusticiam, hoc est, perfectissimam obœdientiam erga Deum, quam omnibus in se credentibus in salutem imputat.

D E S E X T O.

Acta sequuntur prout prædicta sunt à prophetis, & completa à Christo humana natura assumta. Sunt autem hæc acta præcipua. Miracula, doctrina, benefacta, vitæ ratio, mors, resurrectio, triumphus. De miraculis supra diximus, de reliquis breuiter dicemus.

Doctrina & benefacta Christi prædicantur passim in Mose & prophetis, sed nos paucis testimonijs contenti erimus. Psal. 40. in persona Christi Dauid in hunc modum loquitur: Euangelizauit iusticiam in Ecclesia magna, & labia mea non prohibebo, Domine tu scisti, iusticiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutem tuam dixi, non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam in Ecclesia magna. Hic breuiter Dauid in persona Christi capita doctrinæ Messie complectitur, quæ sunt veritas promissionum diuinarum, misericordia, iusticia, qua iusticiæ Dei satisficit, & salus quæ contin-

git iustificatis ex misericordia. An non his pulcherrime respondet euentus in nouo testamento. Esai. 61. Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me, ad euangelizandum humilibus misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem indulgentiam & claudis apertionem, & prædicarem annum placabilem Domini, & diem ultionis Dei nostri, vt consolarer omnes lugentes & ponerem fortitudinem lugentibus in Sion, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris, & vocabuntur in ea fortes iusticiæ plantatio Domini ad glorificandum. Esa. 42. Alloquitur Pater Filium per os prophetæ in hunc modum. Ego Dominus vocavi te in iusticia, & apprehendi manum tuam, & saluaui te, & dedi te in fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cœcorum & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentis in tenebris. Esa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & reliquias Israël conuertendas, sed dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea vsque ad extremum terræ. Hæc testimonia, vt alia omittam, quæ cum his congruunt (nam summus est Mosis & omnium prophetarum

tarum de doctrina & benefactis Christi consensus) summam doctrinæ Christi continent, & clarissimam Euangelij definitionem. Testantur enim gratiam universalem esse, remissionem peccatorum, iusticiam, vitam, & salutem allaturum esse Messiam prænunciant, hoc est, verè Euangelium Christi proponunt. Euangelij enim nomine hæc beneficia Christi significari Paulus docet ad Rom. 1.

Vitæ ratio Dei manifestati in carne, hoc est Christi, qualis esset futura, similiter prædictum erat à prophetis. Esa. 42. Pater in hanc sententiam de filio manifestando in carne loquitur. Ecce servus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet, non clamabit, neque accipiet personam, neque audietur vox foris, calammum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, in veritate educet iudicium, non erit tristis neq; turbulentus, donec ponit in terra iudicium, & legē eius insulæ expectabunt. An non huic prophetiæ respondet dulcissima illa Christi vox Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiā vos.

K 4

Item

4

10

Item: Discite à me , quia mitis sum & humilis corde. An non tota Euangelica historia testatur, Christum Dominum humanissimè omnes excepisse, & neminem, qui suam implorauit opem, spreuisse, nec vllum territasse minis, nisi eos, qui sua contumacia se veritati Dei opposuerunt. His enim protulit iuxta vaticinium patris iudicium.

Vaticinia clara de passione & morte Messiaë, præter sacrificia, figuras & typos, de quibus supra diximus, duplicia sunt. Quædam enim in genere tantum Messiam affligendum & moriturum prædixerunt, inter quæ alia figurate dicuntur, vt cum in Psal. 110. de passione domini dicitur: De torrente in via bibet. Alia disertè sine omni figura idem continent, vt cum Daniel dicit, Christus occidetur. Esai. 53. prolixè passio domini prædicitur, sed in genere solummodo, quorum omnium summa hac propositione continetur: abscissus est de terra viuentiũ, propter scelus populi mei percussus eum. Quædam particulatim passionis partes, & mortis genus signarunt, inter quæ omnium maximè illustris est Psalmus 22. qui orditur à querela Christi in cruce: Deus meus deus meus quare dereliquisti me. Et

infra

infra, mortis genus mox indicat, cum ait :
 Ego vermis sum & non homo, opprobri-
 um hominū & contemptio plebis, omnes
 videntes me derident me. An non historia
 Christi huic prophetiæ clarissimè respon-
 det? Pependit in cruce contemptissimus
 cruore & sputis quodammodo obrutus,
 adeo vt vix appareret in ipso hominis for-
 ma. Quemadmodum Esaias prædixit: nō
 erat forma ei neq; decor, & non erat aspe-
 ctus, derident suspensum, mouent capita
 & flectunt genua, & cum magno sarcasmo
 dicunt: Aue rex Iudeorū. Item verba psal-
 mi nescientes proferunt in ipsius contem-
 tum: Confidit in Dominum, liberet eum,
 eripiet eum quoniā complacet sibi in eo.
 Et infra, Aperuerunt aduersus eum os suū
 sicut leo rapiens & rugiens. An non cla-
 rissimè cum his congruit euentus, cum in
 domibus pontificum & Herodis, tum in
 cruce? De perforandis Messia: manib. &
 pedib. nonne clarè vaticinatur idem Psal?
 Perfoderunt manus meas & pedes meos.
 Nec diuisionem vestimentorū domini ta-
 cuit idem Psal. ita enim ait. Diuiserunt ve-
 stimenta mea sibi, & super tunicam meam
 miserunt sortes. Psal. 69. præter alia me-
 minit fellis & aceti, quod illi sitienti mili-
 tes porrexerunt bibendū in cruce. Psal. 30.

meminit verborum Domini, quæ edidit
in cruce dum expiravit: In manus tuas
Domine commendo spiritum meum.

Resurrectionis Messia præcessere tri-
plicita testimonia. Quædam enim non si-
gnato resurrectionis tempore post mortem
vitam illi promiserunt longævam, vt E-
sai. 53. Si posuerit pro iniquitatibus ani-
mam suam, videbit semen longævum. Quæ-
dam prænuciarunt resurrectionem futu-
ram, antequam caro eius in sepulchro pu-
tresceret, vt in Psal. 16. Posui Dominum
in conspectu meo semper, quoniam à dex-
tris meis est, non mouebor, Ideo læta-
tum est cor meum & exultavit gloria mea,
quia & caro mea requiescit in spe, quoni-
am non derelinques animam meam in in-
ferno, nec permittes sanctum tuum videre
corruptionem, notas mihi fecisti vias vitæ,
implens læticia vultum tuum, & delectatio-
nes in dextera tua in æternum. Quædam
de ipso resurrectionis die prædixerunt, vt
cum Oseas Propheta ait: Tertio die susci-
tabit nos. Nam in ipsius resurrectione quæ
contigit tertia die, nostra resurrectio posi-
ta est. Cū his vaticinijs quia pulcherrimè
euentus congruit, vt est expositus in Eu-
angelistarum libris, mirum est quantum
robur fidelis anima concipiat ex illa con-
formi-

formita
Triu
hiscer
sti capti
nibus. E
phel. 4.
donaq;
pretatur
res, &c.
clarissim
resurrecti
omnia co
2. 40.11
tuimus
institui
tionum

D

Quide
resurrectio
vacuere v
bus euent
tem hæc a
triumphat

1. I
2. J
3. K
4. L

formitate prædictionum & historiarum.

Triumphus Christi meminit Psalm. 68. hisce verbis : Ascendisti in altum, captiua-
sti captiuitatem, accepisti dona pro homi-
nibus. Hoc Psalmi dictum Paulus ad E-
phes. 4. ascensionem Domini accommodat,
donaq; quæ accepit pro hominibus inter-
pretatur Euangelistas, Doctores, Pastro-
res, &c. Sed quid multis, Psalmi plurimi
clarissima vaticinia de passione, morte &
resurrectione Domini quibus historia per
omnia congruit, continent, vt sunt 16. 17.
22. 40. 118. & multi alij. Vide quæ anno-
tauimus in enarratione Psalmi 84. vbi
instituimus integram collationem prædi-
ctionum cum historia Messiarum.

DE SEPTIMO.

Quid euenturum erat post mortem, re-
surrectionem, & triumphum Messiarum non
tacuere vaticinia Prophetarum cum qui-
bus euentus clarissime congruit. Sunt au-
tem hæc à Prophetis prædicta euenta post
triumphum Christi præcipua.

1. Donatio Spiritus sancti.
2. Efficacia Euangelij.
3. Reiectio Iudæorum.
4. Assumptio gentium.

Regnum

5. Regnum Antichristi.
6. Regnum Mahometicum.
7. Conseruatio Ecclesie in medio hostium.
8. Inuasio regni Antichristi.

Hæc omnia vt prædicta sunt à sanctis Dei prophetis euenere. Sed nos pauca de singulis confirmandi nostri gratia adijcimus.

D E D O N A T I O N E S P I R I T U S S A N C T I .

Toël Propheta de effusione Spiritus sancti in Apostolos prophetauit hisce verbis : Et erit posthac, effundam spiritum meum super omnem carnem & prophetabunt filij vestri & filia vestra, senes vestri somnia somniabunt, iuuenes vestri visiones videbunt. Hanc prophetiam Petrus Acto. 2. affirmat impletam fuisse, cum missus est spiritus sanctus die à resurrectione domini 50. visibiliter in Apostolos, quem dominus ipse se missurum promiserat. Quare & præcepit discipulis vt manerent in ciuitate Ierusalem, donec promissum patris acciperent. Ita enim eodem die quo apparuit viuus post mortem ait discipulis : Et ecce ego mittam promissum patris mei super

per vos, vos autem manete in vrbe Ierusalem, vsquequò induamini virtute ex alto, id est, vsquequò spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur. Et Acto. i. Et cōuescens præcepit eis ab Ierusalem ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis per os meum. Nam Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini (scilicet à patre & me) spiritu sancto post non multos hos dies. Non dubium esse potest, Christum cum hæc diceret, respexisse ad prophetiam Ioëlis, quæ completa est die pentecostes, sed prophetæ verba breuiter expendamus. Primum itaq; cum dicit: Effundam spiritum meum, significat vberiore spiritus gratiam contingere Ecclesiæ Dei post Christi aduentum, quàm contigit sub lege. Ideo non dicitur, Stillabo spiritum meum: sed effundam, vt plena copia voce effusionis significetur. Item cum dicit, effundam, respicit ad typum. Nam spiritus sancti hæc effusio, aqua manante de petra in deserto significabatur. Deinde dicit super omnem carnem, quod comparatè accipiendū est. Sub lege enim pauci admodum spiritu prophetiæ donabantur. Verum in nouo testamento, hoc donum spiritus, non est alligatum paucis aut certo hominum ordini.

dini, sed promiscue datur omnibus audientibus Euangelium & credentibus, etsi non hodie visibiliter, vt die pentecostes à resurrectione Domini accidit. Tertio, cum dicit filios & filias eorum prophetaturos, item senes somniaturos & iuuenes visuros visiones, significat fore vulgo pleniorē lucem cognitionis Dei in nouo testamento quam fuit in veteri. In nouo enim vident clarè completa, quæ olim obscurius prophetæ prædixerunt.

Vt hæc visibilis effusio Spiritus sancti in apostolos, iuxta prædictionem prophetæ fuit veluti authenticum quoddam maiestatis diuinæ sigillum, quo ipse Euangelium Christi mundo vniuerso confirmari voluit: ita inuisibilis eiusdem spiritus effusio in credentes, est testimonium firmū veritatis Euangelij in cordibus fidelium, & arrhabo quidam promissorum bonorum, iuxta dictum Pauli 2. Corinth. 1. Qui confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos & dedit pignus spiritus in cordibus. Quid effecturus esset spiritus sanctus promissus & datus copiose docet ipse Dominus infra Iohannis 14, 15, 16.

De efficacia Euangelij in nouo testamento prædixit Ierem. cap. 141. Dabo
eis cor

eis cor
nus, &
illis in
oto co
nient di
raël & c
dum pa
veltris, i
rum, v
pactum
minatus
hoc erit
raël: po
legem n
corde e
Deum
non do
vir frat
nū. On
mo eoru
quia pro
cati eor
prophet
credere
no testat
holz ad
terpreta
Euange
efficaci

eis cor vt sciant me, quòd ego sim Domi-
 nus, & erunt mihi in populum, & ego ero
 illis in Deum, quia reuertentur ad me in
 toto corde suo. Idem cap. 31. Ecce dies ve-
 nient dicit Dominus, & feriam domui Is-
 raël & domui Iuda fœdus nouũ, nõ secun-
 dum pactum quod pepigi cum patribus
 vestris, in die qua apprehendi manum eo-
 rum, vt educerem eos de terra Aegypti,
 pactum quod irritum fecerunt, & ego do-
 minatus sum eorum, dicit Dominus: sed
 hoc erit pactum quod feriam cū domo Is-
 raël: post dies illos dicit Dominus, dabo
 legem meam in visceribus eorum, & in
 corde eorum inscribam eam, & ero eis in
 Deum, & ipsi mihi erunt in populum, &
 non docebit vltra vir proximum suum, &
 vir fratrem suum, dicens, cognosce Domi-
 nũ. Omnes enim cognoscent me à mini-
 mo eorum vsq; ad maxímũ ait Dominus,
 quia propitiabor iniquitati illorũ, & pec-
 cati eorum non ero memor amplius. Hoc
 prophetæ testimoniũ manifestè docet de
 fœdere nouo & efficacia Euangelij in no-
 uo testamento, quemadmodũ autor Epi-
 stolæ ad Heb. cap. 8. hanc prophetiam in-
 terpretatur. Psal. 68. Dominus dabit verbũ
 Euangelizantib. virtute multa. Et Psal. 19.
 efficaciam Euangelij multiplicem pro-
 ponit.

ponit. Esai. 11. Percutiet (scilicet Christus per suos apostolos aliosque verbi ministros) terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Cum his vaticinijs de efficacia Euangelij congruit euentus. Petrus Actor. 2. virtute huius Euangelij ex hostibus Christi tria millia hominum ad fidem conuertit. Apostoli reliqui cum Petro missi prædicatum Euangelium, virtute spiritus armati, & miraculis ad inuocationem nominis Domini nostri Iesu Christi editis (quæ miracula, vt testimonia fuere viuentis, regnantis & præsentis filij Dei in Ecclesia: ita symbola erant internæ virtutis verbi per spiritum sanctum in cordibus credentiũ) plurimos ad fidem à prophanitate idololatrica iuxta vaticinia pertraxerunt, quod nullis humanis viribus aut sapientia effecissent. Id quod ipse Paul. testatur 1. Corinth. 2. cum ait: Neque sermo meus & prædicatio mea versatur in persuasorijs humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spiritualis potentia. Vide quæ supra annotauimus ex 2. Corinth. 10. de virtute Euangelij, quæ Euangelij virtus quantum ad internam efficaciam attinet, (nam miracula solummodo in noua Ecclesia confirmandæ doctrinæ

doctri
Apost
bit iux
pulchr
phetar
bi, etiar
cent o
tione vi
pora. I
nem Ch
ualebun
semper
bo don
nunqua
minum
dem v
eiacula
promit
adesse &
potestat

D

Tria
sideranc
mum, I
Secundi
tia Me

doctrinæ destinabantur) in successoribus Apostolorum etiamnum durat, & durabit iuxta vaticinium Prophetæ. Quam pulchrè congruat experientia cum Prophetarum prædictionibus de efficacia verbi, etiam post Apostolorum tempora docent omnes ætates, inde vsque à donatione visibili Spiritus sancti ad nostra tempora. Ita videmus veram esse promissionem Christi: Portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Tametsi enim semper sunt & erunt qui opponunt se verbo donec hic mundus steterit: tamen nunquam vllis viribus diabolorum aut hominum reprimetur eius cursus. Siquidem vt nunquam desinet antiquus serpens eiaculari sua venena, sicut habet prima promissio: ita Christus nunquam desinet adesse & tueri Ecclesiolam suam aduersus potestates tenebrarum.

DE REIECTIONE

I V D A E O R V M.

Tria sunt in reiectione Iudæorum consideranda iuxta Prophetica vaticinia. Primum, paucitas saluandorum ex Iudæis. Secundum, definita & statuta vastitas potentia Mosaicæ nunquã instaurandæ. Terti-

L um,

tium vtriusque, id est, paucitatis saluandorum & vastitatis perpetuæ causæ.

De paucitate saluandorum ex Iudæis prædixit Esai. cap. 1. Nisi Dominus Sebaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuisset. Idem cap. 10. Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient. Psal. 19. fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in captionem, & in scandalum & in retributionem ipsis.

De abolenda penitus Mosaica Politia Esaias quoque vaticinatur cap. 10. finitionem Dominus Deus exercituum faciet in medio totius terræ. Et Daniel cap. 9. Post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus, & non erit scilicet populus amplius. Nam ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus ducis venturi, & finis eius populi vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

De causis paucitatis saluandorum ex Israël & abolendæ Politia Mosaicæ, ipse Moses prædixit Deutero. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, qui verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Item 28. cap. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, mittet Dominus super te male-

maledi
bation
velocit
rum. It
qui priu
tudine:
mini De
minus si
multipli
vos atq
terra ad
Hinc est
fin dica
te, & c
gellum
niet sup
um spe
sumus.
lapidem
Idem 6
ad pop
dicente
reprob.
in caput
gruit D
23. & 24
in conf
elitici,
Christu

maledictionem, perditionem, & perturbationem, donec conteret te, & perdet velociter propter maliciam operum tuorum. Item, remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine: Quoniam non audisti vocem Domini Dei tui: & sicut antea lætatus est Dominus super vos bene vobis faciens vosque multiplicans: Sic lætabitur disperdens vos atque subuertens, vt auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Hinc est quod idem Propheta per Mimesin dicat: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Idem cap. 8. Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali. Idem 65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem mihi. Psal. 118. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli. Cum his Prophetijs congruit Domini comminatio quæ est Math. 23. & 24. Hæc igitur vaticinia sint nobis in conspectu de internecone populi Israelitici, quæ ppter suã cõtumaciã aduersus Christũ pphetæ prædixerũt exterminãdũ

esse. Neque hic obstant promissiones factæ Israëlitis. Nam vt Paulus ait, istæ promissiones non pertinent ad eos qui nati sunt ex Israël secundum carnem, sed secundum promissionem, id quod olim adumbratum erat in duobus filijs Abraham, videlicet Ismaël & Isaac. Item in duobus filijs Isaac, Iacob & Esau. Ideo Paulus ait: Non enim omnes qui sunt Israël, ij sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abraham, omnes filij Abraham. Filios autem Abraham Apostolus ipse definit ad Rom. 4. esse omnes qui sectantur vestigia fidei Abraham. Non ergo reiectio Iudæorum reijcienda est ad arcanum Dei consilium, quo ab æterno statuit, vt Stoici dicunt, reijcere istum populum: sed ad contumaciam populi offendentis in lapidem ædificij, id est, in Christum. Vult enim DEVS paterna sua benevolentia totum humanum genus saluum fieri: sed per salutem, id est, per ipsum Christum. Vult quoque omnes contumaces in Christum iusto suo iudicio perire. Stat enim immota sententia Pauli: Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos igitur qui ex gentibus vocati sumus, simus grati DEO, fide & obædientia adhæreamus Christo, in quem quis-

quisq
 finos
 tumac
 etiam
 detur g
 non pe
 minus
 9. 10.
 tractatu

D

Pluri
 ticinia
 tium.
 tia, qu
 tam pr
 dicentur
 promiss
 feste in
 cinia se
 memine
 tis Iude
 stum. P
 tibus Iu
 fore ipsi
 tibi gen
 sionem

quisquis crediderit, non pudeſiet. Verum ſi nos autori ſalutis oppoſuerimus contumaciter cum Iudæis, futurum eſt, vt etiam à nobis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructus eius. Si enim non pepercit naturalibus ramis, multo minus parcat inſitijs. Vide Romano. 9. 10. & 11. vbi hoc ipſum argumentum tractatur.

DE ASSUMPTIONE GENTIVM.

Plurima extant veteris teſtamenti vaticinia, de vocatione & aſſumptione gentium. Taceo primam promiſſionem gratiæ, quæ eſt vniuerſalis. Prætereo repetitam promiſſionem: In femine tuo benedicentur omnes cognationes terræ. Hæ promiſſiones cum ſint vniuerſales, manifeſte includunt gentes. Sed nos illa vaticinia ſolummodo hic attingemus, quæ meminerunt aſſumptionis gentium, reiectis Iudæis contumacibus aduerſus Chriſtum. Pſal. 2. aperte pronunciat, frementibus Iudæis aduerſus Chriſtum, gentes fore ipſius peculium: ita enim ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Oſeæ 2. pro-

L 3   poſito

posito symbolo docet gentes assumendas esse: vocabo, inquit, non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam. Huc pertinent exhortationes multæ in Psalmis, quibus David hortatur gentes ad celebrandum Deum, qui eas assumpsit in gratiam ex mera sua misericordia, ut cum dicit: Laudate Dominum omnes gentes, & laudate eum omnes populi, quoniam confirmata est misericordia Dei super nos, & veritas Domini manet in æternum. Cui igitur videmus euentum respondere vaticinijs Prophetarum, sciamus hanc gentium assumptionem, & vocationem, quæ per Apostolos facta est, vim demonstrationis, qua veritas Euangelij & firmitas fidei gentium confirmetur, obtinere.

DE REGNO ANTICHRISTI ET MAHOMETICO.

Prædixere Prophetæ Dei, oritura esse regna Antichristianum & Mahometicum, quorû illud quidem, fraude acquireretur & mendacijs stabiliretur sub Christi nomine, ut hodie in papatu cernitur, hoc vero armis raperetur, Christum ex professo contemnens, & sanctos Dei conculcans, quod videmus compleri in Turcico regno.

regno
quæ
84. D
salon.
si ipse
biam v
gno co
Item C

D E
G

Esti
gnum
Prop
inuad
re. Est
tichrist
ad iud
tur. N
mitto
li quo
(scilicet
CHR
oris sui
Hoc P
num d
qua pa
eo def

regno. De hoc Mahometico regno vide
quæ annotauimus in enarratione Psalm.
84. De Antichristi impietate vide 2. Thef
salon. 2. vbi Paulus ita depingit papam ac
si ipse coram ipsius impietatem & super-
biam vidisset. Lege quoque de vtroq; re-
gno commentarios Philippi in Daniele,
Item Chronica eiusdem.

DE INVASIONE RE-
GNI ANTICHRISTI.

Etsi autem Antichristi regnum fore ma-
gnum, potens, & terribile prædixere
Prophetæ: tamen circa finem mundi idem
inuadendum & diminutum iri non tacue-
re. Etsi autem prorsus non abolebitur An-
tichristi dominium, ante aduētum Christi
ad iudicium: tamen ruinas magnas patie-
tur. Nam tonitru cœlesti percutietur. O-
mitto alia multa testimonia, & vnum Pau-
li quod est 2. Thessal. 2. ascribam: Quem
(scilicet filium iniquitatis & aduersarium
CHRISTI) Dominus destruet spiritu
oris sui, & abolebit illustri aduentu suo.
Hoc Pauli vaticinium duo continet. V-
num de destructione, hoc est, inuasionem,
qua patefiet fraus Antichristi, vt multi ab
eo deficient. Alterum, de perpetua aboli-
tione

tione regni Antichristi, post cuius abolitionem regnum sanctorum perpetuo durabit, iuxta Danielis vaticinium & Christi promissionem. Primum enim dicit. Quem destruet Dominus spiritu oris sui. Est autem spiritus oris Christi ipsa Euangelij vox, per quam regnum Antichristi conquassabitur, & paulatim maiores ruinas accipiet. In totum autem non abrogabitur, antequam Dominus ad iudicium venerit. Etsi autem omnibus seculis erant pii quidem & docti viri, qui Papæ Tyrannidi aduersabantur, nihilominus tamen integrum suum regnum obtinuit usque ad annum Domini 1517. à quo tempore usque huc 54. annos Christus Dominus Spiritu oris sui potenter inuadit regnum Antichristi, per pios Euangelij præcones in multis regnis, qui virtute Spiritus ex alto armati, viriliter oppugnant regnum Papæ. Deinde dicit: & abolebit illustri aduentu suo, hoc est, Etsi inuaditur regnum Antichristi nunc ex hac nunc ex alia parte: tamen non in totum abolebitur, vt diximus, antequam Dominus illud suo glorioso aduentu aboleuerit, quod haud dubie breui futurum est, præsertim cum signa aduentus Domini ad iudicium, à Prophetis Christo & Apostolis prædicta, quotidie cumulantur.

De octa-

Ho
 mus
 arum
 fidei
 sto pe
 quatu
 guere
 lus scri
 quitur
 neamu
 monit
 Euang
 fuscit
 firmi
 onis,
 Mesi
 nem C
 li ipsu
 vsus &
 videlic
 gelicæ
 fiducia
 concep
 turu no
 Que
 tem ex
 fides,

DE OCTAVO.

Horum omnium vsus & fructus. Primus est, vt ex his collationibus Prophetiarum & historia Christi, confirmationem fidei nostræ de Domino nostro Iesu Christo petamus. Nam cum videmus vaticinia quatuor millium annorum per omnia cōgruere cum euentu & historia Christi, nullus scrupulus pijs mentibus amplius relinquitur, quin contra portas inferorum teneamus certissimam & euidentissimis demonstrationibus confirmatā doctrinam Euangelij de Iesu Christo, mortuo & resuscitato pro humano genere. His enim firmissime fulcitur assumptio demonstrationis, quam in initio proposuimus de vero Messia Iesu Christo, quam demonstrationem Christus ipse, vt diximus, & Apostoli ipsius nobis commendant. Secundus vsus & fructus coniunctus est cum primo, videlicet, vt coniuncti de doctrinæ Euangelicæ certitudine, conuertamur ad Deū fiduciā in mediatorem Iesum Christum conceptā, & statuamus illum vere præstiturū nobis quæ in Euangelio promiserat.

Quoniam autem nulla res homini salutem expetenti adeo necessaria est, vt vera fides, qua conuersio (qua græcis *μετάνοια*

L 5

vulgo

4
10

vulgò pœnitentia dicitur) ad D E V M
 fit, stabilitur, & continuatur, placet huc
 quædam de fide ἀμαθέσιον καὶ σαφέτερον a-
 scribere, vt & firmissime teneatur quæ
 sit veræ, firmæ & salutaris fidei indoles, &
 facillime distinguatur inter viam pio-
 rum, & mortuam hypocritarum fidem.
 Siquidem fides hypocritica spectrū solum
 modo est veræ fidei, & non fides proprie
 dicenda, quo tamen spectro adeo dele-
 ctantur hypocritæ, vt se solos beatos es-
 se existiment. Verum his idem vsu venit
 quod phreneticis. Vt enim phrenetici, si
 ad illorum colla suspenduntur torques cu-
 præ, & capitibus imponuntur coronæ
 stramineæ, altum spirant, incedunt ma-
 gnifice, alios tanquam ex alto despiciunt.
 se reges esse putant, & nominari gestiunt:
 Sic hypocritæ (quorum conditio mul-
 to est deterior quam phreneticorum)
 spectro fidei fascinati, suis operibus, suis
 iusticijs, suis meritis, se ornatissimos
 existimant, se solos beatos gloriantur, &
 alios tanquam ex alto despiciunt, vt vide-
 re est in Phariseo illo, qui gloriabunde se
 anteposuit publicano, qui tamen publica-
 nus viua fiducia in D E V M concepta, ad
 propitiatorium confugiebat, qua fide &
 iustificatus est & saluatus.

Verum

Verum priusquam viua & salutaris fides (qua fit conuersio) in corde hominis concipiatur & nascatur, quatuor in homine præcedant necesse est.

Primum est peccati cognitio in mente.

Secundum iustæ iræ Dei in peccatores & meritæ damnationis in corde sensus.

Tertium *μεταμέλεια*, cum qua cruciatus in conscientia propter peccatum commissum, & propter pœnas imminentes ex iustâ ira Dei, coniunctus est.

Quartum, Christi vera noticia & firmâ in mente ex Euangelij prædicatione concepta.

Hæc quatuor sunt veluti quatuor gradus, quibus gradatim conscenditur ad veram & salutarem conuersionem, quæ fit per fidem. De quibus gradibus ordine dicemus.

Primus itaq; gradus est peccati cognitio. Hanc consequitur homo ex lege DEI: per legem, ait Paulus, est cognitio peccati. Est enim lex Dei regula iusticiæ, quæ monstrat, quid iustum, quid iniustum sit, quid Deo placeat quidq; displiceat; ex quo fit vt quicquid sit in nobis, vel fiat à nobis non congruens cū regula, hoc est, cum lege Dei, sit peccatum, quo Deus horribiliter offenditur. Ad hæc ergo regulam,

lam, vitam & actiones suas interiores & exteriores explorabit homo, & ex ea iudicabit de factis suis, peccata ne sint, an non. Verum ne quis errore fallatur in accommodatione & usu huius Regulæ, duo tenebit: Unum, quod quicquid aduersetur charitati dei & charitati proximi, prohibeatur lege Dei, & pugnet cum regula iusticiæ, & contra, Quicquid congruit cum charitate Dei & proximi, præcipiatur, tametsi expresse verbis legis non videatur interdictum aut præceptum. Nam lex ex his duobus principijs concluditur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Alterū, quod lex sit spiritualis, vt quæ postulet puram, perpetuam, perfectam & spirituales obœdientiam; ex quo intelligere in promptu est, q̄ nullus homo natus iuxta naturæ legem, valeat legem DEI implere. Nam hominis natura & legis conditio, ita sibi aduersantur, vt nunquam in hac vita inter eas conuenire (vt deberet fieri) possit. Id quod Paulus conqueritur, cum ait: Lex est spiritualis, ego autem carnalis, venditus sub peccatum. Hinc intelligimus omnes homines reos esse coram tribunali DEI, vt

vt tra
& non
præsta
mentem
faci ne
Secu
iustæ d
pter pe
Deo.
peccatu
aduersu
meruer
Huiu
propte
rerum
dum d
bus in
deris de
Domini
legem l
mortem
etiam i
habemu
commu
fidem c
sumus, q
i. Paul
Dei
damnati

vt transgressores ipsius sanctissimæ legis, & non posse ne incipere quidem, nedum præstare vllam obœdientiam, iuxta legis mentem, priusquam regeniti fuerint, & facti noui homines per fidem.

Secundus gradus est sensus iræ Dei & iustæ damnationis, in corde hominis propter peccatum, quo reus est homo coram Deo. Quoties enim homo cogitat suum peccatum, simul debet intueri iram Dei aduersus se, & cogitare de pœna quam meruerat propter peccatum.

Huius iræ Dei sensus in corde hominis propter cõmissa peccata, crescit ex harum rerum cogitatione. Primum, cogitandum de lege lata primis nostris parentibus in Paradiso, videlicet, quando comederis de arbore ista morte morieris. Hic Dominus toti Adamo minatur mortem si legem latam violauerit, hoc est, minatur mortem non solum personæ Adami, verũ etiam naturæ Adami, quam nos omnes habemus, qui nati sumus ex Adam, iuxta communem nascendi legem. Atq; ideo eiusdem cuius & Adam condemnationis rei sumus, qui ab eo originem traximus. Psal. 51. Paulus Rom. 5.

Deinde sensus iræ Dei & iustæ nostræ damnatiõis, crescit ex cogitatione sententiæ,

tia, quam D E V S in monte Sina adiecit suæ legi, videlicet, maledictus omnis qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis vt faciat ea. Hæc maledictio venit ex iusta ira Dei in omnes, & infert æternas pœnas omnibus ijs, qui non per liberatorem Iesum Christum ex hac legis sententia eximuntur.

Tertio, sensus iræ Dei & iustæ condemnationis hominis propter peccatum, crescit ex Chirographo Dei in cordibus nostris, quod Chirographum est conscientia hominis, quæ testatur de damnatoria sententia, primum in Paradiso, Deinde in lege proposita. De vtraque sententia, videlicet, conscientia & legis Dei loquitur Iohannes, 1. Iohan. 3. Si, inquit, condemnet nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro qui nouit omnia. Quoties ergo sentimus cruciatum in conscientia nostra propter peccatum, cogitabimus esse pœnam diuinam, & præmonitionem quandam æternarum pœnarum propter peccatum, nisi nobis per Christum succurratur.

Quarto, sensus iræ Dei, & iustæ nostræ pœnæ, etiã crescere debet ex signis iræ diuinæ, quæ sunt duplicia. Quædam enim simul minantur & puniunt, vnde maxima
ira

ira De
ius ger
ritas, t
bus De
saltem
punit, i
dam no
immine
huiusmo
bemus h
Egesij
cesserunt
Christus
signa pr
subiung
nem, vi
tenend
tate, eti
quid sig
datione
æ temp
sas, qua
experien
esse qua
inmodi
tionem h
cy seu pe
moniti;
confugiu

ira Dei in peccatores intelligitur. Huius generis signa sunt pestis, annonæ caritas, fames, bellum, & variæ plagæ, quibus Deus vel integra regna, vel aliquos saltem homines, alijs in admonitionem punit, in ostensionem futuri iudicij. Quædam non statim puniunt, sed minantur & imminentes pœnas quasi prædicunt. De huiusmodi signis minantibus multas habemus historias tum prophanas tum sacras.

Egesippus signa cõminantia, quæ præcesserunt euerfionem Ierusalem recitat. Christus Dominus Math. 24. enumerat signa præcessura extremum diem, quibus subiungit hanc grauisimam admonitionem, videte ne quis vos seducat. De his tenenda est regula. Quicquid non fit vfitate, etiamsi naturales causas habeat, aliquid significat. Etsi ergo cometæ, inundationes aquarum, horrendæ & inusitatæ tempestates habent sæpe naturales causas, quas Mathematici monstrant: tamen experientia & historiæ docent, non esse quæ ita inusitate fiunt. Verum huiusmodi signa minantia, annexam conditionem habent duplicem, videlicet, iudicij seu pœnæ, si non respiscimus signis admoniti; misericordiæ, si vera pœnitentia confugimus ad Deum, petentes veniam.

Ex

Exemplum in Propheta Iona habemus illustre. Per hunc enim Deus minatur exitium Niniuitis, post quadragesimū diem à tempore concionis Ionæ. Sed quid accidit? Audita hac comminatione, agnouere Niniuitæ suum peccatum, & iustam iram Dei, & conuersi sunt in vera pœnitentia ad Deum, petiuerunt veniam in planctu & ieiunio. Horum ergo pœnitentia motus Deus illis pepercit, & nō puniuit iuxta comminationem Prophetæ. Horum exemplum si hodie multæ gentes imitentur, Deus etiam misericordiæ suæ memor, parceret ijs, quibus iam varijs & inusitatis portentis, minatur pœnas.

Tertius gradus, qui veram conuersionē quæ fit per fidem præcedit, est μεταμέλεια, dolor ob peccatum in cōscientia. vt enim secundus est sensus iræ Dei, quo vere statuimus Deum irasci peccato: ita hic μεταμέλεια & dolor ob peccatum est, quo compūgimur ob culpam nostram, & vellemus nos nunquam peccasse & offendisse Deū, vnde concipitur in nobis per Spiritum sanctum (qui ideo spiritus timoris dicitur Rom. 8.) dolor, odium peccati, & fuga peccati.

Quod autē huiusmodi μεταμέλεια & dolor in corde præcedat salutarem pœnitentiam

tiam
um p
alia p
mant.
deis f
de ob
ciemu
ταυρά
in nor
peccat
ταυρά
μετανοι
fit pro
Deur
quod
vnuse
sti in
baptiz
quod
in Ch
21. vo
tis ei,
conue
dicatio
me do
contri
am, id
secun
tare

tiam, quæ est conuersio hominis ad Deum per fidem in Iesum Christum, præter alia multa, sequentia testimonia confirmant. Actor. 2. postquam displicuisset Iudæis factum suum, & compuncti essent corde ob peccatum suum, quærunt: quid faciemus viri fratres? Respondet Petrus, μετανοήσατε, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum. Hic aperte vides quod & μεταμέλεια seu dolor ob peccatum præcedat μετάνοιαν. & quod prædicatio τῆς μετάνοιας sit propria Euangelij, & sit conuersio ad Deum per fidem in Iesum Christum, id quod verba hæc declarant: Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, hoc est, baptizamini vt habeatis testimonium Dei quod vobis conuersis, id est credentibus in Christum sint remissa peccata. Math. 21. vos videntes οὐ μεταμελήθητε vt crederetis ei, id est, non μεταμέλεια ducti estis vt conuerteremini ad Deum per ipsius prædicationem. 2. Corinth. 7. etiam clarissime docet, quod dolor ob peccatum seu contritio, præcedat salutarem pœnitentiam, id est conuersionem: Dolor, inquit, secundum Deum operatur μετάνοιαν salutarem, hoc est præparat hominem vt se ad

M

Deum

4
10

Deum conuertat per fidem, ne in suis peccatis pereat.

Porro odium & abominatio peccati ex eo venit. Primum, si cogites summam voluptatem Diaboli esse, videre hominem, qui est conditus ad imaginem Dei potius se velle imitari, quam Deum, potius suum signum quam Dei gestare. Deinde, si cogites, quemadmodum supra diximus, quã horrendè peccatum Deũ offendat, vt quod expellat Spiritum sanctum de corde hominis, & faciat ex templo Dei habitaculũ diaboli. Tertio, si cogites quantum damnũ tibi afferat peccatũ, & quantum alijs noceat malo exẽplo. Postremo, si, vt par est cogites, quam turpe & abominabile sit peccatum, quod castissimos Dei angelos fugat. Hęc quatuor merito cor hominis ad dolorẽ propter peccatum, ad odiũ & fugã peccati cõmouere deberẽt.

Quartus gradus, qui viam & salutarem fidem proxime præcedit, est Christi vera cognitio, quæ aliunde haberi nequit, quam ex prædicatione Euangelij, siquidem Euangelium docet, cur Christus in mundum venerit, quis sit, quid fecerit, & quomodo sit affectus erga miseros peccatores, qui ad se veniunt.

1. Venit in mundum missus à patre vt liberet

ret

ret miseros peccatores à tristissimo peccati onere : ita enim Iohannes ait : Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi , Et ipse dicit : Veni in mundum vocare peccatores ad pœnitentiam. Item, veni saluare quod perierat. Et Paul. ait : Certus est sermo & omniũ approbatione dignus quod Iesus Christus venit in mundum peccatores saluos facere.

1. Est verus Deus, qui potest quicquid vult, & vult quicquid suo verbo promittit. est verus homo assumpta in vnionem personalem nostra natura, vt eam reddat participem diuinæ naturæ & gloriæ. est vna persona Deus & homo, vt sciamus omnia opera ipsius esse infiniti precij & æstimationis.

2. Passus & mortuus est pro peccatis nostris, impleuit legem, vt sua obœdientia nobis imputata, iusti habeamur coram Deo. Hic orat pro te apud æternum patrem, vt omnis qui venit ad illum & credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam.

3. Denique ita affectus est erga quelibet peccatorem, quod velit ipsum in gratiam recipere, quantumuis enormiter peccauerit, modo ad ipsum venire non recusa-uerit. Venite, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, ego refocillabo

M 2 vos.

vos. Hunc suum affectum in multis magnis peccatoribus conspiciendum exhibuerat, vt in Magdalena, in latrone & in multis alijs. Breuiter, vt venit in mundum propter peccatores: ita reuera vult omnium peccatorum salutem, sed per fidem, vt ipse ait: Qui videt filium (id est, agnoscit filium esse saluatorem mundi) & credit in illum, habebit vitam æternam, & ego suscitabo eum in vltimo die.

Atque ita vidimus, quid veram & salutarem fidem præcedat, antequam concipi & nasci possit in cordibus nostris. Ex tribus primis gradibus intelligimus, quæ maneat nos damnatio, nisi liberemur à peccatis nostris, vnde oritur compunctio cordis. Ex quarto intelligimus, remedium aduersus peccatum, esse propositum in Iesu Christo. Nam qui in ipsum credit habet remissionem peccatorum & vitam æternam.

In his cogitationibus per Spiritum sanctum excitatur in corde ingens desiderium promissæ in Christo gratiæ, quod desiderium est veluti quidam fidei conceptus, & cum ad hoc desiderium fiducia cordis in promissionem gratiæ accedit, fides in corde nascitur, Atque ita viuæ salutaris & Christiana fides, est ingens desiderium

um gratiæ promissæ in Christo, & firma fiducia in Christum, quod velit ex gratia remittere peccatum, & vitam æternam donare credenti gratis absque omnibus operibus & meritis humanis.

Is qui in hunc modum credit, habet remissionem peccatorum, ex merito mortis Christi, est iustus iusticia Christi sibi imputata, est filius Dei, est reconciliatus cum Deo, est nouus homo, habet accessum ad Deum, stat in gratia & fauore Dei.

Quando fides ita est concepta & nata in corde hominis, cum sit initio tenerima & perexigua, debet quotidie crescere & incrementa assumere, per ardentem inuocationem Dei, vt cum Dauide ores, *ô Domine confirma quod in nobis es operatus, Spiritu tuo sancto confirma me, dirige me in tua veritate.* In huiusmodi seria & ardenti inuocatione sentitur responsum Spiritus sancti in corde precantis, per læticiam cordis & consolationem aduersus peccatum & mortem. Hæc enim læticia & consolatio in corde, est testimonium spiritus, quod simus filij Dei, & iam inchoauerimus vitam æternam.

Huiusmodi viuæ & salutaris fides non est sterilis sed fœcunda. Producit enim suauissimos & pulcherrimos fructus, &

M 3 ante

ante omnia se gratam exhibet erga Deum, ipsum prædicat, ipsum laudat mente, corde, lingua, atq̄ adeo tota vita : Quemadmodum videmus in Abrahamo, cuius filij sunt, qui vestigijs fidei ipsius insistant per fidem & obædientiam.

Huius fidei fructus, vt particulatim dicam, sunt quatuor, pietas erga Deum, innocentia in vita, charitas erga homines, sancta cura in officio.

Probat & hæc fides cruce, vt aurum igni. Nam patientia sub cruce cū inuocatione dei, expectatione liberationis, est veluti examinatio, fidei, num sit vera nec ne, vt in Iob videre est. Pugnat quoque contra diabolum, mundum & carnem, & fit victrix, cuius finis est salus animæ, & vita æterna, iuxta dictum Domini : Beatus qui perseuerauerit vsque ad finem.

Qui gradus ad fidem à nobis enumeratos recte cogitat, & qui fidei ortum in corde perpendit, & qui fructus fidei vt par est æstimat, is intelligit Euangelium esse prædicationem vniuersalem pœnitentiæ, id est, conuersionis, quæ fit per fidem, & remissionis peccatorum (cum qua coniuncta est iustificatio & donatio vitæ æternæ) intelligit quoque tres esse pœnitentiæ partes, videlicet contritionem (quæ recte
pars

pars antecedens dici potest, vt quæ antecedit conuersionem, vt ostendimus) fidem, per quam fit conuersio, atq; ideo pars formalis conuersionis seu pœnitentiæ dici potest, & nouâ obœdientiam, quæ cum fide connata est, tametsi ab ea accurate distingui debet, & pars consequens dici potest. Hæc tria, partes dicuntur pœnitentiæ, sed respectu finis ad quam ordinantur, ordine enim finem præcedunt, qui est salus conuersorum. Et sunt hæ partes, vt dixi, diligenter distinguendæ. Prima remouet obstaculum. Secunda apprehendit beneficium oblatum. Tertia est fructus iusticiæ fidei, qui est veluti intermedium ad salutis portum: Non enim fieri potest vt sit fides, sine suis naturalibus proprietatibus. Etsi autem hæc noua obœdientia non est pars aut caussa iustificationis: tamen est necessarius fructus regenerationis, sine qua nemo saluatur.

Tertius vsus & fructus, est vt **D E V M** patrem per filium in **S P I R I T V S A N C T O**, mente, corde, lingua, totaque vita pro tanto beneficio prædicemus, cum in hac vita, tum in omni æternitate.

Quartus vsus & fructus collationis institutæ, est cõfirmatio nostri aduersus ten-

M 4 tatio-

*Vide pag. 157, p. 1
collationis institutæ et secundum dicitur*

4
0

rationem grauisimam, quam externa Ecclesiae forma, paucitas credentium, & defectio plurimorum ab Euangelio, animis infirmorum subinde quasi instillat. Cum enim infirmi vident multos, qui sunt extra Ecclesiam, pollere sapientia, autoritate, opibus, potentia, prosperoque rerum successu, & contra intuentur fideles paupertate, cruce & contemptu tantum non opprimi, incipiunt dubitare de tota Ecclesiae doctrina: Ratiocinantes, eos potius placere Deo, quos felices & fortunatos in hoc mundo vident, quam eos qui cum tantis calamitatibus conflictantur. Aduersus hanc tentationem iuuat aspicerem positam à nobis vaticiniorum & euētuum conuenientiam, quæ docet regnum Christi esse spirituale, docet pios ideo grauius affligi in hoc mundo, vt in eis corpus peccati crucifigatur, & vt admoneantur de futura gloria, in quam Christus victor nos suo tempore introducet. Neque alia vnquam fuit aut erit Ecclesiae conditio in hoc mundo, quam vt cruce veluti igni quodam probetur, vt prophetæ & Apostoli testantur, & totius doctrinae Ecclesiae Dei consensus confirmat, & infinita sanctorum exempla comprobant. Spectre igitur felicitatis impiorum in hoc mundo,

oppo-

oppo
tem, e
sto Ier
riam.
nem n
creden
angelio
quo hæ
per Pro
insteten
nibus te
per enim
cuere. E
tionis, c
clesia in
cidantu
etiam tr
quod p
tur prop
lli: imo
mes fieri
mus in gl
velte Ap
mus, &
ris cum g
Psal. 126.
tentatio
res port
autem v

opponamus cum Dauide veram felicitatem, eamque perpetuo duraturam in Christo Iesu. Cruci Ecclesie opponamus gloriam. Contemptui opponamus adoptionem nostri in filios Dei. Cum paucitas credentium & defectio multorum ab Evangelio offendit, confirmemus nos verbo, quo hæc paucitas & defectio prædicta fuit per Prophetas, Christum & Apostolos: sustentemus nos exemplis piorum, qui omnibus temporibus fuere paucissimi. Semper enim optima quæque paucissimis placere. Erigamus nos consolatione promissionis, quod non sit prorsus abolenda Ecclesia in hac vita, etsi multi in ea trucidantur à tyrannis, & quod illi ipsi qui etiam trucidantur, in hoc ipso sint beati, quod persecutionem & mortem patiantur propter confessionem nominis Christi: imo gaudeamus nos isto pacto conformes fieri filio Dei, ut olim cum eo regnemus in gloria. Si enim patimur cum illo, teste Apostolo, etiam cum illo regnabimus, & percipiemus fructum nostri laboris cum gaudio, iuxta Davidis vaticinium. Psal. 126. Qui seminant in lachrymis cum **exultatione** metent: Euntes eunt & flentes portant preciosum semen: venientes autem venient cum exultatione, portantes

M 5 mani-

manipulos suos. Ut ergo Agricolaë non tantum mentem vertunt ad tempus satiationis, quod est molestius & laboriosius: verumetiam ad lætissimum & iucundissimum tempus quo laboris gratissimus fructus colligetur & percipietur: Ita nos non ad præsentēs calamitates quas sustinere cogimur in hoc mundo vertamus oculos, sed multo magis ad æternam gloriam in Christo nobis promissam. Nam ut Paulus ait, 2. Cor. 4. Leue momentum afflictionis nostræ excellenter supra modum æternum gloriæ pondus operatur nobis.

T E A O Z.

TYPOGRAPHVS.

Ne obtruderemus emtori vacuas pagellas,
placuit locum ex Damasceno subijcere, qui
ab argumento libelli non esset plane alienus.

DAMASCENVS LIB. III.

CAP. IIII.

De modo antidoseos & alternatione.

QVOD igitur aliud est substantia, et aliud hypo-
stasis, sapissime solemus dicere, & quod substantia
communem & contentiuam earū quae eiusdem spe-
ciei sunt hypostaseon, designat speciem, vt Deus, ho-
mo: hypostasis autem indiuiduum ostendit, ceu pa-
trem, filium, Spiritum sanctum, Petrum, Paulum.
Sciendum igitur, quod deitatis & humanitatis no-
men substantiarum, id est, naturarum est representa-
riuum. At Deus & homo & de vna natura ordina-
tur: quemadmodum cum dicimus, Deus est incom-
prehensibilis substantia, & vnus est Deus: sumitur
etiam & de hypostasibus, vt particulariori suscipiente
vniuersalioris nomen, vt cum dicit scriptura: Pro-
pterea vnxit de Deus, Deus tuus. Ecce enim, patrem
& filium ostendit. Et cum dicitur: Erat homo qui-
dam in terra Ausitide, nam Iob solum ostendit. In
Domino igitur nostro Iesu Christo, quia duas natu-
ras agnoscimus, & vnam hypostasim ex vtraq; com-
positam, quando naturas respicimus, deitatem hu-
manitatemq; vocamus. At verò quando ex naturis
coniunctam hypostasim, quandoq; ex vtrisque simul,
Christum nominamus & Deū & hominem secundū
idem

4
0

idem, & Deum incarnatum, quandoq; verò ex vna partium, id est, naturarum, Deum solum, & filium Dei, & hominem solum, & filium hominis. Et quandoq; ex sublimibus solis, quandoq; ex solis humilibus: nã vnus est, & hoc & illud similiter existens: hoc quidem, semper existens causaliter ex patre, illud verò, posterius homo factus, ob miserationem & amorem hominum. Diuinitatem igitur dicentes, non de illa nominamus ea quæ humanitatis sunt propria: nõ enim dicimus deitatem, aut passibilem aut creatam. Neq; de carne, id est, humanitate, predicamus ea quæ deitatis sunt propria: nam neq; dicimus carnem, id est, humanitatem increatam. At verò de hypostasi, siue ex vtraq;, siue ex vna naturarum eam nominamus, vtriusq; naturarum propria illi adijcimus. Nam Christus hoc quidem est, quod vtrunq; simul, & Deus & homo dicatur, & creatus & increatus, & passibilis & impassibilis. Et quando ex vna naturarum filius Dei & Deus nominatur, suscipit consustentatæ naturæ, id est, carnis propria, Deus passibilis nominatus, & Dominus gloriæ crucifixus, non secundum quod Deus, sed secundum quod homo idem est. Et quando dicitur homo & filius hominis, suscipit diuinæ substantiæ propria, & glorificationes, puerulus ante secula, & homo sine principio, non secundum quod puer & homo, sed secundum quod Deus (qui est ante secula) factus est in nouissimis puer paruulus. Et iste modus est alternationis, alternatq; attributionis vtriusq; naturæ, alterutri propria vicissim reddentis, propter hypostaseos identitatem, & ipsarum in inuicem immanentiam ac inhesionem. Secundum hoc possumus dicere de Christo, hic Deus noster in terra visus est, & hominibus conuersatus est, & homo iste increatus est, impassibilis & incircumscriptus.

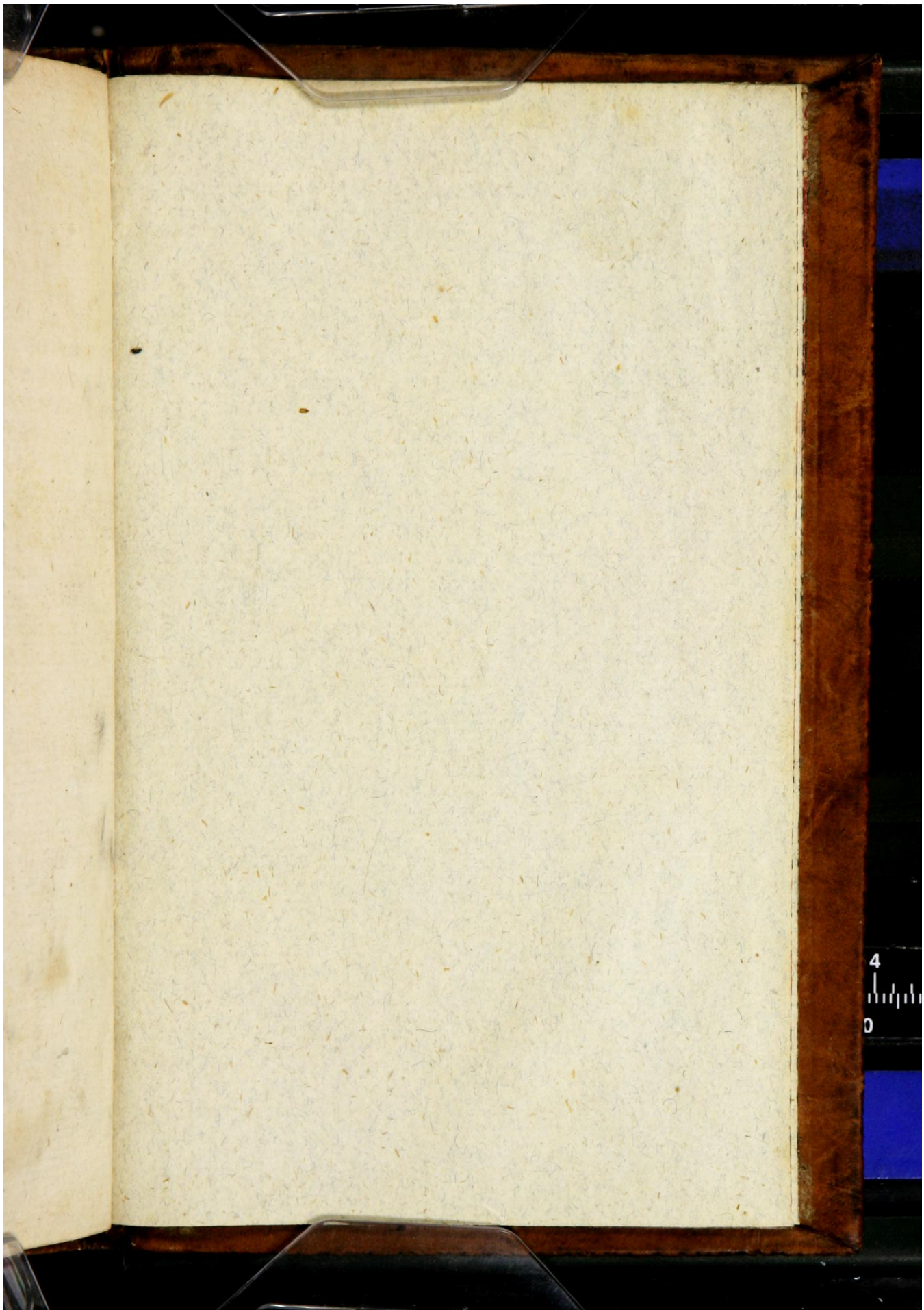
quandoq; verò ex vna
Deum solum, & filium
lium hominis. Et quan-
doq; ex solis humilibus
imiliter existens: hoc que-
dit ex patre, illud veri-
miserationem & amore
gitur dicentes, non de
tatis sunt propria: nō em-
bibilem aut creatam. Neq;
te, predicamus ea que de-
q; dicimus carnem, id est,
At verò de hypostasi, s-
naturarum eam nomi-
propria illi adijcimus. Nam
quod virtus, simul, & De-
reatus & increatus, & pas-
quando ex vna naturam
natur, suscipit consistentem
propria, Deus passibilis non
e crucifixus, non secundum
n quod homo idem est. Et
filius hominis, suscipit divi-
nificationes, puerulus a
rincipio, non secundum quod
in quod Deus (qui est a-
temus puer parvulus. Et
alternatq; attributio-
n propria vicissim reddem-
tatem, & ipsarum in
estione. Secundum
o, hic Deus noster in
uerjatus est, & homo
& inicum scriptus.

4
0

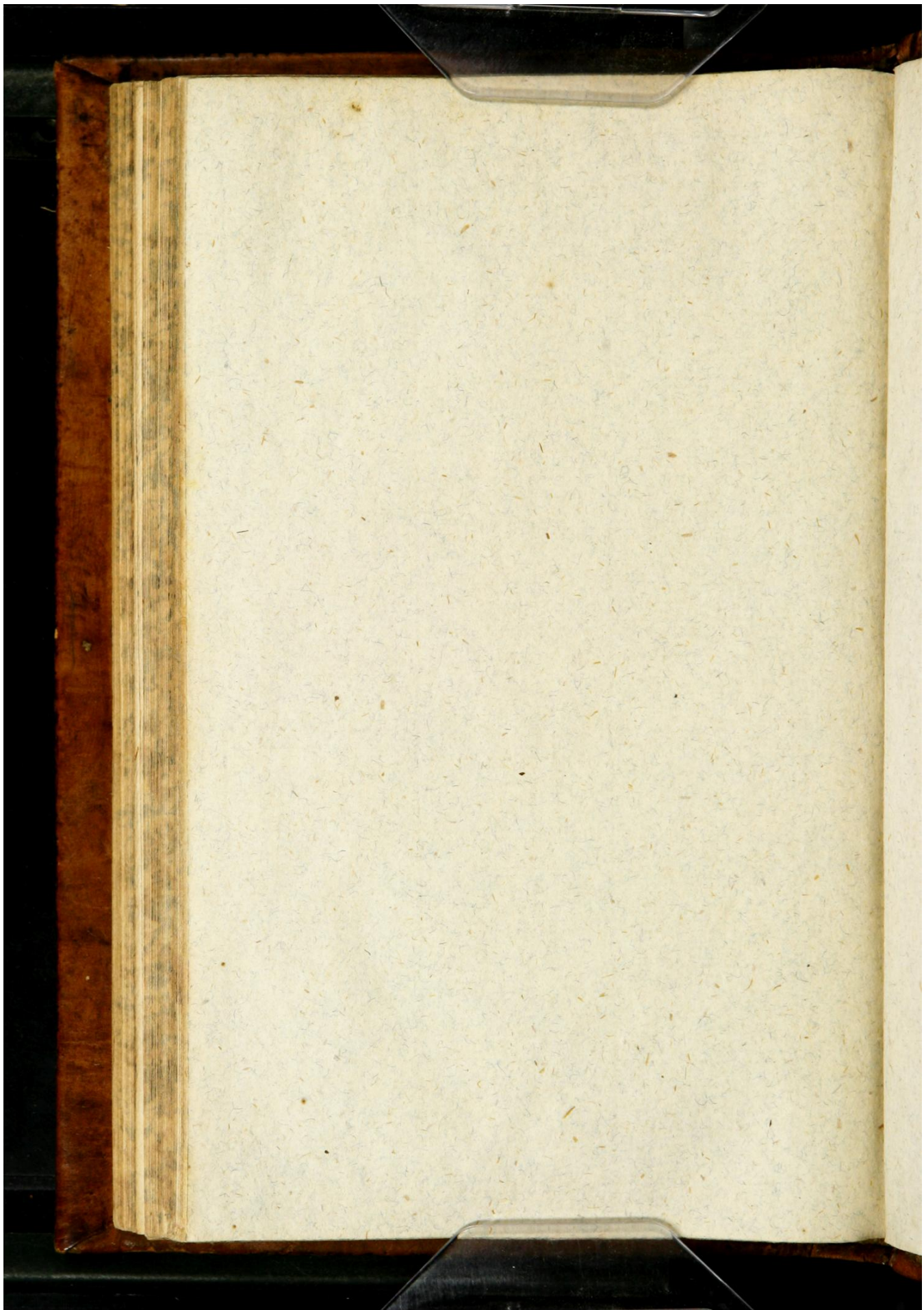

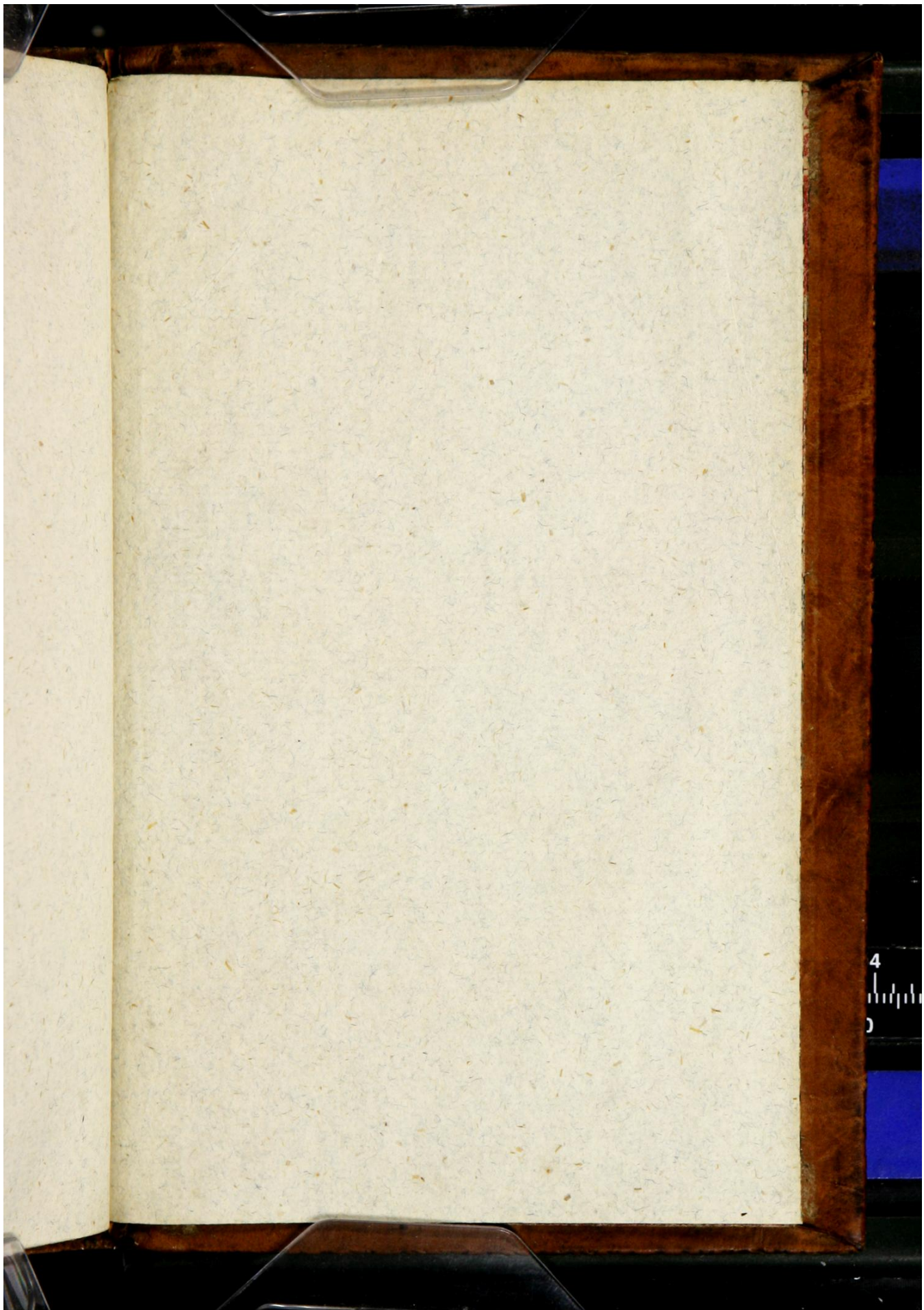

4
0

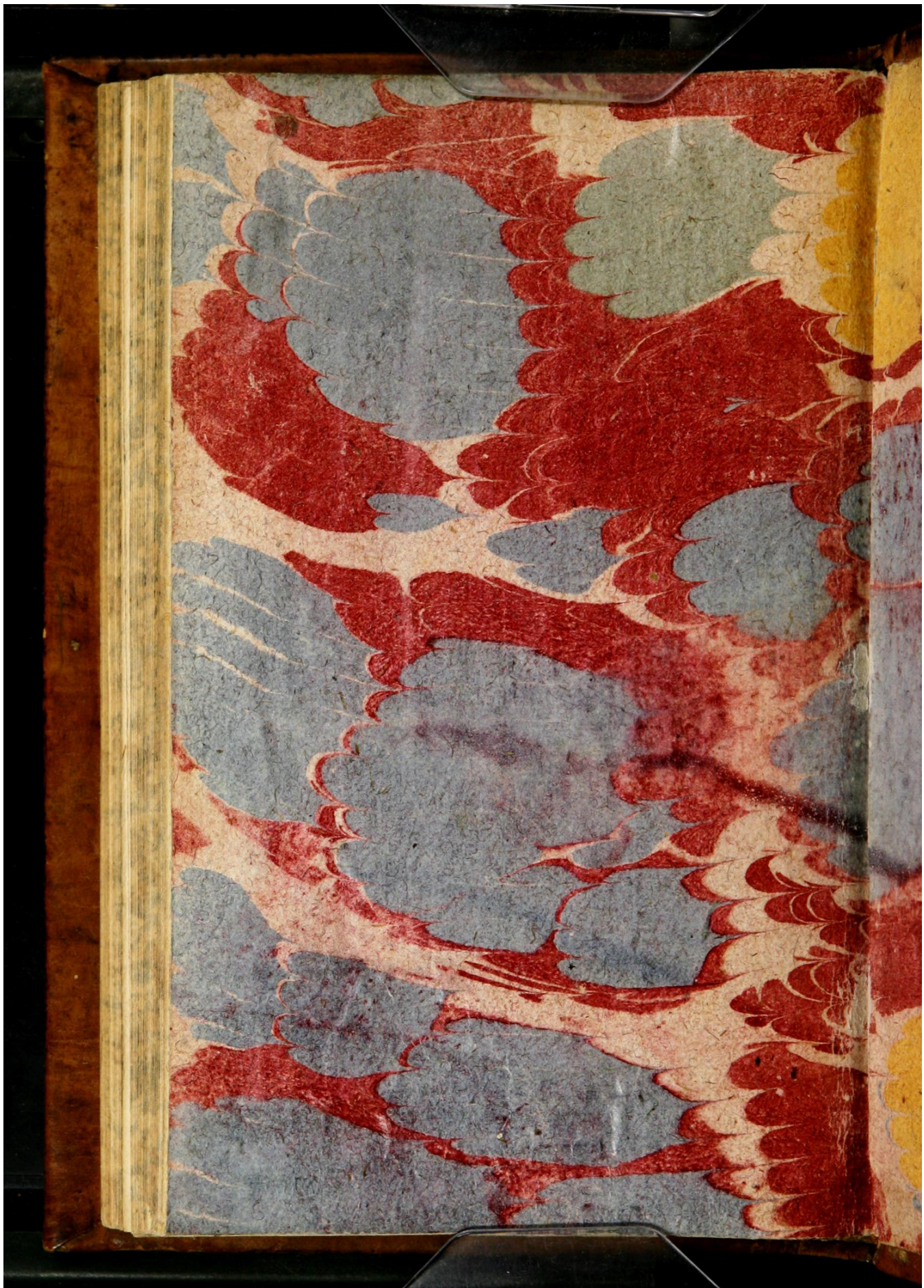

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1

4
0 11

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (B-trykket) copy 1